

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Viešosios teisės katedra**

Kamilės Smilgevičiūtės,

V kurso, Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės

studijų šakos studentės

Magistro darbas

**Tarptautinės teisės krizė: hibridinių konfliktų sukeltos grėsmės tarptautinei
humanitarinei teisei bei potencialus poveikis diplomatijai**

**International law crisis: threats posed by hybrid conflicts to international
humanitarian law and potential impact on diplomacy**

Vadovė: doc. dr. Indrė Isokaitė-Valužė

Recenzentė: prof. dr. Skirgailė Žalimienė

Vilnius

2025

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame darbe yra siekiama išanalizuoti hibridinius konfliktus atskleidžiant jų ypatybes per istorinius konfliktus bei parodant diplomatijos veikimą. Atskleidžiama kad konfliktų kvalifikavimas yra iššūkis tarptautinei humanitarinei teisei (toliau – tarptautinė humanitarinė teisė, arba THT) besikeičiančių konfliktų akivaizdoje, todėl yra kvalifikuojami 4 konfliktai. Parodoma, kad principų pažeidimas yra grėsmė THT, taip atskleidžiant tarptautinės humanitarinės teisės apsaugojamą funkciją, kuri yra pagrindas jos pačios egzistavimui ir pagarbos stoka yra slypinti priežastis vykstantiems pažeidimams. Ginkluotų konfliktų akivaizdoje yra analizuojamas potencialus poveikis diplomacijai, kuris yra atskleidžiamas per tarptautinių sutarčių veikimą.

Pagrindiniai žodžiai: Ženevos Konvencijos, Vienos Konvencija dėl sutarčių teisės, *rebus sic stantibus*, ginkluotas konfliktas, grėsmės, diplomatija, sutarčių poveikis.

The aim of this research is to analyse hybrid conflicts by revealing their characteristics through historical wars and implementation of diplomacy. It is revealed that the qualification of conflicts is a challenge for international humanitarian law (hereinafter - international humanitarian law, or IHL) in the face of contemporary conflicts, therefore, 4 conflicts are qualified. It is shown that the violation of principles is a threat to IHL – thus revealing the protective function of international humanitarian law, which is the foundation for its own existence and the lack of respect for it is the underlying cause of ongoing violations. In the context of armed conflicts, the potential impact on diplomacy, which is revealed through the operation of international treaties, is analysed.

Keywords: Geneva Conventions, Vienna Convention on the Law of Treaties, *rebus sic stantibus*, armed conflict, threats, diplomacy, effect on treaties.

TURINYS

IŽANGA	2
1. Hibridinių konfliktų bei juose vyraujančių grėsmių ir diplomatijos santykis	4
1.1. Hibridinio karo požymiai ir ypatybės	4
1.2. Diplomatinės vaidmuo hibridiniuose konfliktuose	13
2. Hibridinių konfliktų grėsmės THT.....	18
2.1. Iššūkiai ir grėsmės tarptautinei humanitarinei teisei: principų pažeidžiamumas – grėsmė THT?	18
2.2. Hibridinis karas per tarptautinės humanitarinės teisės perspektyvą: konfliktų (Ukraina-Rusija, Izraelis-Hamas, Sudanas, Kolumbija) analizė	25
3. Sutarčių teisės vaidmuo ginkluotų konfliktų kontekste	44
3.1. Ginkluotų konfliktų poveikis sutartims: pasekmės diplomatijai.....	44
3.2.Sustabdymas ir nutraukimas pagal Vienos konvenciją dėl tarptautinių sutarčių teisės - rebus sic stantibus veikimas?	55
IŠVADOS	64
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS.....	65
SANTRAUKA	74
SUMMARY	75
PRIEDAI.....	76

ĮŽANGA

Temos aktualumas – šios temos aktualumas pasireiškia dėl besikeičiančio pasaulyje vis augančių hibridinių konfliktų kiekio, kurių egzistavimas kelia grėsmę visai tarptautinei humanitarinei teisei, taip darant įtaką ne tik THT, bet ir diplomacijai, todėl analizė šios temos yra itin svarbi, padedanti pamatyti, kad esama padėtis yra nestabili, daranti poveikį šioms sritims ir parodanti, kad, galbūt, egzistuojant šioms grėsmėms ir matant esančią situaciją pasaulyje reiktų keisti kryptį ir pradėti prioretizuoti tarptautinę humanitarinę teisę bei jos laikymąsi.

Temos originalumas – tai yra originali ir nauja tema apjungiant dvi tarptautinės teisės sritis: THT bei diplomaciją. Analizuojant hibridinių konfliktų sukuriamas pasekmes, t. y. sukeltas grėsmes visai tarptautinei humanitarinei teisei, bei atskleidžiant ginkluotų konfliktų santykį su diplomacija, kuri šiame darbe dėl teisinio jos pobūdžio yra atskleidžiama per tarptautines sutartis, nes jos yra vienas reikšmingiausių elementų diplomatijos veikime. Tokiu būdu (siejant dvi tarptautinės teisės sritis) parodomas ginkluotų konfliktų poveikis tarptautinėms sutartims, *ipso facto*, diplomacijai.

Tikslas – šiame darbe yra siekiama parodyti, kas yra hibridinės grėsmės, kaip suprantami hibridiniai konfliktai kuo jie pasireiškia, parodant (per principų aptarimą ir sudėtingą konfliktų kvalifikavimą rodant juos kaip pavyzdžius) kad šių besikeičiančių konfliktų pobūdis kelia grėsmę THT. Analizuojant parodyti, kad ginkluoti konfliktai veikia ne tik tarptautinę humanitarinę teisę, bet ir diplomaciją, kuri pasireiškia per sutartis, todėl tikslas yra aptarti ir konfliktų poveikį sutartims, taip apjungiant tiek Ženevos konvencijų, tiek Vienos Konvencijos dėl tarptautinių sutarčių taikymą.

Uždaviniai:

1. Atskleisti hibridinio konflikto ypatumus, požymius, apibrėžti hibridines grėsmes, parodyti istorinius konfliktus bei diplomatijos santykį per tarptautinių sutarčių sudarymą akcentuojant hibridinių karų egzistavimą iš anksčiau ir pabrėžiant diplomatijos reikšmingą vaidmenį.
2. Įvardinti grėsmes kurios kyla tarptautinei humanitarinei teisei, jos apsaugomajai funkcijai parodant principų pažeidžiamumą ir sudėtingą konfliktų kvalifikavimą kaip iššūkį THT.

3. Parodyti ginkluotų konfliktų poveikį diplomacijai, kuris atskleidžiamas per tarptautines sutartis ir aptarti su tuo esančius niuansus kaip sutarties stabdymas ir nutraukimas ginkluotų konfliktų akivaizdoje.

Objektas – hibridiniai konfliktai, grėsmės, diplomacija.

Tyrimo metodas – rašto darbe naudojami loginis, istorinis, sisteminis, lyginamasis ir mokslinės literatūros bei dokumentų analizės tyrimo metodai, kurie pasireiškia analizuojant istorinius konfliktus siekiant atskleisti kas yra hibridinės grėsmės, parodant hibridinių karų egzistavimą, iliustruojant konfliktus, taikant Ženevos Konvencijų taikymą kvalifikuojant konfliktus ir Vienos Konvenciją dėl tarptautinių sutarčių teisės, apjungiant diplomaciją ir tarptautinių sutarčių veikimą.

Svarbiausi šaltiniai – Ženevos Konvencijos bendrasis 2 ir 3 straipsnis, Ženevos Konvencijos komentaras, Vienos Konvencijos dėl tarptautinių sutarčių teisės, Vienos Konvencijos komentaras, *Tadić* ir *Gabčikovo-Nagymaros* byla, Tarptautinės teisės komisijos priimtas straipsnių projektas dėl ginkluotų konfliktų poveikio sutartims ginkluotuose konfliktuose, tarptautinės humanitarinės teisės bei diplomacijos knygos ir kt. moksliniai straipsniai.

1. Hibridinių¹ konfliktų² bei juose vyraujančių grėsmių ir diplomatijos santykis

1.1. Hibridinio karo požymiai ir ypatybės

Tarptautinė teisė jau nuo praėjusio amžiaus vidurio pradėjo vystysis skirtingomis kryptimis, tuo tarpu šiuolaikinis gyvenimo kompleksiskumas išaugo, atitinkamai, su šiais pokyčiais šiandienos realija tapo egzistuojanti, besitęsianti įtampa bei kolizijos tarp įtvirtintų normų ir nuolat progresuojančių jėgų siekiančių pokyčių sistemoje, taigi – tarptautinė teisė yra priversta prisitaikyti prie naujų idėjų bei iššūkių³. Būtent viena iš esminių dominuojančių problemų šiandienai yra grėsmė tarptautinės teisės sistemos pagarbai⁴, jos vientisumui ir gebėjimui veikti kaip efektyvi, veiksminga reglamentuota sistema (kurios pagrindas yra užtikrinti tarptautinę taiką bei saugumą, ypatingai po II pasaulinio karo), nes nuolatiniai, rimti tarptautinės teisės pažeidimai, išnaudojimas pilkųjų zonų ir apėjimas teisinių vadinamųjų ribų (*thresholds*) kenkia teisės viršenybės principui tarptautiniuose santykiuose bei silpnina teisinį tikrumą⁵. Skiriamoji linija tarp taikos ir karo išlieka esminga šiuolaikinei tarptautinės teisės sistemai, tačiau dabar - teisiniai konceptai, principai bei ribos yra reikšminga terpė hibridinėms grėsmėms⁶ atsirasti, kadangi jos tampa pažeidžiamos eksploatacijai⁷.

¹ 'Hibridinis konfliktas' šiame darbe vartojamas prasme kaip besikeičiantis konfliktas.

² Andrew Clapham, savo monografijoje "Karas" pažymi, kad nors terminas – karas – yra iki šiol vartojamas, riba tarp karo ir kitokios jėgos buvo neryški ir ginčijama šimtmečius, taigi tarptautinėje teisėje buvo pakeistas platesnė – ginkluoto konflikto – sąvoka, apimančią karo koncepciją. Todėl šiame magistro darbe naudojamas terminas - 'hibridinis konfliktas', nors ir daugelis analizuojamų atvejų yra karai (International Law Association, the hague conference (2010), use of force (https://www.rulac.org/assets/downloads/ILA_report_armed_conflict_2010.pdf). Kaip priduria Jann K. Kleffner, „ginkluotas konfliktas“ atnešė laipsnišką tradicinio griežto atskyrimo tarp taikos ir karo būsenų tarptautinėje teisėje apleidimą ir pabrėžė, kad THT taikymas nepriklauso nuo oficialaus karo paskelbimo, nes formalūs karo paskelbimai šiais laikais pasitaiko labai retai, todėl THT yra taikoma bet kokiam ginkluotame konflikte, net jei ir to konflikto šalys nepaskelbė karo bei nepripažįsta, kad jos dalyvauja kare. Jann K. Kleffner, p.12, 44, 46, 2013.

³ Malcom N. Shaw, "International law", p.36-37, 2024.

⁴ „Valstybės privalo 'užtikrinti pagarbą' THT (CA 1; CIHL Study Rule 139; Nicaragua, para. 220), konkrečiai, 1 straipsnis Ženevos Konvencijų numato, kad „Aukštosios Susitariančiosios Šalys įsipareigoja gerbti ir užtikrinti pagarbą [...] Konvencijai [ir Protokolui] visomis aplinkybėmis“ (Eve Massingham and Annabel McConnachie „Common Article 1: an introduction“, p.1, 2021. „Ensuring Respect for International Humanitarian Law“, edited by Eve Massingham, Annabel McConnachie; <https://www.taylorfrancis.com/books/edit/10.4324/9780429197628/ensuring-respect-international-humanitarian-law-eve-massingham-annabel-mcconnachie>)

⁵ Aurel Sari, Hybrid CoE, 2018, p.5 <https://www.hybridcoe.fi/wp-content/uploads/2020/07/Strategic-Analysis-4-Sari.pdf>

⁶ **Hibridinės grėsmės** apima visą spektrą skirtingų karo būdų, įskaitant konvencinius pajėgumus, nereguliaras taktikas bei skirtingas struktūras, darinius, teroristinius išpuolius apimančius beatodairišką

Hibridinės grėsmės tapo kompleksiškas žodžių junginys, kuris nėra apibrėžtas tarptautinėje teisėje, tačiau bendrai suvokiamas kaip veiksmai esantys pilkoje zonoje. Pats terminas, hibridinė grėsmė, yra naudojamas apibūdinti šalies (valstybės arba nevalstybinio subjekto) naudojamą technologijų, teroristinių, propagandos pobūdžio ir kitų veiksmų, priemonių kombinaciją galinti apimti tiek karinius, tiek nekarinius veiksmus kurie gali būti kinetinio ar nekinetinio (dezinformaciją ar kibernetines operacijas), slaptos, atviros pobūdžio operacijos. Tai operacijos turinčios įtakos valstybės suverenitetui, vyriausybei, infrastruktūrai, kariuomenei bei civiliams gyventojams, čia svarbu pabrėžti, kad pati hibridinė grėsmė kaip veiksmas galės būti reguliuojamas tarptautinės humanitarinės teisės tik tuo atveju, jei jis arba sukels, sąlygos ginkluoto konflikto atsiradimą (sieks ginkluoto konflikto ribą) arba bus vykdoma jau esant egzistuojančio ginkluoto konflikto kontekste.

Reikšmingas tampa Grocijaus posakis apie karo ir taikos atskyrimą, kuris reikalauja dualistinio požiūrio, *Jus ad Bellum* ir *Jus in Bello*, tam, kad būtų nagrinėjamos ginkluotos pajėgos remiantis konkrečiai situacijai pritaikytu būdu įvykiuose, kurie nėra laikomi nei paskelbtu karu, nei taikos meto dalimi⁸. Pavyzdžiui – 2001 m. rugsėjo 11 d. įvykis, kuris akademikų yra įvardijamas kaip vienos karo eros pabaiga, sužadino naują epochą, t. y. pasaulį po rugsėjo 11-osios, kuriame nereguliarus karo pobūdis tapo dominuojančia karo forma⁹. Lygiai taip pat karai Afganistane ir Irake, kurie išryškino riboto supratimo spragas kompleksiško, šiuolaikinio karo sudėtingumo, kadangi šiandieniniai karai atspindi naują karų epochą, kuriems būdingas tęstinumas, pakartotinumas buvusių patirčių ir jų perkėlimas į kitą konflikto etapą, kas atskleidžia, kad būsimi (ir esantys) konfliktai bus multimodaliniai

smurtą, prievartą bei nusikalstamumą sąmyšį. **Hibridiniais karais (multi-modaliniai karai)** iš esmės siekiama sukurti sinergetinį poveikį tiek fizinio, tiek psichologinio konflikto dimensijoms; šiuose konfliktuose opozicija (valstybės, valstybių remiamos grupės arba savarankiškai finansuojami veikėjai) išnaudoja modernius karinius pajėgumus (pvz., užšifruotas valdymo sistemas) bei skatina ilgai trunkančius sukilimus galinčius apimti: pasalas, savadarbius sprogstamus įtaisus (IEDs), prievartinius nužudymus. Taigi reiktų suvokti, kad valstybės iš esmės derina aukštųjų technologijų galią (pvz., priešpalydoviniai ginklai), pavyzdžiui – pasitelkiant kibernetines priemones su terorizmo aktais, kad pasiektų politinių tikslų. Frank G. Hoffman, „Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars“, p. 8, 28, 2007.

⁷ Aurel Sari, “Hybrid CoE Strategic Analysis 4 Blurred Lines: Hybrid Threats and the Politics of International Law“, p. 3, 2018.

⁸ Aridi, A. „The Problem of Hybrid War in International Law“, p.11, 2022.

⁹ Frank G. Hoffman, „Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars“, p.11-13, 2007.

(daugiarūšiai), negu įgalinantys tik vienos formos karą¹⁰. Suliejimas kare pasitelkiamų būdų, kovotojų ir naudojamų technologijų sukuria platų diapazoną skirtingų bei kompleksiškų priemonių taikymą, sudėtingumo spektrą, kuris dabar vadinamas hibridiniu karu; todėl akivaizdu, kad tokie karai nėra konvenciniai, įprasti, žemo intensyvumo ar trumpalaikiai, o pasak Generolo Ruperto Smito jie niekada nesibaigiantys, todėl atsižvelgiant į tai, varžovai tiek dabar, tiek ateities mūsų laukuose nepripažins jokių taisyklių, jų pagrindinis požiūrio kampas yra vengti nuspėjamumo ir siekti naudos, pranašumo netikėtais būdais bei negailestingomis atakomis – taigi ši konflikto forma kelia iššūkį nusistovėjusioms ilgalaikėms karo koncepcijoms, konvencinei jėgos panaudojimo struktūrai taip suliedama konflikto pobūdį, kuris testuos ir trukdys teisės pagrindais tvarkai tiek dabartinėms, tiek ateinančioms kartoms¹¹.

Prūsijos karo filosofas Karlas fon Klauzevicas (*Carl von Clausewitz*) traktate – „Apie karą“ rašė: Karas yra tikresnis chameleonas, nei pats chameleonas, kuris palengva pritaiko savo požymius prie konkretaus atvejo; karas yra nepaprasta trejybė, susidedanti iš smurto ir neapykantos, galimybės ir atsitiktinumo bei politinio svorio sumetimų – veiksmų, kurie pasireiškia per visuomenių, karininių pajėgų bei vyriausybių tarpusavio sąveiką; Klauzevicas teigė, kad net jeigu karas keičia savo ypatybes egzistuojant skirtingoms aplinkybėms, kad ir koku būdu jis pasireikštų, karas vis tiek yra karas¹², kuris buvo ir išliks komplikuoju reiškiniu, tačiau jo pagrindas nepasikeitė ir nepasikeis¹³. Todėl hibridinio karo iškilimas nereiškia konvencinio, įprastinio karo žlugimo ar pakeitimo nauju, tačiau jis parodo, komplikuoją faktorių veikianti XXI amžiuje, kuris virsta į neatpažintas, neįprastas formas atitinkamai sujungdamas reguliarias ir neregulias pajėgas¹⁴.

¹⁰ Frank Hoffman, *Hybrid Threats: reconceptualizing the evolving character of modern conflict*, p.1,3, 2009.

¹¹ Frank G. Hoffman, „Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars“, p.14, 16, 29, 2007.

¹² Andrew Clapham, 2025 Paulo Reuterio premijos laureatas dėl knygos „Karas“, kuri meta iššūkį tradicinei įsigalėjusiai karo koncepcijai, teigdamas, kad karas šiuolaikinėje teisėje pats savaime yra neteisėtas, todėl pats faktas karo ar ginkluoto konflikto, nesuteikia niekam teisės žudyti žmones, naikinti daiktus ar įgyti kitų žmonių turtą ar teritoriją. Tinklaidės: Inside Geneva, epizodas „Books to make you think 2025“ ir New books in Military history, epizodas: “Andrew Clapham“.

¹³ Peter R. Mansoor, “Introduction: Hybrid Warfare in History”, p. 1, 2012.

¹⁴ Frank G. Hoffman, „Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars“, p.14, 16, 29, 2007.

Sun Tzu¹⁵ savo traktate „Karo menas“ rašė, kad kovoti ir nugalėti visuose karuose nėra aukščiausias meistriškumas; aukščiausias meistriškumas yra priešų pasipriešinimo palaužimas be kovos¹⁶. Taigi atsižvelgiant į tai, kad aukščiausia karo siekiamybė yra pavergti varžovo pajėgas neįsitraukiant į mūšį, rodo, kad menas kariauti slypi apgaulėje¹⁷. Jis pabrėžia sujungti karinę strategiją bei politinį dominavimą kaip priemonę pasiekti pergalę - tai siejasi su pagrindiniu hibridinio karo tikslu, kuris remiasi žemo intensyvumo operacijomis, tam kad neperžengtų linijos kada galima būtų priskirti tokį išpuolį ginkluotam konfliktui. Yra skatinama priemonių kombinaciją (reguliarių ir nereguliarių), kuri pasireiškia per skirtingas multidimensijas keičiantis būdams, kai konvencija jėga gali virsti nekonvencine ir atvirkščiai atsižvelgiant į priešininko turimus pranašumus ir silpnybes – taigi, šią strategiją galima suprasti kaip karinių v. nekarinių priemonių panaudojimą - ekvivalentą hibridinio karo pobūdžiui suvokti¹⁸.

Apibendrinant galima teigti, kad hibridinis karas nėra naujas fenomenas, tačiau pasikeitė teisinė aplinka, t. y. karą reglamentuojančios normos vystosi reaguojant į vyravimą paplitusių transnacionalinių konfliktų bei jų įtaką žmogaus teisių normoms¹⁹. Hibridiniai karai tapo 21st amžiaus konfliktų tema ir hibridinio pobūdžio konceptas bėgant laikui reikšmingai išsiplėtė, kas reiškiasi, kad dabar yra neapsiribojama specifine pajėgumų spektro dalimi tarp nereguliaraus ir konvencinio karo, tačiau aprėpiant bet kokį aspektą susijusį su didėjančiu šiuolaikinių konfliktų kompleksiskumu – įskaitant terorizmą, ekonominį karą, masinę migraciją, organizuotą nusikalstamumą²⁰ ir t.t. Atsižvelgiant į tai, galima sakyti, kad hibridinis karas yra itin sudėtingas ir integruotas dizainas, kurio pobūdis turi potencialą pakeisti

¹⁵ Pagal San Tzu karo meno teoriją yra psichologinio dominavimo doktrina, kuri adresuoja būtinybę teisingai įvertinti priešų intencijas, bruožus bei elgesio modelius tam, kad pavergtų priešą „smogdami“ į silpniausią vietą; ši doktrina įrodo ir pabrėžia hibridiškumo vaidmenį ir galią karuose, todėl San Tzu idėjas galima atpažinti šiandieninėse hibridinio konflikto realijose. Pavyzdžiui, atremiant žudymus buvo vystoma strategija, kuri teikė pirmenybę pasiekti pergalę naudojant psichologinį pranašumo faktorių bei propagavo tiesioginio konflikto vengimą, San Tzu būtent ir pabrėžia netradicinį požiūrį, naudojant psichologiją kaip priemonę, elementą karyboje, kuris buvo naudojamas Vietnamo kare prieš Prancūziją netiesioginiu atakų metu. Aridi, A., p.36-38, 2022.

¹⁶ Sun Tzu traktatas, p. 37, 2004.

¹⁷ Aridi, A. „The Problem of Hybrid War in International Law“, p.35, 2022.

¹⁸ Ibid., p.36-37.

¹⁹ Aurel Sari, „Blurred Lines: Hybrid Threats and the Politics of International Law“, p.4, 2018.

²⁰ Stefano Marcuzzi, „Hybrid Warfare in Historical Perspectives“, p.4, 2018.

konflikto konceptualizaciją ateityje²¹, todėl yra svarbu juos tirti, nes dabartis yra tik praeities atgarsis²². Tai atspindi ir istoriniai duomenys kurie rodo, kad hibridinis karas vienokia ar kitokia forma tampa norma šiandieniniams konfliktams²³, todėl konfliktų kvalifikavimas ir analizė turi didžiulę praktinę reikšmę tiek šiam momentui, tiek ateičiai bei parodo, kad vertinga juos tirti ir nagrinėti tarpdiscipliniškai: susipažįstant su hibridinio karo pobūdžiu ir atitinkamai pastebint šio konflikto požymius ir ypatybes per istorinę prizmę bei diplomatijos perspektyvą, taip, atitinkamai, suprantant kokią įtaką turi diplomatija karuose.

Henris Kisingeris 1994 m. knygoje „Diplomatija“ rašė, kad „karų prevencija yra tiek pat teisinis, kiek ir diplomatinis iššūkis ir kad priešinamasi ne kaitai kaip tokiai, bet keitimo metodui, ypatingai jėgos panaudojimui“²⁴. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad mes gyvename nuolatinės konfrontacijos pasaulyje²⁵, skatina susimąstyti: Jei karas yra politikos tęsinys, papildytas kitomis priemonėmis, ar galėtume teigti, kad derybos yra karas kitomis priemonėmis²⁶? Net jei nesutiktume su šiuo provokuojančiu teiginiu, verta pripažinti, kad XXI amžiaus diplomatijos pobūdis keičiasi – šiuolaikinių technologijų prieinamumas partizaninėms ir teroristinėms pajėgoms verčia diplomatus pripažinti būtinybę labiau taikyti diplomatijos hibridiškumą, stiprinant ir apsaugant derybų procesus kaip pagrindinę tarptautinių santykių priemonę²⁷. Būtent hibridinė diplomatija tapo vienas ryškiausių pavyzdžių, kur hibridiniai konfliktai paveikė diplomatinę areną. Galima teigti, kad skaitmeninė diplomatija sukurta gyvų įvykių šešėlyje, konkrečiai – Arabų pavasaris privertė diplomatus persvarstyti savo požiūrį į socialinę žiniasklaidą, nes buvo suprata, kad protesto judėjimai realiame gyvenime formavosi interneto platybėse, todėl būdami šioje platformoje gali stebėti vykstančius internete pokalbius realiuoju laiku ir išmokti numatyti galimus sukrėtimus tarptautinei sistemai.

²¹ Aurel Sari, „Legal Aspects of hybrid warfare“, p. 64, 2016.

²² Williamson Murray, „Conclusion: What the Past Suggests“, p. 294, 2012.

²³ Ibid., 290

²⁴ Henry Kissinger, „Diplomacy“, p. 22, 1994.

²⁵ International Review of Red Cross, „Methods of warfare, Interview with General Sir Rupert Smith.“, p. 720, 2007.

²⁶ Paul Meerts, „Diplomatic Negotiation, Essence and Evolution“, p. 29, 2015.

²⁷ Ibid., p. 121.

Atsižvelgiant į tai – diplomacija įžengė į naują skaitmeninės transformacijos etapą (hibridinę diplomaciją)²⁸. Sirijos konfliktas, Rusijos pradėta Krymo aneksija bei naudojamos priemonės (tokios kaip: skaitmeninės propagandos kampanijos Islamo valstybės (ISIS), tariama Rusijos intervencija Brexit'o referendumui bei 2016 Jungtinių Valstijų rinkimuose, Irano, Kinijos bei Šiaurės Korėjos dezinformacijos kompanijos) sukūrė sąlygas antrai bangai link skaitmeninio adaptavimosi²⁹. Būtent tai, kad tokios priemonės kaip propaganda ir dezinformacija yra naudojama kaip strateginė komunikacijos priemonė socialinėse platformose siekiamais tikslams pasiekti konflikto metu taip veikiant visuomenę, atitinkamai, veikia diplomacija neišvengiamai. Tačiau nėra viena problema, pavojus ar grėsmė nėra lemiamas veiksnys pasaulio atečiai, kas svarbu – yra jų sąveika ir mūsų atsakų vienalaikiškumas³⁰. Taigi nors diplomacija ir nėra atsakymas į visus klausimus, ji esminga savo naudingumu visose stadijose: prieš, per ir po konflikto³¹. Todėl dabar bus aptarti pasirinkti istoriniai pavyzdžiai, kuriuose aiškiai parodomi hibridinio karo bruožai, diplomatijos ir sutarčių įtaką.

Hibridinis karas yra neatsiejama istorinio kraštovaizdžio dalis nuo senovės pasaulio³². Todėl atsižvelgiant į šį teiginį bei suvokiant, kad hibridinio karo šaknys glūdi praeities konfliktų karo metoduose yra nepaprastai svarbu atiduoti duoklę istorijai. Kadangi remiantis ispanų filosofu, Džiordžo Santajanos aforizmu – “Tie, kurie neprisimena praeities yra pasmerkti ją kartoti”³³.

Devynių metų karas(1593-1603) – Anglų karai su airiais vyko su „netradiciniu“ priešu – tokiu, kuris teikė pirmenybę atšiaurioms vietovėms, pasalomis ir reidams, vengė atvirų mūšių, ypatingai prieš galingesnius anglų raitelius. Hughas Onilas (*Hugh O'Neill*), Airijos sukilėlis, pradėjo kurti konvencines pajėgas, gebančias kovoti poziciniame teritoriniame kare. Karas buvo hibridinis dėl to, kad anglai vienu metu susidūrė su partizanų, gėlių priešininku, Hugh Onilo transformuotomis įprastinėmis

²⁸ Corneliu Bjola and Ilan Manor, “The rise of hybrid diplomacy: from digital adaptation to digital adoption”, p. 471,475, 2022.

²⁹ Ibid., p.476

³⁰ Marc Grossman, “Diplomacy Before and After Conflict“, p. 3, 2010.

³¹ Ibid., p.13

³² Williamson Murray; Peter R. Mansoor, frontmatter, pp. i, 2012.

³³ George Santayana, “The Life of Reason“, p. 92, 1905.

pajėgomis ir moderniausia bei grėsmingiausia armija Vakarų Europoje³⁴. Reikia pabrėžti, kad hibridiškumas pasireiškė ir per tai, kad Anglija rėmė protestantų olandų sukilėlius jų ilgame sukilime prieš ispanus, o Ispanija siekė ne tik nutraukti šią pagalbą, bet galbūt net grąžinti katalikų monarchą į Anglijos sostą, todėl ispanai kėlė hibridinę grėsmę, kuri buvo ištis egzistencinė, o Airija buvo natūralus tramplynas, pilnas katalikų, laikančių senas nuoskaudas prieš Anglijos valdžią - taigi karas anglams buvo hibridinis ne tik dėl jų priešininkų taktinio stiliaus ir pajėgumų, bet ir dėl skirtingos airių, anglų-airių ir įsiveržusių ispanų teisinės padėties³⁵.

Amerikos Revoliucija arba Amerikos Nepriklausomybės karas (1775-1783) – šio konflikto hibridiškumas pasireiškė savo sistema, kaip kovotojai veikė revoliuciniame kare, konkrečiai atskleidžiant kaip amerikiečiai sugebėjo greitai surinkti reguliarias pajėgas (vadinamas kontinentinėmis), kas parodė įsipareigojimą bei didelės dalies gyventojų pasiryžimą kovoti, būtent kontinentinės pajėgos („reguliarūs“ daliniai ir milicijos mišinys tiek kovos lauke, tiek gyventojų kontrolė britams būtų buvęs neįveikiamas iššūkis) tapo esminis elementas leidžiantis šį karą priskirti prie dabartinių vadinamų hibridinių konfliktų³⁶. Svarbu pažymėti, kad Amerikos revoliucinis karas turėjo įtakos XVIII a. karinei kultūrai ir ši patirtis buvo siejama su ‘atvira taktika’ bei partizaninio karo pobūdžiu, kuri išryškėjo Pusiasalio kampanijoje viena karta vėliau³⁷.

Pusiasalio (Ispanijos) karas (1807–1814 m.) – hibridinis karas, kuriame vyravo persipynusios įvairios politinio smurto formos (viena iš jų buvo partizaninis karas, kurį ispanai vykdė prieš Napoleoną)³⁸, strateginis dviprasmiškumas, kuris ypatingai paveikė Prancūziją ir atskleidė jos nesugebėjimą turėti nuoseklaus operacinio plano bei dominavimas šalių nesugebėjimo pripažinti situacijos ir sunkus prisitaikymas prie konflikto sudėtingumo³⁹. Apibendrinant reikia pabrėžti tai, kad kariaujanti šalis,

³⁴ Wayne E. Lee, “Keeping the Irish Down and the Spanish Out English Strategies of Submission in Ireland 1594–1603“, p. 45-46, 2012.

³⁵ Ibid., p. 48-49, 69.

³⁶ Williamson Murray, “The American Revolution Hybrid War in America's Past“ p. 72, 86-87, 2012.

³⁷ Ibid., p. 438

³⁸ Hendrik Simon, “A Century of Anarchy? War, Normativity, and the Birth of Modern International Order“, p. 81, 2024.

³⁹ Richard Hart Sinnreich, “That Accursed Spanish War: The Peninsular War, 1807–1814“, p.139, 143, 2012.

susidurianti su hibridine grėsme, neturi prabangos rinktis, su kuria jos dalimi kovoti, todėl visų sąjungininkų kovinės jėgos elementų (Ispanijos armijos, sukarintos pajėgos ir partizanai, Velingtono anglų-portugalų pajėgos ir karališkasis laivynas, kurie bendravo tarpusavyje) sinergija buvo sąjungininkų stiprybės šaltinis, atitinkamai, prancūzų nesugebėjimas pripažinti savo priešų prigimties buvo didžiausia jų klaida⁴⁰.

Hibridinis Vietnamo karas (1955–1975) buvo toks daugiasluoksnius, tarsi rusiška matrioska⁴¹. Tai buvo: pilietinis karas Pietų Vietname tarp komunistų ir kitų partijų, pilietinis karas tarp Šiaurės ir Pietų Vietnamo (dirbtinai padalintų vienos tautos dalių), Azijos regioninis karas, kuriame Šiaurės Vietnamas, Pietų Vietnamas, Laosas, Kambodža, Tailandas, Filipinai, Australija, Naujoji Zelandija, Kinija ir Korėjos Respublika atliko karinius veiksmus (šiam įsiliejusiam Rytų-Vakarų idėjų karo kontekste pagrindiniai veikėjai buvo Jungtinės Valstijos ir Sovietų Sąjunga) – dėl šių sluoksnių karas Vietname tapo hibridiniu konfliktu, kuriame moderniausi konvenciniai ginklai ir taktika buvo susimaišiusi su partizaninio karo ir kovos su sukilėliais karo įrankiais bei metodais⁴². Hibridinis karas Vietname iš vienos pusės buvo vykdomas naudojant modernius didelio našumo orlaivius, kuriuos Šiaurės Vietname atrėmė panašūs modernūs naikintuvai ir tankus priešlėktuvinių ginklų arsenalas, įskaitant pažangiausias žemės-oro raketas, tuo tarpu pietuose karas tęsėsi pasitelkiant žemos technologijos priemones skirtas atremti tyčinius išpuolius, sabotazo aktus, bauginimus, pasikėsinimus ir kitas terorizmo formas, kuriais siekiama buvo atgrasyti Pietų Vietnamo žmones nuo paramos savo vyriausybei⁴³. Apibendrinant, pasitelkiant buvusio JAV ambasadoriaus Ellswortho Bunkerio žodžiais apie Vietnamo karą, reikia pabrėžti, kad „tai buvo ir konvencinis, ir partizaninis karas; agresijos ir pilietinis karas; karas be fronto linijų; karas, kuriame priešas galėjo trauktis į prieglobsčius Kambodžoje ir Laose, kad pastiprintų, perginkluotų ir grįžtų į mūšį. Tai buvo ir politinis karas, ir psichologinis karas, ir ekonominis karas“⁴⁴.

⁴⁰ Ibid., p.149

⁴¹ Karl Lowe, „Hybrid War in Vietnam“, p. 254, 2012.

⁴² Ibid.

⁴³ Ibid., p.261

⁴⁴ Ellsworth Bunker, „Vietnam in retrospect“, p. 42, 1973, 2025.11.12
<https://www.cia.gov/resources/csi/static/cdab1354f22ba8c61bb1eb7b1068ba89/Bunker-Retrospective.pdf>

Antrasis Kinijos ir Japonijos karas (1937-1945) – prasidėjo tarp Kinijos nacionalistų XXIX korpuso kariuomenės ir Japonijos Tientsino įgulos, Nacionalistai ir komunistai vykdė konfliktą, kuris buvo akivaizdžiai užsitęsęs, revoliucinis ir tam tikru mastu netradicinis, jiems terekėjo išgyventi vengiant sunaikinimo konvencinėse kampanijose ir laukti, kol japonai išsekins save – šis ypatingai komunistams reguliarus karas tarp japonų ir nacionalistų tarnavo jų pačių interesams, kadangi tai susilpnino jų pagrindinį priešininką ir didino jų vidaus politinę įtaką kai japonai iškovodavo taktines ir operatyvines pergales, dėl to Japonijos armija niekada negalėjo visiškai kontroliuoti užkariautų teritorijų, jos kontrolė daugiausia apsiribojo miesto teritorijomis ir susisiekimo linijomis, todėl didelės teritorijos liko už jos kontrolės ribų⁴⁵. Rezultatas - puikus hibridinio karo pavyzdys, kai reguliarus ir nereguliarus karas susimaišė taip, kad Japonijos karinės pajėgos buvo beveik nereikšmingos siekiant protingų politinių tikslų⁴⁶. Reikia pabrėžti, kad Šiaurės Kinijos armija buvo giliai įsitraukusi į taikos palaikymo veiklą ir tuo pačiu metu teikė pastiprinimą kitoms karo veiksmų zonoms, pati armija vykdė eilę karinių operacijų siekdama užtikrinti savo atsakomybės zoną – būtent šios operacijos pabrėžė hibridinio karo pobūdį, išskirdamos du skirtingus operacijų tipus: armija vykdė eilę puolamųjų operacijų prieš lengvai ginkluotas nacionalistų reguliariąsias pajėgas ir buvusių karo vadų privačias armijas bei kovos su partizanais operacijas (daugiausia vykdant prieš Kinijos komunistų armiją)⁴⁷. Paskutinis itin reikšmingas pasireiškęs momentas – atsižvelgus į tai, kad Japonijos karinės pajėgos niekada nekontroliavo didžiosios okupuotos teritorijos dalies šiaurės Kinijoje ir Japonijos karinė kontrolė apėmė taškus (pvz., kaimus ir miestus) ir linijas (pvz., kelius ir geležinkelius), bet ne platesnes teritorijas – buvo ideologinis hibridinio karo aspektas, ši tvirta ideologija tapo galingas ginklas netradicinėse Antrojo Kinijos-Japonijos karo dalyse⁴⁸.

Prancūzijos–Vokietijos (Prūsijos) karas (1870-1871) – šiame kare didžiulis paradigmos pokytis įvyko prūsams veiksmingai sunaikinus Napoleono imperijos armijas ir priėmus teritorinius karo tikslus, kuomet kilęs prancūzų liaudies pasipriešinimas atvedė į tariamą „hibridinį momentą“ kare ir žymėjo perėjimą nuo

⁴⁵ Noboru Yamaguchi, “An Unexpected Encounter with Hybrid Warfare: The Japanese Experience in North China, 1937–1945“, p.225, 227, 2012.

⁴⁶ Ibid, p. 227-228

⁴⁷ Ibid., p. 243

⁴⁸ Ibid., p. 253

vieno konflikto modelio prie kito⁴⁹. Šiame kare skirtumai tarp civilių ir karių išnyko, kai partizanų būriai ėmė smogti vokiečių užnugario teritorijoms, atitinkamai, prasidėjo vis ekstremalesnės vokiečių represijos, kurios dar labiau padidino sukilimo intensyvumą kaimo vietovėse⁵⁰. Svarbiausia Prancūzijos ir Prūsijos karo pasekmė buvo Vokietijoje prasidėjęs diskursas apie karo pobūdį ir vykdymą, kuris lėmė formuojančią XX a. karo istoriją – Pirmąjį pasaulinį karą⁵¹.

Taigi apibendrinant galima teigti, kad atsižvelgus į istorijos pavyzdžius, pagrindinė hibridinio karo savybė yra aukštas kompleksiskumo lygis kylantis dėl dominuojančių skirtingų kintamųjų (t. y. besivaržančių kovotojų), kurių interesai ir tikslai ryškiai skiriasi, o santykiai yra trapūs bei nepastovūs⁵², kadangi kol reguliarios karinės pajėgos vykdo konvencines operacijas prieš priešininko ginkluotąsias pajėgas nereguliariosios pajėgos siekia paveikti ir kontroliuoti gyventojus⁵³. Universali tiesa ta, kad visi karai baigiasi, tačiau ne visi jie baigiasi vienodai, todėl svarbu atkreipti dėmesį į diplomatijos poveikį hibridinio pobūdžio karams.

1.2. Diplomatinės vaidmuo hibridiniuose konfliktuose

Prasidėjus Devynerių metų karui (1594–1603) Anglijos santykiai su Airija pasiekė kritinę ribą – karalienės problemos su artimiausiais kaimynais patraukė užsienio atstovų dėmesį ir kėlė intrigas, todėl diplomatinės derybos su kaimyninėmis šalimis turėjo platų tarptautinį atgarsį⁵⁴. Šis laikotarpis Airijoje tapo kritinis, nes Devynerių metų karas kėlė grėsmę anglų valdžiai, tačiau nepaisant susidariusios situacijos hibridinio karo fragmentacijos keliamų pasekmių ir faktinių aplinkybių buvimo konteksto, diplomatijos pusė rodo visiškai priešingą vaizdą šiame konflikte, nes karas buvo lydimas precedentiniu konsultacijų lygio masto tarp Airijos pareigūnų ir Anglijos

⁴⁹ Marcus Jones, “Fighting “this nation of liars to the very end” The German Army in the Franco-Prussian War, 1870–1871“, p. 174, 2012.

⁵⁰ Ibid.,

⁵¹ Ibid., p. 172

⁵² Richard Hart Sinnreich, “That Accursed Spanish War: The Peninsular War, 1807–1814“, p. 139, 2012.

⁵³ Peter R. Mansoor, “Introduction: Hybrid Warfare in History “ p. 9, 2012.

⁵⁴ Jane Yeang Chui Wong, “Ideologies of Diplomacy: Rhetoric, Ritual, and Representation in Early Modern England“ p. 485, 2020.

metropoliteno vyriausybės, kas ėgavo politikos dokumentų forma ir kurių skaičius siekė 200 traktatų per dešimtmetį, apimant ir karą Airijoje, būtent šio karo metu traktatų rašymas palaipsniui plėtėsi, tendencingai karo pradžioje straipsnių apie padėtį Airijoje daugėjo, o kai karas pasiekė kulminaciją, karūna Airijoje buvo labiausiai pavojuje⁵⁵. Šie politikos dokumentai, apibendrinantys karą, buvo susiję su Airijos problema, Airijos gyventojais ir tuo, kaip įtraukti šalį į besiplečiančią Anglijos valstybę – kolonizacijos, teisinės, socialinės ar pilietinės reformos būdu⁵⁶. Atsižvelgiant į didelį kiekį sutarčių sudarytų hibridinio karo metu parodo kaip diplomatija veikė hibridinio karo kontekste, atitinkamai, diplomatijos dėka karas buvo baigtas Melifonto sutartimi, kuri pažymėjo derybų rezultatą, kad Onilas ir kiti Airijos lyderiai pakluso Anglijos valdžiai⁵⁷.

Amerikos revoliucijos kare diplomatija atliko ypatingai svarbų vaidmenį, dėl kurios buvo pasirašyta 1783 Paryžiaus sutartis tarp Britanijos ir JAV, kuri užbaigė šį karą bei garantavo visišką nepriklausomybę ir pripažino naujų Jungtinių Amerikos Valstijų sienas⁵⁸. Džonas Adamsas, vienas iš pagrindinių Paryžiaus sutarties rengimo dalyvių teigė, kad derybos dėl jos buvo „vienas svarbiausių politinių įvykių pasaulyje“ ir kad ši sutartis tapo didžiausia pergalė Amerikos diplomatoje⁵⁹. Reikia pažymėti, kad Paryžiaus sutartis sukėlė galios pusiausvyros pokyčius: Prancūzijos galia padidėjo, Britanijos – sumažėjo, pastebima, kad kontinentinės tautos – Austrija, Prūsija ir Rusija – 1780-ųjų pradžioje buvo labiau lygiavertės viena su kita nei anksčiau ir šios tariamos lygybės susiejimas su nauja pusiausvyra tarp Britanijos ir Prancūzijos taip pat suteikė Paryžiaus sutarčiai ypatingą galią⁶⁰. Šios sutarties reikšmingas momentas – Britanijos pripažinimas, kad Jungtinės Valstybės yra laisvos, suverenios bei

⁵⁵ David Heffernan, “Political discourse and the Nine Years’ War in late Elizabethan Ireland; c. 1593-1603” p. 283-285, 2021.

⁵⁶ Ibid., p.302.

⁵⁷ Connolly, S. J. (Sean J.), “The Oxford companion to Irish history“, p. 378, 1998.

⁵⁸ Department of the State, Office of the Historian, <https://history.state.gov/milestones/1776-1783/foreword> ; 2025.11.12

⁵⁹ Lawrence S. Kaplan, "The Treaty of Paris, 1783: A Historiographical Challenge“, p. 431, 1983.

⁶⁰ Ibid., p. 437

numatytas jų teritorijų ribų nustatymas bei pabrėžiant, kad visi ginčai kylantys dėl jų būtų išvengti (1, 2 straipsnis)⁶¹.

Diplomatinis momentas Vietnamo kare matomas nuo Jungtinių Valstijų įstojimo į Vietnamo karą (1965), kurios užėmė atvirą diplomatinę poziciją Šiaurės Vietnamo atžvilgiu ir per trejus metus parėmė daugiau nei du tūkstančius bandymų pradėti derybas su Šiaurės Vietnamu be išankstinių sąlygų⁶². Tačiau Šiaurės Vietnamas laikėsi priešingos pozicijos (t. y. uždaros diplomatijos) ir atmetė visas JAV ir trečiųjų šalių pastangas pradėti tiesiogines dvišales derybas be išankstinių sąlygų, kadangi buvo bijoma, kad Vašingtonas padarys išvadą jog Šiaurės Vietnamas yra silpnas ir eskaluos JAV karines pastangas, todėl Šiaurės Vietnamas manė, kad jam reikia „pademonstruoti savo gebėjimą atsispirti JAV prievartos pastangoms“⁶³. Nepaisant visų diplomatinė derybų, karas baigiasi susitarimu dėl karo pabaigos ir taikos atkūrimo Vietname (Paryžiaus taikos susitarimai, 1973), kuriuo šalys nusprendė užbaigti karą ir atkurti taiką Vietname remiantis pagarba Vietnamo žmonių pagrindinėms nacionalinėms teisėms ir Pietų Vietnamo žmonių apsisprendimo teisei, prisidėti prie taikos stiprinimo Azijoje ir pasaulyje pažymint, kad Jungtinės Valstybės ir kito šalies gerbia Vietnamo nepriklausomybę, suverenitetą, vienybę ir teritorinį vientisumą, kaip pripažinta 1954 m. Ženevos susitarimais (1 straipsnis)⁶⁴. Taip pat buvo susitarta, kad Jungtinės Valstijos nutrauks visas savo karines operacijas prieš Vietnamo Demokratinės Respublikos teritoriją vykdomas sausumos, oro ir jūrų pajėgas; pašalins, visam laikui deaktivuos arba sunaikins visas minas teritoriniuose vandenyse ir uostuose, kai tik šis įsigalios šis Susitarimas (2 straipsnis); JAV nepratęs karinio įsitraukimo ir nesikiš į Pietų Vietnamo vidaus reikalus (4 straipsnis) bei kad šalys laikysis paliaubų, užtikrins ilgalaikę bei stabilią taiką (3 straipsnis) ir tiek Jungtinių Amerikos Valstijų vyriausybė, tiek Vietnamo Demokratinės Respublikos vyriausybė įsipareigos laikytis principų, susijusių su Pietų Vietnamo žmonių apsisprendimo teisės įgyvendinimo principais⁶⁵.

⁶¹ Definitive Treaty of Peace, “Between the United States of America and his Britannic Majesty“, p.81, 1783.

⁶² Carlyle A. Thayer, “North Vietnamese Diplomatic Posture during the Vietnam War“, p. 185, 2019.

⁶³ Ibid., p. 110, 185.

⁶⁴ Agreement on ending the war and restoring peace in Viet-Nam, p. 6, Paris, January 1973.

⁶⁵ Ibid., p. 6-7.

Svarbus diplomatijos momentas Kinijos-Japonijos kare pasireiškė konflikto užbaigimu Taipėjaus sutartimi (1952), kuri buvo ypatinga, nes nustatė diplomatinių santykių tarp Kinijos, Japonijos ir Taivano pagrindus iki 1972 m., ir svarbi, nes turėjo reikšmės nustatant Kinijos gyventojų Japonijoje teisinį statusą⁶⁶. Atsižvelgiant į tai, šioje taikos sutartyje aktualus yra 10 straipsnis, kuris leidžia Japonijoje gyvenantiems formosanams (specifinė Taivano kilmės Japonijos gyventojų grupė) būti įtrauktiems į Kinijos Respublikos (R.O.C., arba Taivanas) piliečių sąrašą, tačiau Japonijos vyriausybė Kinijos ir Japonijos taikos sutartį interpretavo kaip „galutinai nepripažįstančią formosanų įgytą Kinijos pilietybę“, o tai aiškiai prieštaravo Kinijos Respublikos vyriausybės interesams⁶⁷. R.O.C. vyriausybė negalėjo prieštarauti Japonijos vyriausybės sprendimui „nepripažinti taivaniečių, kurie įgijo Kinijos pilietybę“ pagal 10 straipsnį, kadangi R.O.C. vyriausybė buvo priversta sutikti su „Taivano teisinio statuso įšaldymo teorija“, kurios laikėsi Jungtinės Valstijos, atitinkamai, Japonijos vyriausybė nebuvo tokioje padėtyje, kad galėtų ginčyti įšaldymo teoriją ir naudotosi ja kaip pretekstu pateisinti vidaus priemones taikomas Kinijos gyventojams Japonijoje, todėl abi šalys sutarties derybų metu nenagrinėjo Kinijos gyventojų Japonijoje klausimo, bet susitarė dėl Kinijos ir Japonijos taikos sutarties 10 straipsnio aiškinimo⁶⁸. Apibendrinant reikia pažymėti, kad Kinijos-Japonijos taikos sutartis neužbaigė Japonijoje gyvenančių formosanų pilietybės priskyrimo pakeitimo⁶⁹.

Ypatingai reikšmingas buvo hibridinis konfliktas tarp Prūsijos ir Prancūzijos, kadangi būtent jis žymėjo svarbiausią istorinę cezūrą Europos teisiniame diskurse⁷⁰. Prancūzijos-Prūsijos kare vokiečių „priešpriešinimo smurto“ teisėtumas karo eigoje mažėjo ir prarado priimtinumą tada, kai jo nebebuvo galima pateisinti kaip savigynos nuo Prancūzijos vyriausybės, kas yra svarbu, nes Bismarko užsienio politika galėjo būti sėkminga tik todėl, kad Prūsijos politikas

⁶⁶ Yuki Tsuruzono, „The Sino-Japanese Peace Treaty and the Chinese residents in Japan—Legal status problem under the 1952 regime“, p. 294, 2023.

⁶⁷ Ibid., p.302.

⁶⁸ Ibid., p.308.

⁶⁹ Ibid., p.309

⁷⁰ Hendrik Simon, „A Century of Anarchy? War, Normativity, and the Birth of Modern International Order“, p.19, 2024.

buvo įvaldęs normatyvinę, karą pateisinančią, kalbą, ir jei Bismarkas nebūtų sugebėjęs pavaizduoti savo smurto kaip tarptautiniu mastu pripažintos išimties, jis niekada nebūtų sugebėjęs suvienyti Vokietijos⁷¹. Reikia pažymėti, kad Frankfurto sutartis (1871) pabaigė šį karą ir esminiai jos padariniai buvo šie: įpareigojo Prancūziją perleisti tas savo teritorijos dalis (1 str.), sumokėti penkių milijardų frankų reparacijų suma (2 str.) bei Vokietijos kariuomenės išvedimas iš Prancūzijos, tačiau ši sutartis tapo dviašmeniu kardu, nes nepaisant Bismarko pastangų nugalėtojų pusėje sudaryti ilgalaikę taiką atsisakant bet kokių ilgalaikių Prancūzijos ginkluotės apribojimų, politiniai Prancūzijos ir Vokietijos karo rezultatai neabejotinai tapo ilgalaikio Prancūzijos ir Vokietijos susvetimėjimo pagrindu⁷². Apibendrinant reikia pažymėti, kad šis karas tapo precedento neturinčio tarptautinių santykių legalizavimo katalizatoriumi bei dar vienu šiuolaikinės karo ir tarptautinės tvarkos dialektikos pavyzdžiu, kadangi po 1871 m. sutartys ir kodifikacijos tapo kasdienybe⁷³.

Diplomatija veikia pasitelkdama skirtingas formas (tarptautinių sutarčių sudarymas, derybos, užsienio politikos įgyvendinimas). Analizuojant istorinius įvykius ir žvelgiant per diplomatijos prizmę galima teigti, kad yra ryškiai matoma tarptautinių sutarčių, kaip vienos iš sudedamųjų elementų diplomatijoje, vaidmuo. Pasirinktas hibridiniuose konfliktuose diplomatijos veikimas – karų užbaigimas taikos sutartimis taip parodant ne tik sutarčių galią, bet ir kokia įtaką ji turėjo tolimesniems santykiams, kas dar kartą įrodo ir pabrėžia diplomatijos svorį veikiant karui. Reikia pabrėžti, kad vertinimas ir tyrimas istorinių karų išsiryškina turima sąsaja tarp hibridinio konflikto (1 d. 1 p. parodant jo požymius ir sudėtį) bei teisės veikimo diplomatiname lygmenyje neišeinat į konflikto zonos ir nepametant diplomatijos veikimo hibridiniame konflikte. Ši I dalies analizė pasirinktų istorinių pavyzdžių leidžia sistemiškai suprasti Vienos Konvencijos dėl tarptautinių sutarčių teisės preambulėje įtvirtintą teiginį, kad sutarčių vaidmuo yra itin reikšmingas tarptautinių santykių istorijoje⁷⁴.

⁷¹ Ibid., p.197.

⁷² Theodor Schieder, "Frankfurt Peace Treaty (1871)", 1984.

⁷³ Ibid., p. 201.

⁷⁴ Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės, 1969, preambulė.

2. Hibridinių konfliktų grėsmės THT

2.1. Iššūkiai ir grėsmės tarptautinei humanitarinei teisei: principų pažeidžiamumas – grėsmė THT?

1. Nors istorija pateikia naudingų pavyzdžių, skatinančių strateginį mąstymą apie problemas, tvarkymasis su veikėjais, kurie gali kovoti įvairiais būdais – panaudojant daugybę hibridinių konfliktų formų – pareikalaus novatoriško mąstymo⁷⁵. Atsižvelgiant į tai, pirma darbo dalis parodė, kokie hibridiniai konfliktai yra daugialypiai ir kompleksiški, kad valstybinių ir nevalstybinių subjektai naudodami konvencines ir nekonvencines taktikas “ištrina” ribą tarp karo ir taikos vykdydami operacijas vadinamojoje pilkoje zonoje taip nesiekiant tradicinio ginkluoto konflikto ribos – visa tai kelia iššūkį tradicinei teisės dichotomijai, kadangi yra sunku klasifikuoti konkrečius veiksmus ir priskirti juos subjektui, kuris tuo veiksmus atliko, pagal turimą teisinį reguliavimą (besikeičiančiai konfliktai sukuria tokias situacijas, kad jos sunkiai atitinka Ženevos konvencijas), o tai yra ypatingai svarbu, nes turi pasekmių tarptautinės teisės sistemai, kadangi klasifikacija padeda nustatyti taikytina režimą (tarptautinis/ netarptautinis konfliktas), kas lemia tinkamų normų taikymą bei nurodo pareigas, kurių turi šalys laikytis. Šių hibridinių konfliktų kompleksiškas kvalifikavimas kelia grėsmę tarptautinei humanitarinei teisei, nes leidžia valstybėms neigti konflikto egzistavimą, vengti atsakomybės bei, svarbiausia, netaikyti THT kuriamos apsaugos civiliams ir kovotojams, kas, atitinkamai, gali vesti prie netinkamo elgesio su asmenimis, nesuteikimą pagalbos bei platesniu lygmeniu – tarptautinės humanitarinės teisės erozijos, kuri buvo sukurta švelninti ir riboti karo kančias. Būtent todėl II darbo dalyje darbo dalyje siekiu parodyti ir iliustruoti naudojantis 4 skirtingais hibridinio konflikto pavyzdžiais, kad būtent hibridinių karų daugialypis pobūdis lemia nevienareikšmišką konflikto kvalifikavimą ir retrospektyviai žiūrint rodo THT sistemoje glūdinti nestabilumą ir problemos identifikavimą.

Taigi nors tarptautiniai ginkluoti konfliktai yra draudžiami jie vis tiek kyla, todėl pripažįstama, kad tarptautinė teisė turi ne tik kovoti su šia realybe, bet sugebėti

⁷⁵ John Arquilla, “The End of War as We Knew It? Insurgency, counterinsurgency and lessons from the forgotten history of early terror networks“, p. 369, 2007.

reguluoti per THT⁷⁶, kuri turi būti taikoma vienodai abejoms pusėms: ir tai, kuri teisėtai griebiasi jėgos panaudojimo, ir tai, kuri pažeidžia *ius contra bellum*⁷⁷. Valstybės niekada nebūna lygios prieš *ius ad bellum*, o jei būtų gerbiamas *ius contra bellum*, tarptautinių ginkluotų konfliktų nebeegzistuos⁷⁸. Atsižvelgiant į tai, kad tarptautinė humanitarinė teisė yra vienas didžiausių žmonijos pasiekimų, visos šios karo teisės taisyklės (konceptualiai sujungiant du komponentus – humanitarinį ir politinį-karinį) sudarė įspūdingą apsauginį tinklą, kuris siekia sumažinti karo niokojimą, tačiau apgaulinga manyti, kad teisė gali neatsilikti nuo besikeičiančios realybės, kuri tampa vis sudėtingesnė ir linkusi išeiti iš teisinių taisyklių apribojimų – taigi turint omenyje asimetrinį, netradicinį šiuolaikinių ginkluotų konfliktų pobūdį, kuris yra mūsų realybė, reikia įvertinti esamas hibridinių konfliktų grėsmes THT⁷⁹.

Todėl šioje dalyje analizuojami pasirinkti karai, juos kvalifikuojant bei analizuojant remiantis tarptautine humanitarine teise (*Jus in bello*) su tikslu parodyti sudėtingą konfliktų kvalifikavimą kuris yra iššūkis THT, aptarti reikšmingus principus, jų pažeidžiamumą ir išryškinti glūdinčias hibridinių konfliktų sukeltas grėsmes, iššūkius⁸⁰ THT. Šioje dalyje bus atskleidžiama, kad hibridiniai konfliktai suteikia puikią terpę pažeidimams, iššūkiams pasireikšti, kurie ir kelia grėsmes tarptautinės humanitarinės teisės efektyvumui, jos taikomumui. Grėsmės apima: pažeidimo priskyrimą šaliai⁸¹ sudėtingumą – teisinio kvalifikavimo iššūkis, THT normų taikomumas ir kitos. Yra vertinami konfliktuose egzistuojantys principai ir jų įtaką, kadangi grėsmė THT – ekvivalentas grėsmė principams. Būtent dėl šių specifinių konfliktų, turinčių daug neapčiuopiamų pilkųjų zonų, jie įgalina erdvę atsirasti spragoms taip parodydami principų pažeidžiamumą.

⁷⁶ Ibid., p.244. Pirma, nors THT taikoma *ius ad bellum* pažeidimams, ji jų nepateisina: „Aukštosios Susitariančiosios Šalys [...] [išreišdamos] savo įsitikinimą, kad niekas šiame Protokole ar 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijose negali būti aiškinama kaip įteisinanti ar leidžianti bet kokią agresijos aktą ar bet kokią kitą jėgos panaudojimą, nesuderinamą su Jungtinių Tautų Chartija“.

Antra, THT turi gerbti visos šalys, nepriklausomai nuo to, kas yra teisus ar neteisus pagal *ius ad bellum*: „[dar kartą] patvirtindamos, kad 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų ir šio Protokolo nuostatos visomis aplinkybėmis turi būti visapusiškai taikomos visiems asmenims, kuriuos gina šie dokumentai, be jokio neigiamo skirtumo dėl ginkluoto konflikto pobūdžio ar kilmės arba dėl konflikto šalių palaikomų ar joms priskiriamų priežasčių“.

Marco Sassoli, „Ius ad Bellum and Ius in Bello – The Separation between the Legality of the Use of Force and Humanitarian Rules to Be Respected in Warfare: Crucial or Outdated?“, p. 244, 2007.

⁷⁷ Ibid., p.244

⁷⁸ Marco Sassoli, „Ius ad Bellum and Ius in Bello – The Separation between the Legality of the Use of Force and Humanitarian Rules to Be Respected in Warfare: Crucial or Outdated?“, p. 242, 2007.

⁷⁹ Antonio Cassese, „Current Challenges to International Humanitarian Law“, p.5-8, 2015.

⁸⁰ Šiame darbe vartojami sinonimiškai.

⁸¹ Vartojamas kaip neutralus išsireiškimas, kalbant tiek apie valstybę, tiek apie nevalstybinio subjekto veikimą.

Taigi, naujos priemonės derinamos su senais kariavimo metodais pabrėžia konflikto pobūdžio pasikeitimą ir kelia iššūkį tarptautinei taikai ir saugumui, kvestionuojant THT kovos su konfliktais taisyklės dėl to, ar priešininkai yra civiliai, ar kovotojai (išnykstant atskyrimo linijai); ar valstybė gali teisiškai atskirti susiduriamus scenarijus į pilietinius neramumus, netarptautinius konfliktus ir tarptautinius ginkluotus konfliktus bei sujungti abiejų principus viename mūšio lauke, todėl šiuolaikinėje kovos aplinkoje visada tikimasi konfliktų klasifikavimo dviprasmybių⁸². Iššūkis slypi valstybių, į kurias nukreipti veiksmai, gebėjime tinkamai reaguoti laikantis atskyrimo, būtinumo ir proporcingumo principų arba nustatyti užpuoliką, kuris sukuria pilkąsias zonas – ribą tarp taikos ir karo režimo padėties⁸³. Tai atitinkamai kelia klausimą hibridinių konfliktų egzistavimo kaip nuolatinės grėsmės THT, kadangi hibridinės naudojamos taktikos kaip kibernetinės atakos, dezinformacija, propaganda, terorizmo išpuoliai, organizuotas nusikalstamumas, netiesioginės užsienio intervencijos, kas yra atliekama pilkojoje zonoje – sukuria dviprasmiškumą konflikto tipo priskyrimu, tiek teisinę atskaitomybę. Todėl tiek dabartiniai, tiek ateityje esantys konfliktai bus mišrūs pobūdžio sunkinantys konfliktų kvalifikavimą ir gilinant esančią problemą.

Svarbu pradėti nuo pareigos užtikrinti tarptautinės humanitarinės teisės laikymąsi⁸⁴, kuris įtvirtintas ketvirtoje Ženevos konvencijų bendrame 1 straipsnyje ir kitose THT nuostatose⁸⁵, kadangi svarbiausias šiandienos iššūkis yra nesilaikymas THT ir tai atsispindi konfliktuose. Tai yra pagarbos THT erozija, nes šis netikrumas kenkia teisei sistemai sukurtai tradiciškam karui, todėl galime teigti, kad tarptautinės humanitarinės teisės apsaugos funkcijai gresia pavojus⁸⁶ – galima teigti, kad tai pagrindinė ir vienintelė grėsmė, kilusi iš hibridinių konfliktų, nes iš to kyla visi pagrindiniai principų (proporcingumo, atskyrimo, būtinumo) pažeidimai ir tai sukuria teisinį sudėtingumą kvalifikuoti konfliktus, priskirti

⁸² Alaa Al Dakour Al Aridi, "The Problem of Hybrid War in International Law", p. 41, 2022.

⁸³ Ibid., p.21.

⁸⁴ Kai matome tarptautinės humanitarinės teisės spragas, viskas prasideda būtent nuo pagarbos, nes nereguliarūs kovotojai paprastai nesilaiko tarptautinės humanitarinės teisės nuostatų ir nesistengia atskirti savęs nuo civilių gyventojų, priešingai, jie slepiasi tarp civilių gyventojų, tam kad nebūtų užpulti – tiek privačių, tiek iš viešų vietų šaudo raketomis ar šaunamaisiais ginklais, taip pat naudoja civilius gyventojus kaip skydus ar įkaitus. Antonio Cassese, "Current Challenges to International Humanitarian Law", p. 9, 2015.

⁸⁵ Marco Longobardo, "Alleged Violations of the Duty to Ensure Respect for IHL and the Monetary Gold Principle", 2024.

⁸⁶ ICRC report, "International humanitarian law and the challenges of contemporary armed conflicts", p.1362, 2025.

normas ir svarbiausias iš šių iššūkių yra tas, kad leidžiančios įstatymo išimtys praryja draudžiamąsias taisykles. Tai pagrindžia mintį, kad viena iš didžiausių esančių problemų karuose yra THT negerbimas, nes būtent ši grėsmė ir lemia visus kitus keliančius iššūkius. Kovotojai ignoruoja tarptautinę humanitarinę teisę, naudojami tarptautinės humanitarinės teisės normomis kaip prieš silpnybę, todėl atsiranda papildoma konflikto asimetrija, nes viena kovojanti šalis yra varžoma normų, kurių ignoravimas gali sukelti tarptautinės teisės pažeidimą, o kita nesijaučia šių normų įpareigota⁸⁷. Atsižvelgiant į šiandieninę situaciją⁸⁸ t. y.

⁸⁷ Justinas Žilinskas, Tomas Marozas, „Tarptautinė humanitarinė (ginkluotojo konflikto) teisė“, p. 72, 2016.

⁸⁸ <https://kam.lt/lietuva-traukiasi-is-konvencijos-del-priespestiniu-minu/>. Tai galima vertinti dvejopai per humanitarinės teisės prizmę, Lietuvos išstojimas iš konvencijos dėl priešpėstinių minų (toliau – Otavos konvencija, konvencija) sulaukė neigiamo humanitarų atsako, Tarptautinis Raudonasis Kryžiaus komitetas pažymėjo Lietuvos išstojimą kaip beprecedentį atvejį; pabrėžė, kad dabartiniai **iššūkiai konvencijai atspindi grėsmes tarptautinei humanitarinei teisei** ir kad pateisinimai dėl naudojimo priešpėstinių minų ypatingai skiriasi nuo realybės mūsų lauke ir, atitinkamai, nepaiso pasibaisėtino ginklų poveikio. Šiame straipsnyje autorės pabrėžia, kaip pastangos apeiti konvenciją kelia iššūkių esminiams THT principams ir griauja pasitikėjimą, kenkia teisės viršenybės principui, todėl reikia stiprinti THT normas, kaip esminius saugumo garantus, palaikančius humaniškumą kare siekiant apsaugoti civilius gyventojus, todėl pagarba THT negali būti pavaldi saugumo ar gynybos sumetimais – teisė ir įrodymai prieštarauja šiems argumentams. Autorės pažymi, kad minų sukeltos humanitarinės pasekmės yra pražūtingos ir ilgalaikės, daugelis minų aukų yra vaikai, kurie patiria gyvenimą keičiančių sužalojimų ir traumų (2023 m. duomenimis 84% minų paliestos aukos, ypatingai platus naudojimas Rusijos-Ukrainos hibridiniame kare bei improvizuotų minų nevalstybinių ginkluotų grupuočių naudojimas, kuris buvo užfiksuotas 23 valstybėse). Problema – minos aktyvuojasi kai aptinka asmens(aukos) buvimą, kontaktą, remiantis konvencijos teisiniu apibrėžimu straipsnis 2(1), minos negali atskirti tarp kario ir vaiko, o pagal THT viena iš fundamentalių taisyklių yra įsipareigojimas atskirti civilius ir kovotojus.

Tuo tarpu Teisės Profesorius karo akademijoje JAV, Šonas Vatsas savo straipsnyje užsiima kiek kitokia pozicija – nors iškilęs susirūpinimas saugumo paskatino persvarstyti valstybių įsipareigojimus karo teisės atžvilgiu autorius išskiria tai, kad tiems, kurie karo teisės vystymąsi mato kaip grandinę link užbaigtos, vieningos humanitarinių įsipareigojimų apsaugos sistemos – šis įvykis yra nuviliantis. Tačiau kruopšti analizė parodo, kad tai yra neatskiriami tarptautinės humanitarinės teisės sistemos dalis, o ne pažeidimai ar nukrypimai nuo įstatymo; iš tikrųjų tai ir yra numatytas karo teisės veikimas. Tai parodo dinamišką ir prisitaikančią pusiausvyrą, balansą tarp žmonijos interesų bei karinio veikimo būtinybės, kurią įvairiu metu patiria skirtingos valstybės, esant begaliniam besivystančiam neįprastų saugumo sąlygų diapazonui. Taigi žvelgiant per valstybės, esant begaliniam besivystančiam neįprastų saugumo sąlygų diapazonui. Taigi žvelgiant per tarptautinės humanitarinės teisės perspektyvą yra pakankamai sudėtinga nuspręsti, kuri pozicija yra teisinga.

Taip pat svarbu pabrėžti šį išstojimą ir vertinant per diplomatinę prizmę. Pasitraukimas iš konvencijos nuvilnijęs per Baltijos šalis, Suomijos galvojimą bei Jungtinės Karalystės raginimo pasitraukti (buvęs JK gynybos sekretoriaus pamini, kad pasitraukimo šaknis yra konvencija, jos apribojimai veikti, įvardina kaip pasenusį instrumentą neatitinkantis dabartinės realybės) yra **paradoksalus**, kadangi bandymą sureguliuoti minas tarptautiniu lygmeniu galima atsekti iš parengiamųjų diplomatinės diskusijų per kurias buvo suformuoti 1977 m. papildomi Ženevos konvencijų protokolai, problema ta, kad šiuose protokoluose buvo mažai kas pasakyta dėl ginklų, įskaitant minas, reguliavimą bei iki kitų diplomatinės procesų per kuriuos buvo vystytas draudimas priešpėstinėms minoms. Autorius straipsnyje taip pat pažymi, kad „konvencija niekada neatspindėjo negrįžtamo įsipareigojimo valstybėms narėms.“, todėl kaip ir dauguma sutarčių, Otavos konvencija apima pasitraukimo procedūrą – denonsavimą (20 straipsnis). Taigi kolektyvinis gynybos ministrų pasisakymas (Lietuva, Latvija, Estija bei Lenkija) dėl išstojimo iš Otavos konvencijos, kad yra „poreikis lankstumui bei pasirinkimo teisei ginklų sistemose“ siekiant sustiprinti apsaugą valstybėse hibridinio konflikto akivaizdoje (Rusijos-Ukrainos karas) yra „aiški žinia apie jų pasirengimą ir gebėjimą

stiprėjant konfliktams bei didėjant valstybių saugumo grėsmės klausimų pasaulyje, verčia valstybes imtis atitinkamų priemonių, kurios kelia klausimų vertybių požiūriu bei tokie veiksmai silpnina ir kelia grėsmę THT.

Atsižvelgiant į tai, kad THT susitarimų apsauga yra grindžiama žmogiškumo principu⁸⁹, parodo kad tarptautinės humanitarinės teisės veikimas ir esmė yra neatskiriami nuo principų, todėl svarbu yra aptarti atskyrimo, proporcingumo, būtinumo principus, jiems keliama grėsmę sukelia hibridinių konfliktų – sudėtingą jų pritaikomumą, kas atitinkamai kelia grėsmę ir THT.

Proporcingumo principas yra įtvirtintas 1977 m. birželio 8 d. Ženevos konvencijų I protokolo 51(5)(b) straipsnyje ir yra glaudžiai susijęs su karinio būtinumo principu draudžiančiu išpuolius, kurie gali sukelti atsitiktinį civilių gyventojų gyvybių praradimą, sužalojimą, objektų sugadinimą arba šių veiksmų derinį, kuris būtų pernelyg didelis palyginti su numanomu konkrečiu ir tiesioginiu kariniu pranašumu⁹⁰. Todėl siekiant užtikrinti veiksmingą civilių apsaugą, karo taisyklėse įtvirtinta kruopšti pusiausvyra tarp karinio būtinumo ir žmogiškumo, kaip įtvirtinta proporcingumo principu, kuris reikalauja, kad atsitiktinė žala civiliams gyventojams nebūtų per didelė, palyginti su išpuolio karine nauda, atitinkamai, taip pabrėžiant atskyrimo principą, kurį Tarptautinis Teisingumo Teismas laiko kardinaliu ir neperžengiamu principu, esančiu THT sistemos dalis ir taikoma tik ginkluoto konflikto atveju bei draudžia nukreipti išpuolius prieš civilius gyventojus ir civilinius objektus⁹¹. Tačiau karo pobūdžio transformacija sukėlė didžiulį spaudimą jo praktiniam taikymui, kadangi šiandien dauguma ginkluotų

ginti savo teritoriją“. Svarbu pažymėti hibridinių konfliktų kontekste Ukrainos atvejį, kuri yra ratifikavus Otavos konvencija ir jai norint įgyti didesnio karinio pranašumo išstojimas iš konvencijos būtų puikiai suprantamas ir naudingas, bet atsižvelgiant į tai, kad Otavos konvencija atideda valstybės pranešimą pasitraukti iš jos iki tol kol nėra pasibaigęs ginkluotas konfliktas, Ukraina lieka saistoma konvencijos. Sean Watts, “Assessing the Ottawa Anti-Personnel Mine Convention Withdrawals“, 2025.

Todėl taip pat atsižvelgiant į istoriją, kad Rusijos ginkluotos pajėgos pakartotinai vykdė(o) karo nusikaltimus bei žiaurumus ir neparodė(o) jokio noro laikytis THT įsipareigojimų (Mark Kramer, “War crimes in Russia's invasion of Ukraine“, p.4, 2024) galima drąsiai sakyti, kad kitų valstybių išstojimas ir noras išstoti iš konvencijos patvirtinta prieš tai J. Žilinsko išreikšta mintį bei, atitinkamai, tokios pasekmės sukelia grėsmę tarptautinei humanitarinei teisei.

⁸⁹ Savo patariamojoje nuomonėje dėl branduolinių ginklų grėsmės ar panaudojimo teisėtumo Tarptautinis Teisingumo Teismas (TTT) nurodo šiuos pagrindinius THT principus: civilių gyventojų ir objektų apsauga, numatant skirtumą tarp kovotojų ir ne kovotojų; draudimas sukelti perteklinių kančių kovotojams, su sąlyga, kad ginklų naudojimas nėra ribojamas. Renata Vaišvilienė „International Humanitarian Law“ p.156, 2018.

⁹⁰ International Expert Meeting, “The Principle of Proportionality in the Rules Governing the Conduct of Hostilities under International Humanitarian Law, p.8, 2016.

⁹¹ ICRC, “The Principle of Distinction“, p. 1.

konfliktų yra netarptautinio pobūdžio, kas reiškia, kad bent viena kariaujanti šalis yra sudaryta vien iš nevalstybinių subjektų, tuo pačiu metu nuolat vykstant karinių operacijų perkėlimui į civilių gyventojų centrus, dėl to ginkluoti subjektai susimaišo su civiliais gyventojais, kas palengvina civilių gyventojų įtraukimą į karinių operacijų veiklą – šie veiksniai sukėlė chaosą ir netikrumą dėl atskyrimo tarp teisėtų karinių taikinių ir asmenų saugomų nuo tiesioginių išpuolių⁹².

Žingsnis nuo paprastų sunkumų sukėlimo civiliams gyventojams iki didelės žalos, pavyzdžiui, civilinei infrastruktūrai padarymo, yra labai nedidelis ir galėtų priversti kariaujančias šalis palaipsniui atsisakyti bet kokių apribojimų renkantis taikinius, todėl ypatinga problema kyla ir dėl vadinamųjų dvejojo naudojimo objektų (t. y. objektų, kurie naudojami tiek civilinėms, tiek karinėms reikmėms, pavyzdžiui, oro uostai ar tiltai), kurie turi būti vertinami pagal Papildomojo I protokolo numatytą karinių tikslų apibrėžtį, todėl galima teigti, kad net antrinis karinis naudojimas gali paversti tokį objektą kariniu objektu, o puolimas prieš tokį objektą vis dėlto gali būti neteisėtas, jei poveikis atitinkamo objekto civiliniam naudojimui pažeidžia proporcingumo principą, t. y. jei galima tikėtis, kad jis sukels pernelyg didelę šalutinę žalą civiliams gyventojams ar nuostolių, arba jei puolimo metodai ar priemonės nėra parinkti siekiant išvengti ar bent jau sumažinti šalutines civilių gyventojų aukas ar žalą⁹³. Ši tendencija kelia grėsmę THT, ypač atsižvelgiant į tai, kad tik operacijos, kurios gali būti laikomos išpuoliais sukelia daug teisinių apribojimų pagrįstų pagrindinėmis THT taisyklėmis, būtent – atskyrimo, proporcingumo ir atsargumo išpuolių metu principais⁹⁴, todėl hibridinės taktikos, pavyzdžiui, kibernetinės atakos, dezinformacija nesiekdamos įgalinančios ribos (*threshold*) sukuria dviprasmiškumą ištrinant ribą tarp civilių ir karinių taikinių.

Šiame kontekste svarbu pabrėžti, kad tarptautinė humanitarinė teisė savo patikimumą yra įgijusi dėl savo pragmatizmo: daugeliui jos draudimų yra numatytos siauros išimtys, kurių tikslas – užtikrinti, kad teisė atsižvelgtų į karines būtinybes ir nesuteiktų humanitarinės apsaugos, kurią priešininkas galėtų

⁹² Nils Melzer, "The Principle of Distinction between Civilians and Combatants", p. 297-298, 2014.

⁹³ 28th International Conference of the Red Cross and Red Crescent, "International Humanitarian Law and the Challenges of Contemporary Armed Conflicts" p. 11, 2003.

⁹⁴ Robin Geiss, Henning Lahmann, "Protecting Societies: Anchoring A New Protection Dimension In International Law In Times Of Increased Cyber Threats", p.8, 2021.

išnaudoti kariniam pranašumui pasiekti. Problema yra ta, kad kai kurios šių išimčių interpretacijos plečiasi, o tai turi pavojingų pasekmių: civiliams pernelyg lengvai atsisakoma suteikti apsaugą nuo puolimo, motyvuojant tuo, kad jie tiesiogiai dalyvauja karo veiksmuose; per lengvai atmetamas ligoninių neliečiamumas motyvuojant tuo, kad priešas pasinaudoja jų saugomu statusu; per lengvai atimamas mokyklų, darbo vietų ir pastatų, skirtų būtiniausioms paslaugoms teikti, civilinis pobūdis motyvuojant tuo, kad jie yra naudingi priešininkui; per lengvai trukdoma humanitarinei pagalbai, motyvuojant tuo, kad pagalbos priemonės gali būti naudojamos ne humanitariniais tikslais. Tokiu atveju netinkamas principų interpretavimas tampa grėsme IHL, kadangi normų apsauginis poveikis yra silpninamas kaip kai kurios valstybės aiškina pagrindines sąvokas ir taiko nuostatas – šie aiškinimai išplečia sąvoką, kas yra teisėtas taikiny, atitinkamai, išplečiant ir susiaurinant „karinio taikinio“ ir „civilio“ apibrėžtis sukuriant įvaizdį, kad civilių aukos labiau priimtinos, būtent interpretuojant proporcingumo principą, kuris karinį pranašumą apibrėžia vis plačiau, tuo pačiu metu neįtraukdamas ilgalaikio atgarsio padarinių į atsitiktinės žalos sąvoką⁹⁵. Be to yra sumažinamas atsargumo principas, tiesiogiai ginčijant pareigą imtis visų įmanomų atsargumo priemonių, kad būtų išvengta civilių aukų traktuojant jį labiau kaip politikos pasirinkimą, o ne teisinę pareigą – atsižvelgiant į tai, kad viena iš esminių taktikų besikeičiančiuose karuose yra naujų karo technologijų diegimas, kuris gali sustiprinti šias pavojingas tendencijas (ypatingai, jei algoritmai bus programuojami pagal pernelyg liberalias taikymo taisykles, tai lems greitesnį ir didesnį civilių gyventojų mirčių ir sunaikinimo mastą) taip pereinant prie ekstremalių atvejų, kurios inkorporuos autonominės ginklų sistemas ir jei nebus susitarta dėl naujų teisinių apribojimų ir priimami sprendimai dėl gyvybės ir mirties variuos be žmogaus kontrolės, skaitmeninės priemonės bus naudojamos siekiant padaryti didelę žalą, sutrikdyti civilių gyvenimą, pagrindinių paslaugų visuomenėje veikimą ir tvirtinimas, kad šios priemonės nebus reguliuojamos arba aiškinant taikomos tarptautinės humanitarinės teisės nomaš taip, kad pažeis tarptautinės humanitarinės teisės apsauginę funkciją – sukels naują chaoso ir žalos dimensiją⁹⁶.

⁹⁵ ICRC report: “International humanitarian law and the challenges of contemporary armed conflicts” p.1362, 2024.

⁹⁶ Ibid.,

Kas dabar jau yra būdinga šiems mišriems konfliktams ir sukuria grėsmę visai THT, yra taip pat prieš karinių pajėgų bet ir su jomis susijusių civilių gyventojų dehumanizacija, ir nors tarptautinė humanitarinė teisė grindžiama subtilia karinės būtinybės ir humanizmo pusiausvyra (leidžianti tam tikrą smurto lygį, kuris kitomis aplinkybėmis būtų neįsivaizduojamas), praktikoje žmogaus gyvybei vis mažiau ir mažiau teikiama reikšmė dėl jo tautybės, rasės, religijos ar politinių įsitikinimų, pusiausvyra negrįžtamai sutrinka ir tarptautinės humanitarinės teisės teisėtumo pagrindas žlunga⁹⁷. Problema glūdi didžiulė, kadangi pabaigoje visų šių grėsmių pasekmė THT bus milžiniška – jei šalys toliau darys spaudimą tarptautinės humanitarinės teisės apsaugos reikalavimams bei bus patenkintos tuo, kad apeina atitikties ribas, tarptautinė humanitarinė teisė bus sunaikinta: ji taps smurto pateisinančiu įrankiu, o ne žmonijos apsauga valstybei kiekvieną kart remiantis patvirtinimu, kad ji nepažeidė teisės ir siekiu pateisinti savo karines operacijas⁹⁸.

Taigi, nepagarba tarptautinei humanitarinei teisei tebėra svarbiausias iššūkis siekiant apsaugoti žmoniją ginkluotuose konfliktuose⁹⁹ – tai yra giliai yra susiję su apsaugos galios trūkumu. Atsižvelgiant į hibridinių konfliktų sukeltas grėsmes THT reikia pabrėžti, kad liko tik suformuluoti šias taisykles taip, kad būtų pasiektas konsensusas dėl jų taikymo srities, ir toliau taikyti esamas tarptautinės humanitarinės teisės normas visuose konfliktuose, tačiau, jei istorija yra geras rodiklis, tokio konsensuso pasiekimas gali būti vienas didžiausių tarptautinės humanitarinės teisės iššūkių¹⁰⁰.

2.2. Hibridinis karas per tarptautinės humanitarinės teisės perspektyvą: konfliktų (Ukraina-Rusija, Izraelis-Hamas, Sirija, Sudanas, Kolumbija) analizė

Prieš pradedant konfliktų analizę reikia pradėti nuo patikslinimo, kad hibridinis konfliktas nėra konflikto tipas. Vienintelis pripažįstamas konflikto tipų kvalifikavimas yra skirstomas į tarptautinis ginkluotą arba netarptautinį ginkluotą konfliktą.

⁹⁷ Ibid., 1363.

⁹⁸ Ibid., p. 1363

⁹⁹ Ibid., p. 1359

¹⁰⁰ Kenneth Watkin, "21ST Century Conflict and International Humanitarian Law: Status Quo or Change?", p.274, 2007.

Ginkluotas konflikto sąvoka yra atskleidžiama Tadič sprendime, kuriame Tarptautinis baudžiamasis tribunolas buvusiai Jugoslavijai (TBTBJ) pateikė išsamų ginkluoto konflikto apibrėžimą, nurodydamas, kad ginkluotas konfliktas egzistuoja tada, kai tarp valstybių naudojama ginkluota jėga arba kai valstybėje vyksta ilgalaikis ginkluotas smurtas tarp grupių¹⁰¹. Tadič formulė reikalauja ilgalaikio ginkluoto smurto kriterijaus, kuris dabar laikomas labiau susijusiu su ginkluoto smurto intensyvumu nei su jo trukme¹⁰². Šią ginkluoto konflikto apibrėžtį išplėtė Tarptautinis baudžiamasis tribunolas Ruandai (ICTR), pažymėdamas, kad nors Ženevos konvencijų bendrasis 3 straipsnis nepateikia konkrečios netarptautinio ginkluoto konflikto apibrėžties, terminas ginkluoti konfliktai įveda esminį kriterijų (netarptautinio konflikto sudedamąsias dalis), nurodydamas: atvirų karo veiksmų tarp daugiau ar mažiau organizuotų ginkluotųjų pajėgų buvimą, vidaus neramumus bei įtampą, kuriuos charakterizuoja pavieniai ar sporadiški smurto veiksmai – nėra ginkluoti konfliktai teisine prasme, net jei vyriausybė yra priversta pasitelkti policijos pajėgas ar net karinius vienetus siekdama atkurti teisėtvarą (įprastą padėtį) ir šiose ribose netarptautiniai ginkluoti konfliktai yra situacijos, kai ginkluotosios pajėgos ar organizuotos ginkluotosios grupės pradeda karo veiksmus vienos valstybės teritorijoje¹⁰³. Veiksmingo bet kokio ginkluoto konflikto teisinio kvalifikavimo esmė yra tiksliai nustatyti to ginkluoto konflikto pobūdį, todėl nusprendus, ar konkretus ginkluotas konfliktas turi būti klasifikuojamas kaip tarptautinio ar netarptautinio pobūdžio, galima nustatyti taikytinas tarptautinės humanitarinės teisės taisykles¹⁰⁴.

Tarptautinių ginkluotų konfliktų atveju Ženevos konvencijų bendrajame 2 straipsnyje patvirtinta, kad bet koks ginkluotos jėgos panaudojimas tarp valstybių yra pakankamas konvencijų taikymui, neatsižvelgiant į tai, ar karo būklė yra pripažinta šalių¹⁰⁵. 1958 IV Ženevos Konvencijos komentaras šį straipsnį aiškina taip: Bet koks dviejų valstybių konfliktas, dėl kurio įsitraukia ginkluotosios pajėgos, yra ginkluotas konfliktas, kaip apibrėžta 2 straipsnyje, net jei viena iš šalių neigia karo būklės buvimą, nesvarbu, kiek ilgai konfliktas trunka ar kiek aukų yra¹⁰⁶. ICRC Ženevos

¹⁰¹ Andreas Paulus and Mindia Vashakmadze, “Asymmetrical war and notion of armed conflict – a tentative conceptualization”, p. 99, 2009.

¹⁰² Lindsay Moir, “It’s a bird! It’s a plane! It’s non-international armed conflict!: cross-border hostilities between states and non-state actors”, p. 75-76, 2014..

¹⁰³ Prosecutor v. Musema, Case No. ICTR-96-13-T, Judgment and Sentence, p.87. para 248, Jan. 27, 2000.

¹⁰⁴ Ibid., p. 71.

¹⁰⁵ Dieter Fleck, “Development of new rules or application of more than one legal regime?”, p. 52, 2014.

¹⁰⁶ Convention (IV) relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War. Geneva, 12 August 1949. Commentary of 1958. Article 2.

konvencijos I komentaras pabrėžia, kad net nedideli susirėmimai tarp ginkluotųjų pajėgų, nesvarbu, ar tai būtų sausumos, oro ar jūrų pajėgos, sukeltų tarptautinį ginkluotą konfliktą ir lemtų humanitarinės teisės taikymą¹⁰⁷.

Kitas svarbus aspektas, apibūdinant konfliktą kaip tarptautinį, yra vienos valstybės „visapusiška kontrolė“ organizuotos ginkluotos grupės, kovojančios su kita valstybe, atžvilgiu, kuris buvo apibūdintas jau minėtoje Tadić byloje. Tarptautinis baudžiamasis tribunolas buvusiai Jugoslavijai (TBTBJ) pabrėžė bendrą (visapusišką) kontrolę kaip peržengiančią vien tokių pajėgų finansavimą ir aprūpinimą, bet apimančią ir dalyvavimą planuojant bei prižiūrint karines operacijas¹⁰⁸. Todėl nors valstybė neturi tiesiogiai vadovauti atskiriems operacijoms, kad galėtų visapusiškai kontroliuoti organizuotą ginkluotą grupę, ji turi turėti tam tikrą *de facto* sprendimų priėmimo galią, o kai ją įgyja, esamas netarptautinis ginkluotas konfliktas tampa tarptautiniu¹⁰⁹. Tarptautinis ginkluotas konfliktas taip pat gali būti išprovokuotas (arba tęsiamas) karine okupacija, todėl remiantis 1907 m. Hagos taisyklių 42 straipsniu: teritorija yra laikoma okupuota, kai ji faktiškai yra prieš armijos valdžioje, okupacija apima tik tą teritoriją, kurioje tokia valdžia yra įtvirtinta ir gali būti vykdoma¹¹⁰. Todėl šis statusas reikalauja, kad būtų tenkinami trys sudėtiniai elementai: 1) valstybės ginkluotosios pajėgos fiziškai yra esančios užsienio teritorijoje be įsiveržimo metu veikusios vietos valdžios sutikimo; 2) įsiveržimo metu galiojusi vietos valdžia buvo arba gali būti iš esmės arba visiškai nepajėgi įgyvendinti savo įgaliojimų dėl užsienio pajėgų buvimo be sutikimo; 3) užsienio pajėgos yra padėtyje, kurioje jos gali vykdyti valdžią atitinkamoje teritorijoje vietoj vietos valdžios¹¹¹.

Netarptautinių ginkluotų konfliktų atveju – reikia dar kartą remtis Tadić¹¹² byla, kurioje įvardijama, kad ginkluotas konfliktas egzistuoja tada, kai vyriausybės

¹⁰⁷ Convention (I) for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field. Geneva, 12 August 1949. Commentary of 2016. Article 2.

¹⁰⁸ ICTY, Prosecutor v Duško Tadić aka ‘Dule’, Appeals Chamber, Judgment, IT-94-1-A, 15 July 1999, p.62, para 145.

¹⁰⁹ Michael N. Schmitt, „Ukraine Symposium – Classification of the Conflict(s)“, 2022;

¹¹⁰ United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, „Belligerent Occupation: Duties and Obligations of Occupying Powers”, p. 2, 2017.

¹¹¹ Michael N. Schmitt, „Ukraine Symposium – Classification of the Conflict(s)“, 2022;

¹¹² Taip pat pabrėžiant, kad tarptautinė humanitarinė teisė taikoma nuo tokių ginkluotų konfliktų pradžios ir tęsiasi po karo veiksmų nutraukimo, kol bus pasiektas bendras taikos susitarimas; arba, vidaus konfliktų atveju, kol bus pasiektas taikus susitarimas, iki to momento tarptautinė humanitarinė teisė toliau taikoma visoje kariaujančių valstybių teritorijoje arba, vidaus konfliktų atveju, visoje vienos iš šalių kontroliuojamoje teritorijoje, neatsižvelgiant į tai, ar joje vyksta realūs karo veiksmai. ICTY, Prosecutor v.

institucijos ir organizuotos ginkluotos grupuotės arba tokios grupuotės tarpusavyje valstybėje naudoja ginkluotą jėgą, atsižvelgiant į tai, šio pobūdžio konfliktui svarbus tampa Ženevos Konvencijų bendrasis 3 straipsnis, kuris taikomas ginkluotų konfliktų, kurie nėra tarptautinio pobūdžio, atvejais, įvykusiųose vienos iš Aukštųjų Susitariančiųjų Šalių teritorijoje¹¹³. Taigi, atsižvelgiant į tai, kad netarptautinius ginkluotus konfliktus reglamentuoja Antrasis papildomas protokolai ir bendrasis Ženevos konvencijų 3 straipsnis¹¹⁴, visiems netarptautiniams ginkluotiems konfliktams taikomi du esminiai kriterijai – organizuotos ginkluotos grupės dalyvavimas ir tam tikras intensyvumo lygis, dėl kurio visuotinai sutariama, kad riaušės, pilietiniai neramumai arba pavieniai ir sporadiški smurto veiksmai nėra pakankami, kas pabrėžiama išskiriant tokį smurtą II papildomo protokolo 1 straipsnio 2 dalyje. Šis protokolai yra svarbus, nes yra nustato aukštesnę taikymo ribą netarptautinių ginkluotų konfliktų metu nei bendrasis 3 straipsnis ir taikomas visiems ginkluotiems konfliktams, kurių neapima Papildomo protokolo I 1 straipsnis ir kurie vyksta Aukštosios Susitariančiosios Šalies teritorijoje tarp jos ginkluotųjų pajėgų ir disidentų ginkluotųjų pajėgų ar kitų organizuotų ginkluotų grupių, kurios, vadovaujamos atsakingų vadų, kontroliuoja tokią jos teritorijos dalį, kad gali vykdyti nuolatinės ir suderintos karines operacijas ir įgyvendinti šį protokolą¹¹⁵. Kalbant apie 3 straipsnį, reikia pabrėžti, kad Kalbant apie 3 straipsnį, reikia pabrėžti, kad smurto situacija, kuri peržengia netarptautinio pobūdžio ginkluoto konflikto ribą, yra situacija, kurioje organizuotos šalys susiduria tarpusavyje tam tikro intensyvumo smurtu, tai yra nustatymas pagrįstas remiantis faktais, ir jei smurto situacija prilygsta netarptautiniam ginkluotam konfliktui, bendro 3 straipsnio ir kitų humanitarinės teisės nuostatų taikomų netarptautiniame ginkluotame konflikte, taikymas užtikrina, kad konflikto šalys turi tarptautinę teisinę pareigą suteikti tam tikrą pagrindinę apsaugą konflikto aukoms ir laikytis bei gerbti karo veiksmų vykdymo taisykles¹¹⁶.

Tadic, Appeals Chamber Decision on Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction of 2 October 1995. Para 70.

¹¹³Lindsay Moir, "The Concept of Non-International Armed Conflict", p.392, 2015.

¹¹⁴Bendrasis 3 straipsnis labai plačiai apibrėžia jo taikymo sritį: tarptautinio pobūdžio ginkluoto konflikto, vykstančio vienos iš Aukštųjų Susitariančiųjų Šalių teritorijoje, atveju kiekviena konflikto šalis privalo taikyti bent jau šias nuostatas, p. 141, 2021.

Antrajame papildomame protokole priimta sudėtingesnė jo taikymo srities formulė: šis protokolai taikomas visiems ginkluotiems konfliktams, vykstantiems Aukštosios Susitariančiosios Šalies teritorijoje tarp jos ginkluotųjų pajėgų ir disidentų ginkluotųjų pajėgų ar kitų organizuotų ginkluotų grupių, kurios, vadovaujamos atsakingo vadovo, kontroliuoja tokią jos teritorijos dalį, kad gali vykdyti nuolatinės ir suderintos karines operacijas ir įgyvendinti šį protokolą. Second Additional Protocol, art. 1(1).

¹¹⁵ Ibid.

¹¹⁶ ICRC, "Article 3 - Conflicts not of an international character", p. 157, 2021.

Svarbu tai, kad humanitarinė teisė saisto visas konflikto šalis – tiek valstybines, tiek nevalstybines, todėl negalima nei lengvabūdiškai teigti, nei neigti situacijos peržengusios netarptautinio pobūdžio ginkluoto konflikto vykstančio vienos iš Aukštųjų Susitariančiųjų Šalių teritorijoje ribą, nes humanitarinės teisės standartai turi būti taikomi tik ginkluoto konflikto situacijoje suderinant karinio būtinumo ir žmogiškumo aspektus¹¹⁷. Apskritai, bandymai griežtai klasifikuoti ginkluotus konfliktus yra didžiulis iššūkis, ypač sudėtingi tarpvalstybiniai konfliktai išryškinantys padėtį tarp karo ir taikos, o šis tradicinių konfliktų kategorijų susilieėjimas ir persidengimas atspindi humanitarinės teisės tendencijoje taikyti tarptautiniams ginkluotiems ir netarptautiniams konfliktams nustatytas taisykles¹¹⁸. Taigi aptarus pagrindines taisykles esmė kvalifikavimo yra tokia, kad reikia nustatyti, ar konkreti situacija yra ginkluotas konfliktas ir tada įvertinti kiekvieną ginkluoto smurto situaciją iš teisinės perspektyvos siekiant nustatyti, ar jų operacijos yra ginkluotas konfliktas ar jo dalis¹¹⁹. Dabar, susipažinus su bendromis taisyklėmis, galima peržvelgti pasirinktus konfliktus pažymint esminius tarptautinės humanitarinės teisės pažeidimus.

Rusijos invaziją į Ukrainą. Kritinis momentas: viskas prasidėjo nuo „Euromaidano“ protestų, kurie privertė prezidentą Viktorą Janukovyčių 2014 metų vasarį pabėgti į Rusiją ir netrukus po šio įvykio Rusijos kariai (vadinamieji „žalieji žmogeliukai“) be skiriamųjų uniformų ar kitų juos identifikuojančių ženklų įžengė į Krymą ir užėmė strategines vietas, įskaitant Krymo parlamentą - šis Rusijos pajėgų įsitraukimas į karines operacijas aiškiai sujungia teisinę tarptautinio ginkluoto konflikto ribą tarp Ukrainos ir Rusijos¹²⁰. Tačiau klasifikuojant karinius veiksmus Donbaso regione rytinėje Ukrainoje yra sudėtingiau, nes anti-Euromaiden demonstracijos peraugo į atvirą karą tarp ginkluotų separatistų grupuočių ir vyriausybės pajėgų, o konfliktui eskaluojantis Rusija perėjo nuo materialinės pagalbos ir savanorių teikimo prie tiesioginio karinio dalyvavimo, todėl, atsižvelgiant į tai, kad Rusijos ir Ukrainos pajėgos regione kariauja viena su kita, galima dar labiau pagrįstai teigti, kad abi

¹¹⁷ Ibid.

¹¹⁸ Kenneth Watkin, “21ST Century Conflict and International Humanitarian Law: Status Quo or Change?”, p.268,273, 2007.

¹¹⁹ ICRC report: “International humanitarian law and the challenges of contemporary armed conflicts”, p.1367, 2025. Taip pat reikia suprasti, kad jei THT taikoma tam tikrai situacijai, taikytinų THT taisyklių taikymo sritis priklauso tik nuo situacijos klasifikavimo kaip ginkluoto konflikto, o taikytinos sutartys ir paprotinės normos bei THT įsipareigojimai nesikeičia atsižvelgiant į karo veiksmų mastą ar intensyvumą.

¹²⁰ Michael N. Schmitt, “Ukraine Symposium – Classification of the Conflict(s)”, 2022;

valstybės yra įsitraukusios į tarptautinį ginkluotą konfliktą, ką pabrėžia ir Tarptautinio Baudžiamojo Teismo prokuroras 2016 m. preliminarioje ataskaitoje¹²¹.

Kitas svarbus momentas pabrėžiantis tarptautinio ginkluoto konflikto pobūdį yra tas, kad Rusija, pripažinus Donecko ir Luhansko valstybingumą, įvedė kariuomenę (vadindama juos „taikdariais“), kurioje integravo separatistų pajėgas į savo operacijas ir jai vadovavo, todėl kai buvo įtvirtinta Rusijos visapusiška kontrolė 2022 m. rugsėjį aneksavus 4 regionus (Doneckas, Luhanskas, Chersonas ir Zaporožė) nelieka pagrindo manyti, kad pajėgos okupavusios jų pajėgų ir separatistų kontroliuojamą teritoriją, išnyko¹²². Galiausiai, atsižvelgiant į tai, kad Ukraina yra I papildomo protokolo šalis, būtina atsižvelgti į papildomą pagrindą tarptautiniam ginkluotam konfliktui tarp jos ir separatistų egzistavimui – nepriklausomybės paskelbimas, apsisprendimo teisė (*self-determination*), numatyta minėto dokumento 1 straipsnio 4 dalyje.

Dar vienas reikšmingas momentas šiam hibridiniame kare taip pat yra netarptautinis ginkluotas konfliktas tarp Ukrainos ir separatistų grupuočių, kur susidarė dvejoja situacija: vienoje pusėje neatrodo, kad 2014 m. Kryme vyko pakankamai intensyvūs susirėmimai tarp organizuotų ginkluotų grupuočių ir Ukrainos pajėgų, kad būtų galima kalbėti apie netarptautinį ginkluotą konfliktą, nes civiliniai neramumai greitai buvo pakeisti Rusijos invazija į šią teritoriją, kurioje veikė separatistinės organizuotos ginkluotos grupuotės, ir per kelias dienas Rusija įgijo visišką kontrolę, todėl vien Rusijos operacijos sukėlė tarptautinį ginkluotą konfliktą ir iš kitos pusės – Rytuose situacija buvo kitokia, kaip minėta, protestai prieš Euromaidaną greitai peraugo į ginkluotus susirėmimus su Ukrainos ginkluotosiomis pajėgomis, separatistai perėmė strateginių vietų kontrolę ir paskelbė Donecko ir Luhansko Liaudies Respublikų nepriklausomybę, suformavo tinkamas karines vienetus ir perėmė didelių Donbaso teritorijų kontrolę, o Ukrainos prezidentas paskelbė, kad didžioji dalis kontrolės šioje teritorijoje buvo prarasta, todėl gavosi tokia situacija, kad veiksmai Donbase kvalifikavosi kaip horizontalus konfliktas, kuriame Ukraina ir Rusija kovojo tarptautiniame ginkluotame konflikte, tuo pačiu Ukrainai dalyvaujant ir netarptautiniame konflikte su separatistais, tačiau reikia pabrėžti, kad tarptautiniai

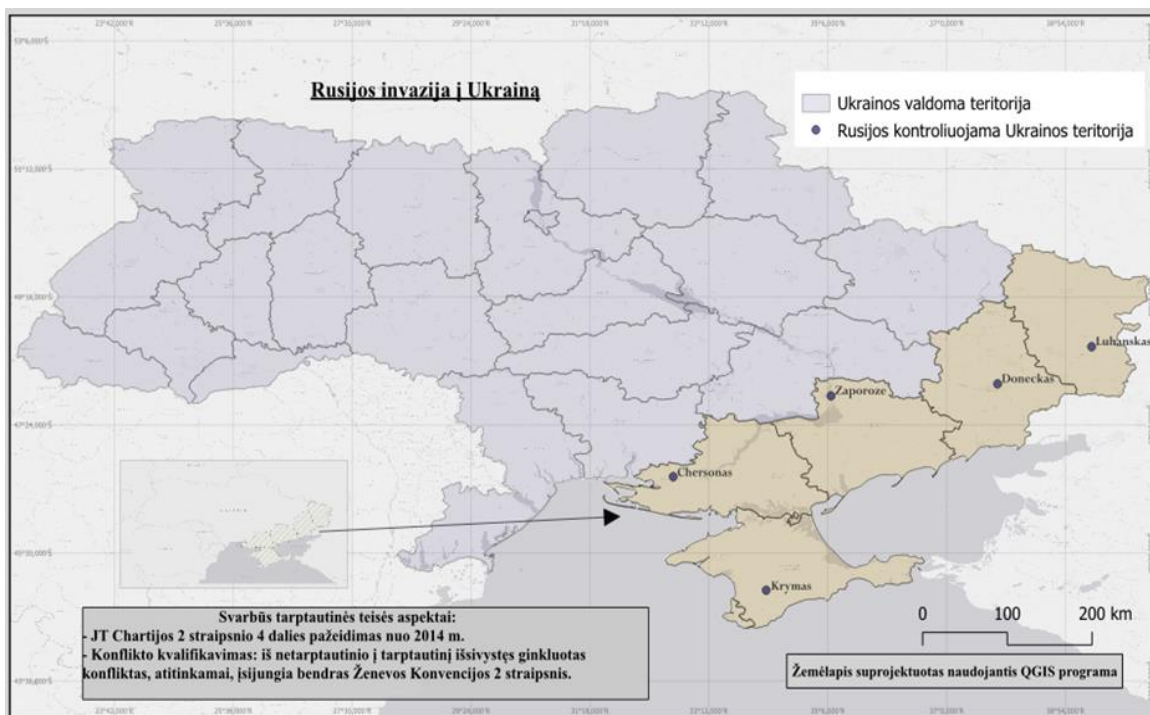
¹²¹ Ibid.

¹²² Ibid.

ginkluoti konfliktai su separatistinėmis grupuotėmis baigėsi, kai Rusija ėmė visiškai kontroliuoti jų operacijas, ir konfliktas tapo tarptautiniu¹²³.

Taigi, nuo Rusijos Federacijos karinio puolimo Ukrainoje pradžios abi valstybės yra įsitraukusios į tarptautinį ginkluotą konfliktą viena prieš kitą dėl kurio įsijungia ir yra taikoma tarptautinė humanitarinė teisė¹²⁴. Reikia pabrėžti, kad pagal okupacijos teisę okupuojanti valstybė neįgyja suvereniteto okupuotoje teritorijoje ir privalo kiek įmanoma gerbti okupuotos teritorijos galiojančius įstatymus ir institucijas, todėl šiuo atžvilgiu Rusijos Federacijos tariamas Ukrainos teritorijos dalių aneksavimas neatleidžia jos nuo okupuojančios valstybės pareigų, o tos Ukrainos teritorijos dalys, kurios šiuo metu yra okupuotos Rusijos Federacijos (žr. 1 žemėlapis) yra visiškai kontroliuojamos Rusijos Federacijos, kas reiškia, kad šių regionų administracijos yra įtrauktos į tą patį tarptautinį ginkluotą konfliktą ir privalo laikytis tų pačių tarptautinės humanitarinės teisės normų, atitinkamai, Rusijos Federacija yra atsakinga už jų elgesį pagal tarptautinę humanitarinę teisę – taigi tai reiškia, kad šių ir kitų Rusijos Federacijos okupuotų teritorijų aneksija yra neteisėta ir nekeičia Ukrainos teritorijos statuso pagal tarptautinę teisę¹²⁵.

1 žemėlapis. Situacija Ukrainoje

¹²³ Ibid.

¹²⁴ OSCE, "The legal framework applicable to the armed conflict in Ukraine", p.1,

¹²⁵ Ibid., p. 2

Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis pasauliniu konfliktų stebėjimo įrankiu bei naudojantis „QGIS“ programa. Prieiga per internetą: <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/conflict-ukraine>, <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text>.

Isrealis-Hamas¹²⁶ konfliktas – dėl ypatingai didelio kompleksiskumo yra pateikiama keletas vertinimų. Reikia pradėti nuo to, kad Izraelio pajėgų ir Hamas milicijos karo veiksmai negali būti priskiriami nacionalinio išsilaisvinimo karų kategorijai pagal I Papildomo protokolo 1 straipsnio 4 dalį ir todėl *ipso facto* reglamentuojami tarptautinių ginkluotų konfliktų teisės, tačiau Izraelis nėra ratifikavęs šio protokolo, todėl 1 straipsnio 4 dalis nebegali būti taikoma – taigi atsižvelgiant į tai, kad karo veiksmų klasifikavimas yra sudėtingas klausimas, šios situacijos rezultatas priklauso nuo to, ar Palestina turi valstybės statusą pagal tarptautinę teisę ir ar Gaza yra okupuota teritorija pagal tarptautinę humanitarinę teisę¹²⁷. Jeigu Palestina traktuojama kaip valstybė, o Gaza kaip okupuota teritorija – šis veikimas pagal tarptautinę humanitarinę teisę ir tarptautinę baudžiamąją teisę pažeidžiamiesiems asmenims ir objektams yra labiausiai apsaugantis teisinis reguliavimas, tačiau taip yra tik tuo atveju jei visi karo veiksmai, įskaitant tuos, kuriuose dalyvauja Hamas kovotojai, yra kvalifikuojami kaip tarptautinis ginkluotas konfliktas, bet tam, kad taip įvyktų Hamas kovotojai turėtų būti traktuojami kaip naujo tipo kariaujantys subjektai, t. y. nepatenkančios į tradicines kovotojų kategorijų saugomų pagal III Ženevos konvenciją ir civilių, saugomų pagal IV Ženevos konvenciją: viena vertus, ginkluotosios pajėgos neturinčios tinkamų ryšių su Palestinos valstybe iš vienos pusės ir kita vertus, civiliai turintys būti saugomi¹²⁸.

Teisės mokslininkų yra pateikiama pozicija, kad tarp Izraelio ir Hamas iš tiesų egzistuoja netarptautinis ginkluotas konfliktas, tačiau ji vyksta už Izraelio teritorijos ribų, todėl taip pat reikia taikyti tarptautinio ginkluoto konflikto normas, nes Gaza yra

¹²⁶ Izraelis privalo laikytis Papildomų I ir II protokolų nuostatų, kurios yra tarptautinės paprotinės teisės dalis ir todėl privalomos visoms ginkluoto konflikto šalims. „Hamas“ nėra tarptautinių sutarčių šalis, tačiau privalo laikytis tarptautinės humanitarinės teisės papročių, taikomų visoms ginkluoto konflikto šalims. Pagrindinės Papildomo protokolo I nuostatos laikomos tarptautinės humanitarinės teisės papročių dalimi ir todėl yra privalomos visoms konflikto šalims, nepriklausomai nuo to, ar konfliktas yra tarptautinis, ar ne. Amnesty International, „The Conflict in Gaza. A Briefing on Applicable Law, Investigations, and Accountability“, p.6, 2009.

¹²⁷ Jérôme de Hemptinne, „Classifying the Gaza Conflict Under International Humanitarian Law, a Complicated Matter“, 2023.

¹²⁸ Ayesha Malik, „Classification of the Israel-Palestine Conflict under the Laws of War“, 2023.

Palestinos teritorija arba bent jau teritorija į kurią Izraelis neturi suverenios teisės¹²⁹. Kadangi jėga naudojama už jos teritorijos ribų, Izraelis privalo taikyti tarptautinių ginkluotos konfliktų teisės normas bet kokių išpuolių prieš Palestinos gyventojus ir Palestinos teritoriją atžvilgiu, tačiau Izraelio ir Hamas santykiams taikomos netarptautinio ginkluotų konfliktų teisės normos, todėl Izraelis neturi teisės suteikti karo belaisvių statuso¹³⁰ ar kovotojų imuniteto tiems, kurie nuolat atlieka kovines funkcijas Hamas sudėtyje arba tiesiogiai dalyvauja karo veiksmuose jo vardu (tačiau tai būtų privaloma Palestinos ginkluotųjų pajėgų nariams ir nors tai nėra esminis skirtumas, nes tarptautinių ir netarptautinių ginkluotos konfliktų teisės normos taikomos Palestinos gyventojams ir infrastruktūrai, yra beveik vienodos, o Palestinos ginkluotųjų pajėgų nėra, tačiau tai keičia tarptautinių ginkluotų konfliktų pobūdį, nes jie nors nebūtinai tarpvalstybiniai (*inter-state*) į tiesiog tarpvalstybinius (*cross-border*), o tai yra sudėtinga) ir pagrindinė problema, susijusi su šių veiksmų kvalifikavimu kaip okupacijos, kuriai taikoma tik tarptautinio ginkluoto konflikto teisė, yra tai, kad faktinis okupacijos statusas neatima galimybės egzistuoti lygiagrečiai netarptautiniams ginkluotiems konfliktams¹³¹.

Taigi, dar vienas kvalifikavimas, kuris atrodo kaip galimas variantas yra skaidymas į okupaciją ir netarptautinį ginkluotą konfliktą, t. y. kad okupacijos teisė būtų taikoma okupuojančiosios valstybės ir okupuotosios teritorijos gyventojų atžvilgiu, o netarptautinio ginkluoto konflikto teisė reguliuotų konfliktą tarp okupanto ir nevalstybinės subjekto¹³². Vienas žymus teisės mokslininkas Marko Milanovič taip pat teigia, kad todėl visiškai neatrodo akivaizdu, kad Izraelio ir Palestinos konfliktas turėtų būti laikomas tarptautiniu, o ne netarptautiniu konfliktu vien dėl to, kad jis vyksta bent jau iš dalies teritorijoje, kuri yra okupuota kariaujančios šalies, jis

¹²⁹ Tarptautinis Teisingumo Teismas savo patariamojoje nuomonėje pasisakė, kad Izraelis neteisėtai okupuoja Palestinos teritoriją (ICJ 19 July 2024 Advisory Opinion, “Legal consequences arising from the policies and practices of Israel in the occupied palestinian territory, including East Jerusalem“, p. 72, para. 261. Tai buvo grindžiama dviem išvadomis: pirma, kad pagal jus in bello Palestinos teritorija yra nuolat *de jure* okupuojama Izraelio, ir, antra, kad ši nuolatinė okupacija yra neteisėtas Izraelio jėgos panaudojimas pagal jus ad bellum. Peter S. Konchak, 2025,

¹³⁰ Be to, tik nuverstojų suverenų ginkluotosios pajėgos gali turėti kovotojų imunitetą ir atitinkamą karo belaisvių statusą, o Palestinos atveju, kur tokių ginkluotųjų pajėgų nėra, bet kokie nevalstybiniai subjektai, dalyvaujantys konflikte su Izraeliu, ir toliau reguliuojami netarptautinio ginkluoto konflikto taikytina teise. Okupacijos teisė, įskaitant pareigą atkurti viešąją tvarką ir gerbti galiojančius įstatymus (43 straipsnis Hagos taisyklės), užtikrinti visuomenės sveikatą ir higieną (56 straipsnis IV Ženevos Konvencija), leisti į teritoriją įvežti pagalbos siuntas, jei jų yra nepakankamai (59 straipsnis IV Ženevos Konvencija), draudimą naikinti privačią nuosavybę (53 straipsnis IV Ženevos konvencija) ir draudimą perkelti gyventojus (49 straipsnis, IV Ženevos Konvencija) toliau taikomi okupanto ir okupuotosios teritorijos gyventojų atžvilgiu. Ayesha Malik, “Classification of the Israel-Palestine Conflict under the Laws of War“, 2023;

¹³¹ Ayesha Malik, “Classification of the Israel-Palestine Conflict under the Laws of War“, 2023.

¹³² Ibid.

priduria, kad, deja, bet pagrindinės humanitarinės sutartys taip pat mažai duoda naudos, nes jos susijusios tik su pirminiu ginkluotu konfliktu, kurio metu teritorija buvo okupuota, bet ne su nauju ginkluotu konfliktu, kilusiu praėjus pakankamai po pirminio konflikto pabaigos, panašiai, naujas ginkluotas konfliktas galėtų būti laikomas vidaus konfliktu, nes (i) okupacinė valstybė yra vienintelė valstybė, kuri jau dešimtmečius vykdo išimtinę veiksmingą kontrolę teritorijoje; (ii) jokia kita valstybė nereikalauja šios teritorijos; ir (iii) patys sukilėliai nepretenduoja kovoti kokios nors kitos valstybės vardu, o jų kova nėra tiesiogiai susijusi su pirminiu tarptautiniu ginkluotu konfliktu¹³³. Todėl atsižvelgiant į tai, kad nors Hamas ir laimėjo 2007 m. rinkimus Gazos ruože, jie laimėjo tik Gazos ruože, o ne Vakarų Krante, ir iš paties Hamas pavadinimo (Islamo pasipriešinimo judėjimas) aišku, kad jis save pristato ne kaip Palestinos ginkluotąsias pajėgas, o aiškiai kaip nevalstybinį subjektą, tačiau kova yra tiesiogiai susijusi su pačiu okupacijos faktu, todėl priešingai Marko Milanovič minėtam argumentui, yra tiesiogiai susijusi su pačiu pradiniu tarptautiniu ginkluotu konfliktu – taigi, pagal šį klasifikavimo būdą, nors tarp okupanto ir nevalstybinio subjekto egzistuoja netarptautinis ginkluotas konfliktas, o tarp okupanto ir populiacijos egzistuoja okupacija (ir todėl tarptautinis ginkluotas konfliktas), nevalstybinis subjektas lieka nevalstybiniu subjektu ir neperima valstybės vaidmens vien dėl okupacijos fakto¹³⁴. Tai atrodo labiausiai pagrįstas paaiškinimas, kaip konfliktas turėtų būti kvalifikuojamas¹³⁵, nes jis išsaugo tarpvalstybinį tarptautinio ginkluoto konflikto pobūdį, įsipareigojimus okupuotų teritorijų gyventojams, atitinkančius THT tikslą ir paskirtį¹³⁶.

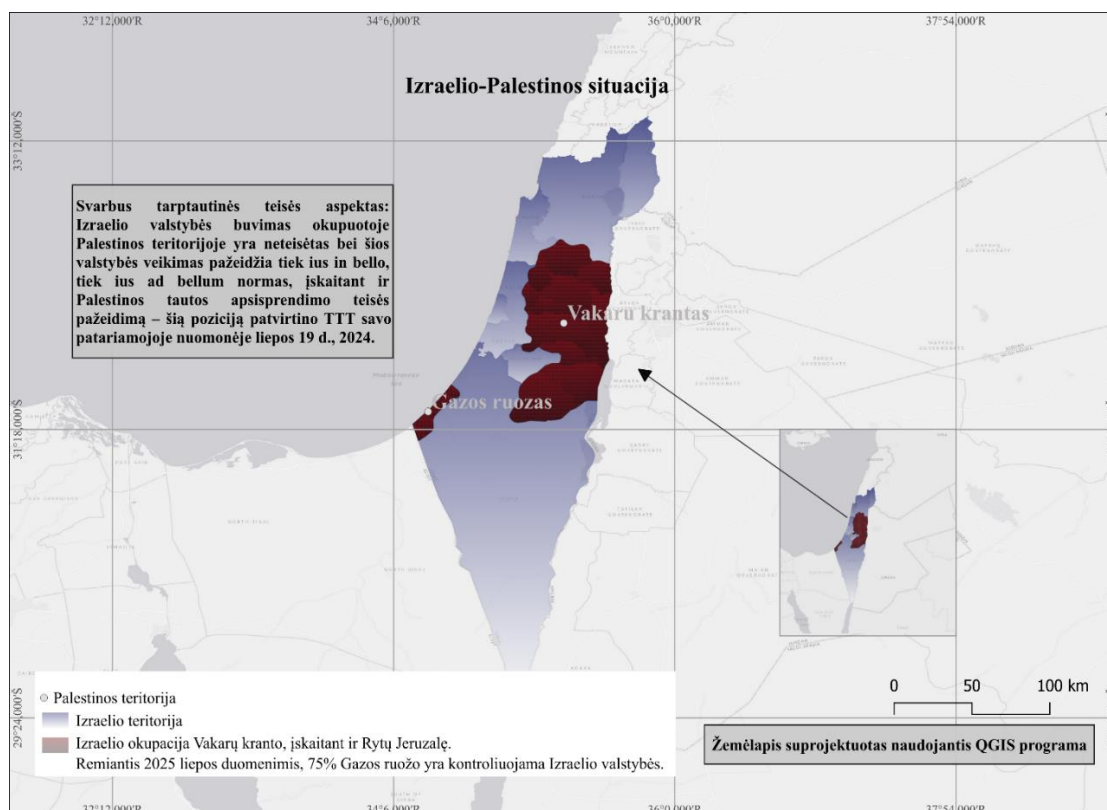
¹³³Marko Milanovic, "Lessons for human rights and humanitarian law in the war on terror: comparing Hamdan and the Israeli Targeted Killings case", p. 384.

¹³⁴ Ayesha Malik, "Classification of the Israel-Palestine Conflict under the Laws of War", 2023;

¹³⁵ Įdomu pažymėti, kad pats Tarptautinis Baudžiamasis Teismas Izraelio-Hamas konfliktą pripažino kaip mišrų konfliktą, kuris yra tiek netarptautinis ginkluotas konfliktas tarp Izraelio ir Hamas bei tuo pačiu metu kaip tarptautinis ginkluotas konfliktas tarp Izraelio ir Palestinos valstybės, tokiu atveju taikant abu Papildomus Protokolus.

¹³⁶ Ayesha Malik, "Classification of the Israel-Palestine Conflict under the Laws of War", 2023.

2 žemėlapis. Izraelio-Palestinos situacija

Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis JT komisijos nepriklausomo tyrimo duomenimis bei naudojantis „QGIS“ programa. Prieiga per internetą: <https://www.ochaopt.org/maps>, <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2025/09/israel-seeks-permanent-control-gaza-jewish-majority-occupied-palestinian>, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/196/196-20251022-sum-01-00-en.pdf>.

Vienas didžiausių iššūkių, su kuriais susiduriama siekiant užtikrinti tarptautinės humanitarinės teisės normų laikymąsi besikeičiančiuose konfliktuose yra tai, kad dauguma ginkluotų konfliktų pasaulyje nėra tarptautiniai (t. y. tarpvalstybiniai kariniai konfliktai) ¹³⁷, kas situacija patvirtina jau prieš tai nagrinėti konfliktai, todėl likusioje šioje dalyje pratęsiu netarptautinių konfliktų analizavimą, konkrečiai Sudano ir Kolumbijos.

Sudanas. Nuo 2023 m. balandžio vidurio Sudane vyksta didelis ne tarptautinis ginkluotas konfliktas, kuriame Sudano ginkluotosios pajėgos (toliau – SAF) ir su jomis susiję veikėjai kovoja su Greitojo reagavimo paramos pajėgomis (toliau – RSF)

¹³⁷Kenneth Watkin, “21ST Century Conflict and International Humanitarian Law: Status Quo or Change?”, p. 269, 2007.

– sukarinta organizacija, sudaryta iš buvusių džandžavidų (*janjaweed*) kovotojų ir jų sąjungininkų. Šių pajėgų vadovų nesutarimai dėl RSF integravimo į ginkluotąsias pajėgas sukėlė kovų protrūkį Chartume, taip sparčiai išplintant smurtui į kitas Sudano dalis¹³⁸, ypač Darfūrą, Kordofan al Gezirą, Mėlynąjį Nilą ir Baltąjį Nilą, kurie yra tarp labiausiai nukentėjusių regionų (žr. 3 žemėlapi). SAF ir RSF netarptautiniame ginkluotame konflikte kariniai veiksmai intensyvūs, plačiai paplitę abėjuose pusėse vykdamas šiurkščius tarptautinės humanitarinės teisės (IHL) pažeidimus – konfliktas nuniokojo svarbią civilinę infrastruktūrą, sukeldamas tai, kas dabar laikoma didžiausia humanitarine krize pasaulyje (humanitarinės pagalbos reikalingų žmonių skaičius pasiekė neturinti precedento – 30 milijonų)¹³⁹.

Ginkluotas konfliktas tarp RSF ir SAF, kuris apima ilgalaikes karines konfrontacijas, aiškiai atitinka intensyvumo ir organizuotumo ribas, reikalingas situacijai klasifikuoti kaip netarptautinį ginkluotą konfliktą¹⁴⁰. RSF per kelias dienas pavyko užimti teritoriją ir įtvirtinti savo valdžią kai kuriose srityse, tačiau reikėtų pažymėti, kad nors RSF yra disidentų ginkluotosios pajėgos ir konfliktas nėra tarptautinio pobūdžio, Sudano vyriausybė laikosi nuomonės, kad RSF yra Jungtinių Arabų Emyratų (JAE) įgaliotinis (*proxy*) ir mano, kad tarptautinio ginkluoto konflikto teisė taikoma kartu su netarptautinio ginkluoto konflikto normomis¹⁴¹. Remiantis Tarptautinio baudžiamojo tribunolo buvusiai Jugoslavijai (TBTBJ) jurisprudencija, tarptautinės teisės reikalaujama kontrolė, kad nevalstybinė ginkluota grupė būtų laikoma įgaliotiniu “kai valstybė ... be finansavimo, mokymo, aprūpinimo ir operatyvinės paramos teikimo šiai grupei, taip pat dalyvauja organizuojant, koordinuojant ar planuojant karinius veiksmus”¹⁴². Tačiau viešai prieinama informacija neleidžia daryti išvados, kad JAE vykdo tokį RSF kontrolės lygį, kuris būtų reikalingas, kad situacija būtų perkvalifikuota į tarptautinį ginkluotą konfliktą, todėl 1949 m. Ženevos konvencijų bendrasis 3 straipsnis, taip pat Ženevos konvencijų papildomasis II protokolai (AP II), kurio šalis yra Sudanas, kartu su atitinkamomis tarptautinės humanitarinės teisės normomis, įskaitant atskyrimo ir proporcingumo principus bei pareigą imtis

¹³⁸ Konfliktas suintensyvėjo ir išplito į anksčiau karo veiksmų nepalietas teritorijas, įskaitant Raudonosios jūros valstiją, po neseniai įvykdytų dronų atakų Port Sudano mieste ir RSF perėmusios pasienio trikampio su Libija ir Egiptu kontrolę. Geneva Academy, “IHL in Focus: Spot Report Weaponizing Water and Humanitarian Collapse in Sudan: An International Humanitarian Law Assessment“, p. 5-6, 2025.

¹³⁹ Ibid.

¹⁴⁰ Ibid., p.12

¹⁴¹ Ibid.

¹⁴² ICTY, Prosecutor v Duško Tadić aka ‘Dule’, Appeals Chamber, Judgment, IT-94-1-A, 15 July 1999, p.59, para 137.

atsargumo priemonių atakuojant, yra visiškai taikytini¹⁴³. Deja, realybė yra šiek tiek kitokia, nes konflikto šalys nepaiso normų ir toliau be išankstinio įspėjimo vykdo atakas tankiai apgyvendintose vietovėse įskaitant atakas prieš saugomus objektus, dažnai naudojamos sprogstamuosius ginklus, turinčius didelį poveikį plačiai teritorijai ir neproporcingą poveikį civiliams gyventojams (apimant artilerijos apšaudymą, oro smūgius, kurie buvo vykdomi naudojant barelinius sprogmenis ir nepilotuojamus orlaivius (dronus¹⁴⁴), taip pažeidžiant tarptautinės humanitarinės teisės principus dėl atskyrimo, proporcingumo ir atsargumo¹⁴⁵

Atsižvelgiant į tai, kad visos ginkluoto konflikto šalys privalo užkirsti kelią nereikalingoms kančioms, užtikrinti humanišką elgesį su jų kontroliuojamais asmenimis ir išlaikyti skirtumą tarp kovotojų ir civilių gyventojų¹⁴⁶, ginkluotuose konfliktuose dalyvaujančios valstybės yra atsakingos už tarptautinių standartų laikymosi užtikrinimą, todėl Sudano valstybė kaip pagrindinė konflikto šalis yra įpareigota užkirsti kelią tarptautinės humanitarinės teisės pažeidimams ir užtikrinti atsakomybę, tačiau gausūs pranešimai apie valstybės sankcionuotą smurtą, įskaitant išpuolius prieš civilius gyventojus, rodo, kad Sudanas nevykdo savo įsipareigojimų pagal tarptautinę humanitarinę teisę¹⁴⁷.

¹⁴³ Geneva Academy, "IHL in Focus: Spot Report Weaponizing Water and Humanitarian Collapse in Sudan: An International Humanitarian Law Assessment", p. 12, 2025.

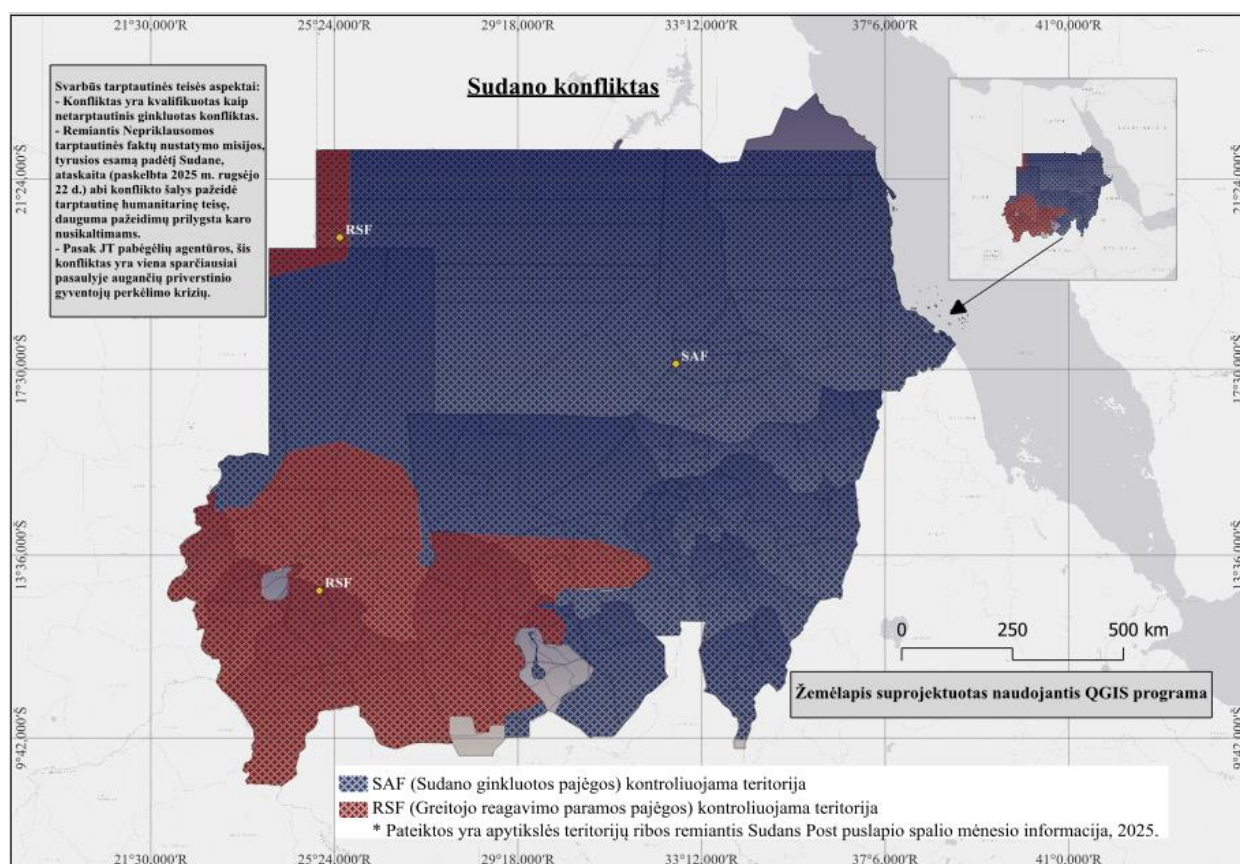
¹⁴⁴ United Nations Human Rights Office of the High Commissioner/Sudan, "Human Rights Situation in the Sudan 1 January to 30 June 2025", p.4, 2025.

¹⁴⁵ Daugybė nepriklausomų stebėtojų, įskaitant JT Generalinį Sekretorių, Žmogaus teisių tarybą ir kitus, ne kartą pasmerkė karo veiksmų taisyklių pažeidimus, nurodydami abiejų šalių tiesioginius ir beatodairiškus išpuolius prieš civilinę infrastruktūrą. Ibid.,

¹⁴⁶ Human Rights Watch, <https://www.hrw.org/legacy/features/darfur/fiveyearson/report9.html>

¹⁴⁷ Samuel Ajuang, "Legal Analysis: The Consequences of Violations of International Humanitarian Law in the Sudan War", p.1, 2025.

3 žemėlapis. Sudano situacija

Šaltinis: Sudarytas autoriaus, remiantis Nepriklausomos tarptautinės faktų nustatymo misijos bei JT pabėgėlių agentūros duomenimis bei naudojantis „QGIS“ programa.

Prieiga per internetą:

<https://www.ecoi.net/en/file/local/2129854/g2514628.pdf>, <https://www.unhcr.org/where-we-work/countries/sudan>.

Situacija Kolumbijoje. Kolumbija išgyveno ilgiausiai trukusį ginkluotą konfliktą¹⁴⁸ (daugiau nei 40 metų trukusį pilietinį karą) Vakarų pusrutulyje – partizanų, vyriausybės ir sukarintų pajėgų susidūrimai sukėlė didžiulius žmonių gyvybių praradimus ir kitus nusikaltimus (žmogžudystes, priverstinį perkėlimą, kankinimus, išžaginimus, dingimus, pagrobimus ir turto prievartavimus) – šios kintančios ribos

¹⁴⁸ Tai itin sudėtingas netarptautinis konfliktas, kadangi jis maksimaliai persidengia su skirtingomis grupuotėmis, todėl jo ir kvalifikavimas yra trumpesnis, grupuočių persidengimas pavaizduotas 5 žemėlapyje. Remiantis 2023 duomenimis Kolumbijoje vyksta 8 ginkluoti konfliktai kurie pasižymi tūkstantinių civilių dingimu, perkėlimu bei patyrimu seksualinės prievartos, sužeidimu sprogstamaisiais ginklais bei ginkluotų grupuočių keliamos grėsmės. ICRC, “Colombia: ICRC calls for special agreements to be adopted as part of negotiations with armed groups”.

Kolumbija tapo šalis, kurioje yra daugiausiai šalies viduje perkeltų asmenų pasaulyje, vykstantis ginkluotas smurtas yra partizaninio karo pavyzdys – jis vyksta tarp organizuotų ir nereguliarių ginkluotų grupuočių bei valstybės, taip pat tarp pačių tokių grupuočių. Guillermo Otálora Lozano, Sebastián Machado, “The Objective Qualification of Non-International Armed Conflicts: A Colombian Case Study“, p. 58.

tarp narkotikų kontrabandos ir politinių nusikaltimų bei didesnis oficialus dėmesys kovai su terorizmu kelia sudėtingus iššūkius ir silpnina teisinę valstybę. Šiuo metu šalyje vyksta daugybė netarptautinių ginkluotų konfliktų, iš kurių beveik visi vyksta tarp Kolumbijos vyriausybės ir šių organizuotų ginkluotų grupuočių: Nacionalinės išlaisvinimo armijos (ELN), Liaudies išlaisvinimo armijos (EPL), Kolumbijos Gaitanistų savigynos pajėgų ir tam tikrų buvusių Kolumbijos revoliucinių ginkluotųjų pajėgų – Liaudies armijos (FARC-EP), kurios neprisijungė prie 2016 m. taikos proceso, ir NIAC, kuriame dalyvauja dvi ginkluotos grupuotės, ELN ir EPL, kovojančios tarpusavyje Katatumbo regione (žr., žemėlapi nr.4)¹⁴⁹.

Atsižvelgiant į tai, kad Kolumbija kenčia nuo daugybės smurto atvejų, iš kurių kai kurie nepasiekia minimalaus intensyvumo lygio, susidarė painiava dėl taikytinos teisinės sistemos, atsižvelgiant į kontekstą, kuriame netarptautinio ginkluoto konflikto šalys egzistuoja kartu su daugeliu kitų ginkluotų veikėjų, pvz., miesto gaujomis, todėl gali būti sunku nustatyti, ar konkretus veiksmas iš tiesų yra susijęs su konfliktu ir todėl patenka į tarptautinės humanitarinės teisės taikymo sritį, o tai yra iššūkis, kurį tarptautinei humanitarinei teisei kelia hibridinio pobūdžio konfliktai. Reikia pabrėžti, kad nors tarptautinė humanitarinė teisė taikoma visai šalies teritorijai, kurioje vyksta vienas ar keli netarptautiniai konfliktai, ji reglamentuoja tik veiksmus, kurie yra tiesiogiai susiję su konfliktu, ypač, kaip nurodė ICTY, konkretus veiksmas bus reglamentuojamas tarptautine humanitarine teise tik tuo atveju, jei jis yra glaudžiai susijęs su karo veiksmiais vykstančiais kitose konflikto šalių kontroliuojamose teritorijose¹⁵⁰ – siekiant nustatyti, ar elgesys kito dėl konflikto būtina nustatyti ryšį¹⁵¹ su konfliktu, išnagrinėti priežastinį ryšį tarp elgesio ir konflikto. Tarptautinis Raudonojo Kryžiaus komitetas ir Kolumbijos vyriausybė¹⁵² sutinka, kad tarptautinė humanitarinė teisė taikoma kovoms tarp vyriausybės ir Kolumbijos Gaitanistų savigynos pajėgų (AGC), grupės ir Nacionalinės išlaisvinimo armijos (ELN), partizanų grupuotės, tačiau mažiau sutariama dėl to, kaip apibūdinti kovas tarp vyriausybės ir daugiau nei 30 FARC disidentų grupių, kurių dauguma susiformavo po

¹⁴⁹ Marcela Giraldo Muñoz and Jose Serralvo, “International humanitarian law in Colombia: Going a step beyond“, p.1122, 2020. https://international-review.icrc.org/sites/default/files/pdf/1602948923/IRC101_3b/S1816383120000181a.pdf

¹⁵⁰ ICTY, The Prosecutor v. Duško Tadić, Case No. IT-94-1-T, Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction, 1995, para. 70.

¹⁵¹ Marcela Giraldo Muñoz and Jose Serralvo, “International humanitarian law in Colombia: Going a step beyond“, p.1144, 2020. https://international-review.icrc.org/sites/default/files/pdf/1602948923/IRC101_3b/S1816383120000181a.pdf

¹⁵² Pagal tarptautinę humanitarinę teisę sprendimas, ar yra netarptautinis ginkluotas konfliktas, priklauso nuo faktų, o ne nuo vyriausybės klasifikacijos.

2017 m. FARC partizanų demobilizacijos¹⁵³, reikia pabrėžti, kad šios grupuotės dažnai veikia toje pačioje teritorijoje (žr. 5 žemėlapi). ICRC mano, kad Kolumbijoje egzistuoja trys scenarijai kai ginkluotos grupuotės kovoja tarpusavyje, yra ginkluotas konfliktas, kuriam taikomas bendrasis Ženevos konvencijų 3 straipsnis. Konkrečiai: ELN partizanai prieš AGC; FARC disidentų grupių koalicija, kuriai iš pradžių vadovavo Gentil Duarte, prieš „Second Marquetalia“, grupę, kurią 2019 m. įkūrė Luciano Marín Arango; ir FARC disidentų grupių koalicija, kuriai iš pradžių vadovavo Gentil Duarte, prieš Comandos de la Frontera pietinėje Putumayo valstijoje¹⁵⁴.

Šios FARC disidentų grupuotės kovoja su vyriausybės pajėgomis ir yra atsakingos už žmogaus teisių pažeidimus, įskaitant civilių gyventojų žudymą, prievartinį perkėlimą ir grasinimus smurtu, siekdamos kontroliuoti kasdienį gyvenimą daugelyje šalies regionų, tačiau Jungtinių Tautų vyriausiasis žmogaus teisių komisaras mano, kad FARC disidentų grupuotės neatitinka intensyvumo ir organizuotumo reikalavimų, kad būtų laikomos konflikto su vyriausybės pajėgomis šalimis¹⁵⁵, todėl kyla problema, kaip apibūdinti „FARC disidentų grupes“ ir ar galima teigti, kad priešiškus tarp šių grupių ir vyriausybės pasiekė ginkluoto konflikto lygį.¹⁵⁶ Pagal tarptautinę teisę, sprendžiant, ar smurto situacija prilygsta ginkluotam konfliktui, kai kalbama apie FARC disidentų grupes, jos gali būti laikomos konflikto šalimis trimis būdais: 1. Jei konkreči grupė pati atitinka tarptautinėje humanitarinėje teisėje nustatytus organizuotumo ir priešiško lygius; 2. Jei dvi ar daugiau (pograpių), kurios pačios neatitinka tokių reikalavimų, turi tikrus ryšius tarpusavyje, praktiškai sudarančias vieną grupę, kuri atitinka tarptautinės humanitarinės teisės reikalavimus; 3. Jei grupė, kuri pati neatitinka tokių reikalavimų, turi tikrus ryšius su grupe, kuri atitinka reikalavimus¹⁵⁷. Pvz., rytų blokas atrodo itin gerai organizuotas ir dažnai kovoja su vyriausybės pajėgomis, tačiau to paties negalima pasakyti apie kitas FARC disidentų grupuotes, todėl alternatyviai gali būti, kad kelios ar net visos FARC disidentų grupuotės turi tikrus ryšius tarpusavyje, todėl jas galima laikyti viena grupe, ir kad kartu jos atitinka tarptautinės humanitarinės teisės reikalavimus dėl

¹⁵³ Kyle Johnson, Juan Pappier, „Challenges in Assessing Colombia’s ‘Post Conflict’: A follow-up“, 2022.

¹⁵⁴ Ibid.

¹⁵⁵ Juan Pappier, Kyle Johnson, „Does the FARC still exist? Challenges in Assessing Colombia’s ‘Post Conflict’ under International Humanitarian Law“, 2020.

¹⁵⁶ Ibid.

¹⁵⁷ Ibid.

organizacijos ir karo veiksmų¹⁵⁸. Mokslininkai teigia, kad atitinkamas tokių ryšių patikrinimas yra tai, ar tam tikra centralizuota vadovybė vykdo bendrą kontrolę kelioms ginkluotoms grupėms, ar ginkluota grupė vykdo tokią kontrolę kitai ginkluotai grupei, remiantis patikrinimu, sukurtu Tadic byloje, kurioje buvo nustatyta, kad mažos grupės priklausė vienai didesnei organizuotai ginkluotai grupei, kai buvo galima nustatyti centralizuotos vadovybės pradines fazes, vykdančias valdžią (pograpiams) – šis standartas reikalauja, kad jos koordinuotų karines veiklas ir nustatytų bendrus karinius tikslus bei vidaus taisykles, kurių turi laikytis visi pograpiai.

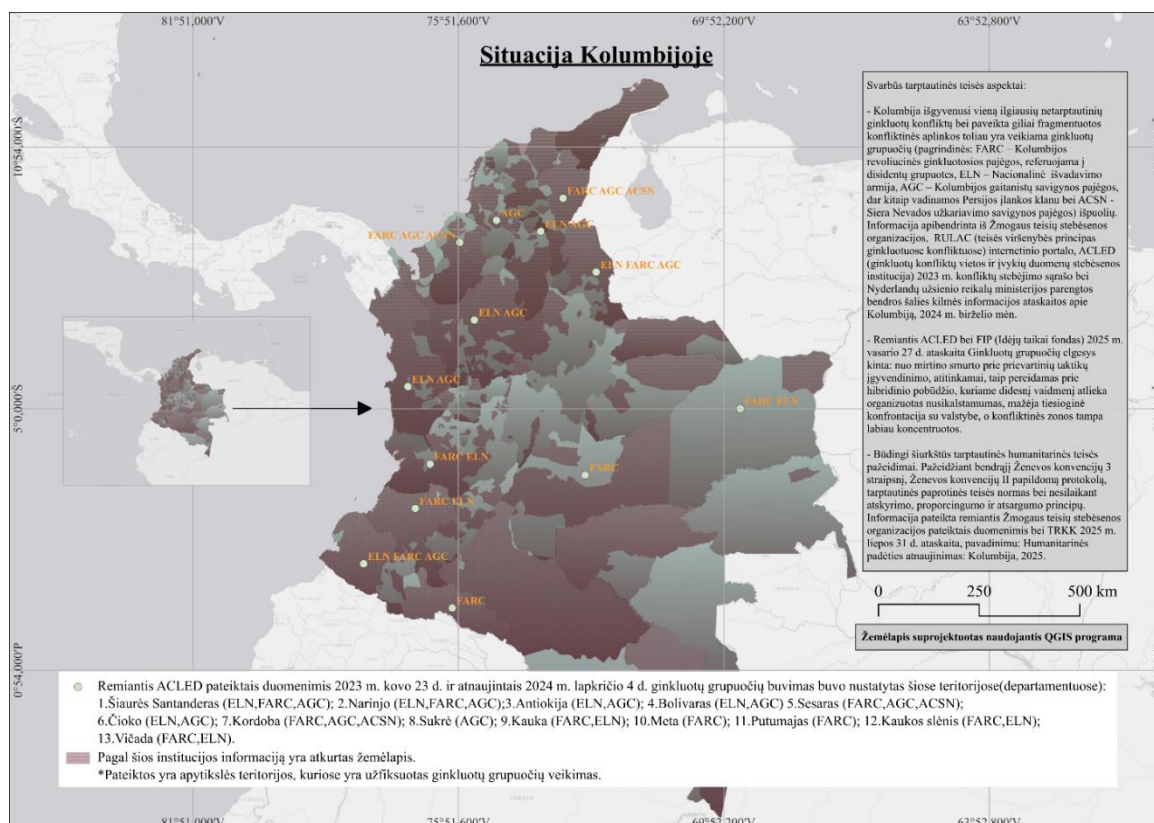
Tačiau visas FARC disidentų grupuotes laikyti viena grupe yra netikslu, nes daugelis FARC disidentų grupuočių veikia nepriklausomai (pavyzdžiui, Antroji Marquetalia yra įsitraukusi į kovas su kitomis FARC disidentų grupėmis), bet tuo pačiu metu yra tam tikrų įrodymų, kad dalis FARC disidentų grupių, kurios pačios savaime neatitinka organizacijos ir priešiško reikalavimų turi tikrus ryšius tarpusavyje, dėl kurių gali susidaryti viena grupė, atitinkanti tarptautinės humanitarinės teisės reikalavimus (pavyzdžiui, „Vakarų koordinavimo komanda“ (WCC) vienija aštuonias disidentų grupes, iš kurių daugelis dažnai kovoja su vyriausybės pajėgomis, tačiau nėra aiškių įrodymų, kad jos turi tvirtą pavaldumo grandinę) - vis dėlto, šios faktinės koordinavimo pobūdžio ir kiekvienos grupės autonomijos lygis nėra aiškūs¹⁵⁹. Kolumbijos situacija kelia nemažai iššūkių, įskaitant principų pažeidimus, papročių teisės nepaisymą ir, svarbiausia, kai kurių grupių veiklos ir veikimo būdo neaiškumą, todėl sunkiau taikyti normas ir šį nestabilų kontekstą, kuriame ginkluotos grupės dauginasi kartu su ginkluotomis grupėmis, kovojančiomis jau dešimtmečius – tai kelia rimtų teisinių ir faktinių iššūkių¹⁶⁰.

¹⁵⁸ Ibid.

¹⁵⁹ Ibid.

¹⁶⁰ Ibid.

4 žemėlapis. Situacija Kolumbijoje

Šaltinis: Sudarytas autoriaus, remiantis Žmogaus teisių stebėsenos organizacijos, RULAC internetinio puslapio, ACLED 2023 m. konfliktų stebėjimo sąrašo, FIP 2025 m. vasario 27 d. ataskaita.

Prieiga per internetą: <https://www.hrw.org/legacy/reports98/colombia/Colom989-09.htm>, https://www.icrc.org/sites/default/files/media_file/2025-04/Humanitarian%20Report.pdf, <https://reliefweb.int/report/colombia/press-release-acled-and-fip-unveil-key-findings-civilian-impact-armed-conflict-colombia>.

Apibendrinant galima teigti, kad THT vystėsi remiantis prielaida, kad yra tik dviejų tipų ginkluoti konfliktai, todėl susiformavo ir/arba teisės taikymo paradigma: arba konfliktas vyko tarp dviejų valstybių, atitinkančių 2 bendrojo straipsnio taikymo kriterijus, arba konfliktas vyko tarp valstybės ir nevalstybinio ginkluoto subjekto tos valstybės teritorijoje, atitinkantis 3 bendrojo straipsnio taikymo kriterijus¹⁶¹. Tačiau dabartiniai besikeičiantys, hibridiniai konfliktai dažnai neatrodo tinkamai atitinkantys griežtas tradicines teises tarptautinio ar netarptautinio ginkluoto konflikto sampratas¹⁶². Ir nors tarptautinės humanitarinės teisės kodifikavimas yra nepaprastai

¹⁶¹ Lindsay Moir; "It's a bird! It's a plane! It's non-international armed conflict!: cross-border hostilities between states and non-state actors", p. 75. 2014. Contemporary Challenges to the Laws of War. Essays in Honour of Professor Peter Rowe. Edited by Caroline Harvey, James Summers and Nigel D. White.

¹⁶² Ibid., p. 71.

sėkmingas, tačiau pagrindinių taisyklių pažeidimai tebėra rimtas susirūpinimas žengiant toliau į XXI amžių, nauji dinamikos pokyčiai ir toliau keičia tarptautinę aplinką ir net jeigu tais atvejais, kai šalys teigia, kad jų veiksmai atitinka reikalavimus, skirtingas THT raidės ir dvasios aiškinimas kelia didelių kliūčių teisei įgyvendinti savo paskirtį, o tai sukelia pagrindinę grėsmę – nepagarbą visai humanitarinės teisės teisinei sistemai dėl kurios prarandama jos apsauginė galia. Apibendrinant galime teigti, kad hibridinių karų kontekste pasaulis be tarptautinės teisės reguliavimo (karo draudimo ir stengimosi sumažinti jo keliamus padarinius) būtų bejėgiškai priklausomas nuo smurto protrūkių, todėl karo teisės kodifikavimas yra liberali viltis uždrausti karą – laipsniškai progresuojant siekiant teisinės taikos siaurinant teisėtas karo priežastis¹⁶³.

¹⁶³ Hendrik Simon, “A Century of Anarchy? War, Normativity, and the Birth of Modern International Order“, p. 214, 2024.

3. Sutarčių teisės vaidmuo ginkluotų konfliktų kontekste

3.1. Ginkluotų konfliktų poveikis sutartims: pasekmės diplomacijai

Hibridiniai konfliktai veikia ne tik tarptautinę humanitarinę teisę, bet, apskritai, visą tarptautinę sutarčių teisę. Taigi atsižvelgiant į tai, kad tarptautinės sutartys yra instrumentas veikiantis kaip vienas iš elementų diplomatinėje erdvėje¹⁶⁴; pažymint, kad besikeičiantys konfliktai¹⁶⁵ daro įtaką diplomatiniams santykiams¹⁶⁶ sukeldami teisinių iššūkių susijusių su sutarčių nutraukimu ir sustabdymu¹⁶⁷ bei suvokiant tai, kad ne visos sutartys automatiškai nutraukiamos arba laikinai sustabdomas net ir užsitęsęs karo veiksmams¹⁶⁸ – svarbu išanalizuoti ginkluotų konfliktų poveikį sutartims.

¹⁶⁴ Diplomatinėje susitarimai tarp valstybių laikomi būtina tarptautinių santykių dalimi, kas sukuria sąmoningumą bei abipusę priklausomybę. B. Sen, "A Diplomat's Handbook of International Law and Practice", Third Revised Edition. p.547, Chapter XVII Treaty Making.

¹⁶⁵ Dėl besikeičiančių konfliktų pobūdžio (asimetrinio, hibridinio karo) išnyko griežtas skirtumas tarp tarptautinių ir netarptautinių ginkluotų konfliktų - netarptautinių ginkluotų konfliktų skaičius išaugo ir statistiškai tapo dažnesni nei tarptautiniai ginkluoti konfliktai; daugelis pilietinių karų apima išorinius elementus (kitų valstybių paramą, skirtingo masto valstybių įsitraukimą, ginklų tiekimą, pajėgumų plėtojimą, lėšų teikimą ir t.t.). Reikia pabrėžti, kad netarptautiniai ginkluoti konfliktai gali turėti tokį patį poveikį sutarčių veikimui kaip ir tarptautiniai konfliktai, todėl straipsnių projekte įtraukiamas netarptautinių ginkluotų konfliktų poveikis sutartims, įvardijant kaip "ginkluotos jėgos panaudojimas tarp vyriausybinių institucijų ir organizuotų ginkluotų grupuočių" įtraukiant sąlygą, kad toks ginkluotas konfliktas turi būti "ilgalaikis", kad būtų priskiriamas netarptautiniam ginkluotam konfliktui, kaip jis yra apibrėžtas straipsnių projekte – būtent ši riba padeda sumažinti galimą destabilizuojantį poveikį, kurį vidinis ginkluoto konflikto įtraukimas į dabartinio projekto straipsnių taikymo sritį gali turėti sutarčių santykių stabilumui. International Law Commission, "Draft articles on the effects of armed conflicts on treaties, with commentaries", p. 110-111, 2011; https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/1_10_2011.pdf

¹⁶⁶ Karas veda prie valstybių santykių nutrūkimo, atitinkamai, prie jų teisinių santykių, nustatytų sutartyse, sutrikdymo. Arnold Pronto, "The Effect of War on Law—What happens to their treaties when states go to war?", p. 227, 2013. Todėl logiška, kad diplomatai negali ignoruoti ginkluoto konflikto poveikio sutartims ir įsipareigojimams, nes jiems tai gali turėti tiesioginių pasekmių. Edited by Sir Ivor Roberts, "Satow's Diplomatic Practice", Seventh Edition, p.645

¹⁶⁷ Pavyzdžiui, atsižvelgiant į tai, kad valstybių praktika po dviejų pasaulinių karų dar labiau padidino esamą neapibrėžtumą ir taikos sutartys nesilaikė ankstesnių tarptautinės teisės tendencijų – lėmė prieškarinių sutarčių likimą pagal jų daugiašalį arba dvišalį pobūdį, laikydamos pirmąsias daugiausia sustabdytomis karo metu, o antrąsias palikdamos nugalėtojų šalių nuožiūrai. Pavyzdys – Taipėjaus sutarties 4 straipsnis, kuris teigė, kad visos sutartys tarp Japonijos ir Kinijos dėl karo tapo negaliojančios. Tobias Ackermann, "The Doctrine of the Effects of Armed Conflicts on Treaties Unilateral Termination or Suspension beyond General Rules?", p. 42, 2022;

¹⁶⁸ Žinoma, reikia turėti mintyje, kad kai kuriose sutartyse gali būti aiškiai numatytas jų galiojimas ginkluoto konflikto metu arba kas turi būti daroma ginkluoto konflikto atveju, pavyzdžiui – 1949 m. Ženevos konvencijos. Edited by Sir Ivor Roberts, "Satow's Diplomatic Practice", Seventh Edition, p.670

2011 m. Tarptautinės teisės komisijos priimtame straipsnių projekte dėl ginkluotų konfliktų poveikio sutartims ginkluotuose konfliktuose¹⁶⁹ (toliau – Straipsnių projektas), pasirinkta aptarti 3–7 straipsnius, kurie yra esminiai viso Straipsnių projekto veikimui.

3 straipsnis – Bendrasis principas, kuris teigia, kad ginkluoto konflikto egzistavimas *ipso facto* nenutraukia ir nesustabdo sutarčių galiojimo¹⁷⁰: (a) tarp konflikto šalių; (b) tarp konflikto šalies ir valstybės, kuri nėra konflikto šalis, kas reiškia, kad 3 straipsnis turi viršesnę reikšmę, nes jame nustatytas bendrasis teisinio stabilumo ir tęstinumo principą apimantis pagrindinius pokyčius (įtvirtintus Tarptautinės teisės instituto 1985 m. Rezoliucijoje), kad ginkluoto konflikto egzistavimas (t. y. ne tik prasidėjimas, bet ir visa trukmė) automatiškai nesukelia sutarties sustabdymo ar nutraukimo, kadangi manoma, kad dabartinis požiūris, kuriuo siekiama išsklaidyti kokią netolydumo prielaidą, kartu su išskirtais požymiais kada sutartys laikomos galiojančiomis, sustiprina sutartinių santykių stabilumą¹⁷¹

4 straipsnis – „Nuostatos dėl sutarčių veikimo: jeigu sutartyje yra nuostatos dėl jos veikimo ginkluoto konflikto atveju, taikomos tos nuostatos“¹⁷². Šis straipsnis pripažįsta galimybę sutartyse aiškiai numatyti jų tolesnį veikimą ginkluoto konflikto atveju, tiksliau, jame nustato bendrą taisyklę, kad jeigu sutartyje taip numatyta, ji toliau taikoma ginkluoto konflikto atveju – taigi, šios straipsnio veikimas yra toks, kad iš esmės pirmasis tyrimo žingsnis turėtų būti nustatyti, ar sutartyje taip numatyta, nes tai, priklausomai nuo nuostatos sąlygų ir jos taikymo srities, išspręs tęstinumo klausimą – ši nuostata yra aiškinamojo pobūdžio ir yra nurodoma iškart po 3 straipsnio¹⁷³.

¹⁶⁹International Law Commission, “Draft articles on the effects of armed conflicts on treaties, with commentaries“, 2011.

https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/1_10_2011.pdf

¹⁷⁰Bylos pavyzdys - *Society for the Propagation of the Gospel v. Town of New Haven* (1823), kurioje Aukščiausiasis Teismas pasakė, kad: sutartys, nustatančios nuolatinės teisės ir bendruosius susitarimus, kurių tikslas yra amžinumas ir kurios taikomos tiek karo, tiek taikos atveju karo metu nenustoja galioti, daugiausia, yra sustabdomos iki tol kol trunka karas. International Law Commission, Draft articles on the effects of armed conflicts on treaties, with commentaries, p.111-112, 2011.

¹⁷¹Ibid., p.111, 2011.

¹⁷² Ibid.

¹⁷³ Ibid., p.112

5 straipsnis – Sutarčių aiškinimo taisyklių taikymas: Tarptautinės teisės taisyklės dėl sutarčių aiškinimo taikomos siekiant nustatyti, ar sutartis gali būti nutraukta, atšaukta ar sustabdyta ginkluoto konflikto atveju¹⁷⁴. Šis straipsnis atspindi kitą tyrimo etapą, jei pačioje sutartyje nėra nuostatos, reglamentuojančios tęstinumą, arba jei 4 straipsnio taikymas neduoda rezultatų, yra neaiškus¹⁷⁵. Tai antroji nuostata skirta sutarties vidaus tyrimui, kuri skiriasi nuo 6 straipsnyje nurodytų sutarties išorės veiksnių, galinčių suteikti informacijos apie sutarties nutraukimo, atsisakymo ar sustabdymo galimybę, nagrinėjimo – ši nuostata sąmoningai suformuluota atvirai („nustatyti, ar“) siekiant numatyti 6 ir 7 straipsnių taikymo galimybę, jei sutarties aiškinimo procesas taip pat pasirodytų neaiškus, todėl 5 straipsnis reikalauja, kad, nesant aiškios nuorodos pačiame sutarties tekste, reikėtų siekti nustatyti jos prasmę taikant nustatytas tarptautinės teisės taisykles dėl sutarčių aiškinimo, t. y. 1969 m. Vienos konvencijos dėl sutarčių teisės 31 ir 32 straipsnius¹⁷⁶. Taip pat svarbu pabrėžti, kad 5 straipsnio pavadinimas suformuluotas taip, kad patvirtintų, jog ši nuostata susijusi ne su bendru sutarčių aiškinimu, o su konkrečiomis situacijomis, kuriose turi būti taikomos galiojančios sutarčių aiškinimo taisyklės¹⁷⁷.

6 straipsnis¹⁷⁸ – Veiksniai, rodantys, kad sutartis gali būti nutraukta, atšaukta ar sustabdyta: siekiant nustatyti, ar sutartį galima nutraukti, atšaukti ar sustabdyti esant ginkluotam konfliktui, turi būti atsižvelgiama į visus susijusius veiksnus, įskaitant: a) sutarties pobūdį, ypač jos dalyką, tikslą ir paskirtį, turinį ir sutarties šalių skaičių; ir b) ginkluoto konflikto ypatybes, pavyzdžiui, jo teritorinį mastą, laipsnį (apimtį) ir intensyvumą bei trukmę, o netarptautinio ginkluoto konflikto atveju – ir išorės subjektų dalyvavimo laipsnį¹⁷⁹. Straipsnyje išskiriami tam tikri kriterijai (įskaitant kriterijus, kurie nėra susiję su sutartimi) kurie gali padėti nustatyti ar sutartį galima būti nutraukti, atšaukti ar sustabdyti bei a ir b punktuose išvardijamos dvi veiksmų kategorijos, kurios gali būti svarbios nustatant ar sutartis gali būti nutraukta, atšaukta ar sustabdyta ginkluoto konflikto atveju – reikia pabrėžti, kad šis veiksmų sąrašas nėra baigtinis, o tai reiškia, kad: 1) gali būti ir kitų veiksmų, nei išvardyti a ir b

¹⁷⁴ Ibid, p.113

¹⁷⁵ Ibid.

¹⁷⁶ Ibid.

¹⁷⁷ Ibid.

¹⁷⁸ 6 straipsnis kyla iš 3 straipsnio ir seka po atlikto tyrimo remiantis pačia sutartimi pagal 4 ir 5 straipsnius, ir jei pagal šias nuostatas atlikta analizė neduoda rezultatų, taikomas 6 straipsnis.

¹⁷⁹ Ibid.

punktuose, kurie gali būti svarbūs konkrečios sutarties ar ginkluoto konflikto kontekste; ir 2) ne visi veiksniai visais atvejais yra vienodai svarbūs – kai kurie gali būti svarbesni už kitus, priklausomai nuo sutarties ar konflikto, todėl a ir b punktuose nurodyti veiksniai turi būti vertinami tik kaip veiksniai, kurie, priklausomai nuo aplinkybių, gali būti svarbūs konkrečiais atvejais¹⁸⁰. A punkte nurodyta keletas veiksmų, susijusių su sutarties pobūdžiu, ypač jos dalyku, tikslu ir paskirtimi, turiniu ir sutarties šalių skaičiumi, nors pavyzdžiui 5 straipsnyje numatyto tyrimo atžvilgiu yra tam tikras sutapimas, sutarties tikslas ir paskirtis vertinami kartu su kitais veiksniais, tokiais kaip, šalių skaičius, gali atverti naują perspektyvą – reikia pabrėžti, kad dėl šalių skaičiaus nėra priimta galutinė pozicija, išskyrus pasiūlymą, kad potencialus poveikis sutartims, kurių šalys nėra ginkluoto konflikto šalys, turėtų būti sušvelnintas kaip politikos klausimas¹⁸¹. B punkte pateikiama antroji siūlomų veiksmų grupė, susijusi su ginkluoto konflikto ypatumais: konflikto teritorinis mastas (ar jis vyksta sausumoje ar jūroje, kas gali būti svarbu, pavyzdžiui, nustatant ginkluoto konflikto poveikį oro susisiekimui susitarimams), jo laipsnis (apimtis), intensyvumas ir trukmė – šioje vietoje reikia atsižvelgti į tai, kad vertinant šių straipsnių taikymo sritį (kuri apima ir netarptautinio pobūdžio konfliktus), minimas išorės šalių dalyvavimo laipsnis tokiam konflikte, kuris, atitinkamai, nustato papildomą ribą skirtą apriboti valstybių galimybę pareikšti apie sutarties galiojimo nutraukimą, sustabdymą arba teisę pasitraukti iš sutarties remdamosi savo dalyvavimu tokio pobūdžio konfliktuose – kitaip tariant – šis elementas yra kontrolės veiksnys skatinantis sutarčių stabilumą: kuo didesnis trečiosios valstybės įsitraukimas į netarptautinį ginkluotą konfliktą, tuo didesnė tikimybė kad tai turės įtakos sutartims, ir *vice versa*¹⁸².

7 straipsnis – Sutarčių tolesnis galiojimas, kylantis iš jų dalyko: orientacinis sutarčių, kurių dalykas reiškia, kad jos toliau galioja visiškai arba iš dalies ginkluoto konflikto metu, sąrašas pateikiamas šio straipsnių projekto priede, pats straipsnis yra aiškinamojo pobūdžio, susijęs su 6 straipsniu¹⁸³. 7 straipsnyje nurodytų sutarčių priedas, kaip minėta, susijęs su 7 straipsniu, siekiant išsamiau paaiškinti sutarčių dalyko elementą, esantį tarp 6 straipsnio a punkte išvardytų veiksmų į kuriuos reikia atsižvelgti nustatant, ar sutartis gali būti nutraukta, atšaukta ar sustabdyta ginkluoto

¹⁸⁰ Ibid.

¹⁸¹ Ibid.

¹⁸² Ibid., p.113-114.

¹⁸³ Ibid.

konflikto atveju – būtent tokio orientacinio sąrašo tikslas yra sukurti paneigiamų prezumpcijų rinkinį pagrįstą tų sutarčių dalyku (sutarties dalykas reiškia, kad sutartis lieka galioti ginkluoto konflikto metu) ir nors akcentuojamos sutarčių kategorijos, gali būti, kad tik tam tikrų sutarties nuostatų dalykas reiškia, kad sutartis lieka galioti¹⁸⁴.

Atsižvelgiant į šio darbo temą, yra pasirinkta aptarti humanitarinio ir diplomatinio pobūdžio sutartis veikiančias ginkluotų konfliktų metu.

1. Sutartys dėl ginkluotų konfliktų teisės, įskaitant sutartis dėl tarptautinės humanitarinės teisės

Akivaizdu, kad sutartys, susijusios su ginkluotų konfliktų reguliavimu ir jų pasekmėmis, įskaitant sutartis susijusias su tarptautine humanitarine teise, taikomos tokių konfliktų atveju¹⁸⁵. Reikia pabrėžti, kad ši kategorija neapsiriboja sutartimis, kurios aiškiai taikomos ginkluoto konflikto metu, bet apima plačią sritį – susitarimus, susijusius su ginkluotų konfliktų teise, įskaitant sutartis, susijusias su tarptautine humanitarine teise – pvz., 1785 m. Prūsijos ir Jungtinių Amerikos Valstijų draugystės ir prekybos sutarties 24 straipsnyje buvo nurodyta, kad ginkluotas konfliktas neturi įtakos jos humanitarinės teisės nuostatomis¹⁸⁶; Tarptautinis Teisingumo Teismas savo patariamąjoje nuomonėje dėl branduolinių ginklų naudojimo ir grasinimo jais teisėtumo nustatė, kad kaip ir ginkluotuose konfliktuose taikytinų humanitarinės teisės principų atveju, tarptautinė teisė nepalieka jokių abejonių, kad neutralumo principas, kad ir koks būtų jo turinys, panašaus į humanitarinių principų ir taisyklių pobūdį, taikomas visiems tarptautiniams ginkluotiems konfliktams, neatsižvelgiant į tai, kokio tipo ginklai gali būti naudojami¹⁸⁷. Reikia pažymėti, kad tęstinumo implikacija neturi

¹⁸⁴ Ibid., p. 119-120

¹⁸⁵ Ibid. Tą patvirtina ir 1969 m. Vienos Konvencijos dėl Sutarčių teisės 60 straipsnis, kuris numato, kad vienos šalies esminio sutarties pažeidimo atveju nukentėjusi šalis gali nutraukti arba sustabdyti visą sutartį arba jos dalį, tačiau humanitarinių sutarčių atveju 60 straipsnio 5 dalis atmeta galimybę šaliai nutraukti arba sustabdyti sutarties galiojimą dėl kitos šalies šiurkštaus pažeidimo, nes šios nuostatos [60 straipsnio 5 dalies] tikslas yra apsaugoti humanitarinių sutarčių naudos gavėjus nuo teisių praradimo tarpvalstybinių ginčų metu“, teisė atsisako pripažinti, kad valstybė gali sustabdyti III Ženevos konvencijos taikymą dėl kitos šalies esminio pažeidimo ir tada imtis griežtų ir nežmoniškų priemonių prieš sulaikytus karo belaisvius. - Robert Kolb, “International Humanitarian Law and the Law of Treaties“, 2025.

¹⁸⁶ Ibid.

¹⁸⁷ *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons*, Advisory Opinion of 8 July 1996, *I.C.J. Reports* 1996, p. 226, at para. 89.

įtakos ginkluotų konfliktų teisės, kaip *lex specialis*, taikytinos ginkluotam konfliktui, veikimui¹⁸⁸.

2. Sutartys dėl diplomatinų ir konsulinų santykių

Vienos konvencijos dėl diplomatinų santykių nuostatos numato jos taikymą ginkluoto konflikto metu (24 straipsnyje numatyta, kad atstovybės archyvai ir dokumentai yra neliečiami bet kuriuo metu, šis išskyrimas yra svarbus, nes ši frazė buvo įtraukta Vienos konferencijos metu siekiant aiškiai nurodyti, kad neliečiamumas išlieka ir ginkluoto konflikto atveju). Taip pat reikšminga vieta užima ir 45 straipsnis, kuris numato, kad jeigu diplomatiniai santykiai tarp dviejų valstybių nutraukiami arba jeigu misija atšaukiama visam laikui arba laikinai: a) priimančioji valstybė net ir ginkluoto konflikto atveju privalo gerbti ir saugoti atstovybės patalpas, jos turtą ir archyvus¹⁸⁹. Vienos konvencijoje dėl diplomatinų santykių atspindėto režimo specifinį pobūdį Tarptautinis Teisingumo Teismas apibūdino byloje dėl Jungtinių Valstijų diplomatinio ir konsulinio personalo Teherane (*Case Concerning United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran*) teigdamas, kad: „Diplomatinės teisės normos sudaro savarankišką režimą nustatantį priimančiosios valstybės įsipareigojimus dėl diplomatinėms atstovybėms suteikiamų lengvatų, privilegijų ir imunitetų. <...> 44 ir 45 straipsnių nuostatos aiškiai pabrėžia neliečiamybės principo pagrindinį pobūdį. <...> Net ginkluoto konflikto ar diplomatinų santykių nutraukimo atveju šios nuostatos reikalauja, kad priimančioji valstybė gerbtų tiek diplomatinės atstovybės narių, tiek atstovybės patalpų, turto ir archyvų neliečiamybę.“¹⁹⁰ Kalbant apie konsulinius santykius reglamentuojančias sutartis, taip pat pripažįstama, kad konsuliniai santykiai gali tęstis kilus ginkluotam konfliktui¹⁹¹, nes 1963 m. Vienos konvencijos dėl konsulinų santykių nuostatos numato jos taikymą ginkluoto konflikto metu (26 straipsnyje numatyta, kad priimančioji valstybė konsulinės įstaigos nariams ir kitiems asmenims suteikia išvykimo sąlygas „net ir ginkluoto konflikto atveju“, o 27 straipsnyje numatyta, kad priimančioji valstybė „net ir ginkluoto konflikto atveju“

¹⁸⁸ International Law Commission, Draft articles on the effects of armed conflicts on treaties, with commentaries, p.120, 2011.

¹⁸⁹ United Nations, Vienna Convention on Diplomatic Relations, p.14, 1961.

¹⁹⁰ Case concerning United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran (United States of America v. Iran), Judgment of 24 May 1980.p.40, para 86.

¹⁹¹ United Nations, 1963 Vienna Convention on Consular Relations, p.12.

turi gerbti ir saugoti konsulinės patalpas) ¹⁹². Šiame kontekste reikia aptarti ir Brownell prieš San Francisko miestą (*Brownell v. City and County of San Francisco*) ir apygardą bylos pavyzdį: 1923 m. gruodžio 8 d. JAV ir Vokietijos draugystės, prekybos ir konsulinių teisių sutartyje buvo numatyta, kad kiekvienos valstybės teritorijoje esančios kitos valstybės naudojamos žemės ir pastatai yra atleidžiami nuo mokesčių, tačiau mokesčiai buvo renkami, kai Šveicarija, kaip laikinoji valdytoja, o vėliau federalinė vyriausybė, perėmė Vokietijos generalinio konsulato San Franciske patalpas, San Francisko miestas ir apygarda teigė, kad 1923 m. sutartis nustojo galioti arba buvo sustabdyta dėl Antrojo pasaulinio karo pradžios, tačiau apeliacinis teismas nustatė, kad sutartis ir joje numatyta išimtis nebuvo panaikintos nurodant, kad joje numatytas atleidimas nuo mokesčių nebuvo nesuderinamas su karo padėties egzistavimu - taigi, nors ši byla gali būti vertinama kaip draugystės ir prekybos sutarties tolesnio taikymo patvirtinimas ši sutartis būdama susijusi ir su konsuliniais santykiais taip pat patvirtina ir gali būti laikomi kaip įrodymas, kad susitarimai dėl konsulinių santykių irgi išliko ¹⁹³.

Norint suprasti kaip inkorporuotas šis mechanizmas – Straipsnių projektas, reikia panagrinėti keletą pavyzdžių:

2020 m. investicinės sutarties arbitražo byloje *Guris prieš Siriją (Guris v Syria)* teismas nagrinėjo, ar karas Sirijoje lėmė dvišalės investicinės sutarties tarp Turkijos ir Sirijos sustabdymą: 2004 m. Turkijos statybų bendrovė „Guris“ nusprendė investuoti į Sirijos cemento sektorių, pastatydama dvi cemento gamyklas, tačiau 2011 m. šalyje pablogėjus politiniam stabilumui ir saugumui (konfliktui eskalavus – investuotojo cemento gamyklos buvo nuniokotos dėl vagysčių, ginkluotų išpuolių ir prievartinio konfiskavimo, kuriuos vykdė kurdų ginkluotos grupuotės, perėmusios kontrolę teritorijoje), investuotojas nutraukė savo komercinę veiklą ¹⁹⁴. Investuotojas teigė, kad ginkluotų grupuočių veiksmai ir neveikimas buvo priskirtini Sirijai ir pažeidė Turkijos ir Sirijos dvišalę investicinę sutartį, Sirija atmetė investuotojo teiginį teigdama, kad investuotojo nuostoliai buvo padaryti nevalstybinių ginkluotų grupuočių, kurių

¹⁹²International Law Commission, Draft articles on the effects of armed conflicts on treaties, with commentaries, p.130, 2011.

¹⁹³ Ibid.

¹⁹⁴ Jure Zrilić, “Armed Conflicts and the Law of Treaties: Recent Developments and Reappraisal of the Doctrine in Light of the Wars in Syria and Ukraine“, p. 6,9 2023.

veiksmai nebuvo priskirtini Sirijos vyriausybei ir kurie buvo vykdomi teritorijos dalyje, kuri nebuvo veiksmingai kontroliuojama vyriausybės¹⁹⁵. Atsakovas taip pat teigė jog teismas neturėjo jurisdikcijos, nes Turkijos ir Sirijos dvišalė investicijų sutartis buvo sustabdyta be įspėjimo dėl 2011 m. balandžio mėn. Sirijoje kilusių karo veiksmų, tačiau arbitražo teismas remdamasis Straipsnių projektu padarė išvadą, kad ginkluotas konfliktas nesukėlė sutarties sustabdymo, kadangi pačioje sutartyje buvo nuostatų patvirtinančių šalių ketinimą, kad sutartis „bus toliau taikoma ginkluoto konflikto metu“ – taigi, ši byla yra ypatingai svarbi, nes tai pirmas kartas, kai tarptautinė teisminė institucija rėmėsi Straipsnių projektu ir pripažino juos kaip tiksliai atspindinčius tarptautinę paprotinę teisę¹⁹⁶.

Kitas karo poveikio sutartims pavyzdys yra Rusijos ir Ukrainos atvejais. Tais atvejais, kai viena valstybė yra akivaizdi agresorė, pažeidžianti JT Chartijos 2 straipsnio 4 dalį, Straipsnių projektas leidžia valstybei, kuri yra agresijos auka ir įgyvendina savo teisę į savigyną visiškai arba iš dalies sustabdyti sutarties galiojimą nesuderinamą su šios teisės įgyvendinimu ir atvirkščiai, Straipsnių projektas draudžia agresorei valstybei pasinaudoti galimybe nutraukti ar sustabdyti sutarties galiojimą dėl ginkluoto konflikto, kurį ši valstybė išprovokavo, todėl, atitinkamai, Ukraina turėtų didesnę veikimo laisvę sustabdyti ar nutraukti sutarčių galiojimą nei Rusija¹⁹⁷. Nesant viešų pranešimų apie dvišalių sutarčių tarp Rusijos ir Ukrainos vykdymą, galima tik spėlioti, kad tos sutartys, kurios yra nesuderinamos su karo padėtimi, galėtų būti sustabdytos karo veiksmų metu, nebent sutartyse būtų numatyta kitaip – pavyzdžiui, tai apimtų ekstradicijos sutartis, nes kariaujančios šalys linkusios vengti nereikalingų santykių konflikto metu, ir sienų kirtimo sutartis, nes jų tolesnis taikymas galėtų kelti grėsmę kariaujančių šalių saugumui¹⁹⁸.

Remiantis Sekretoriato memorandumu, sutartys iš esmės yra nesuderinamos su ginkluotu konfliktu, pavyzdžiui, sąjungos (alijanso) sutartys, mažai tikėtina, kad bus taikomos ginkluoto konflikto metu ir tai yra plačiai pripažįstama, kad vadinamosios politinės sutartys, kurioms priklauso draugystės ir bendradarbiavimo, neutralumo, nepuolimo ir nusiginklavimo sutartys, paprastai laikomos nutrauktomis prasidėjus

¹⁹⁵ Ibid., p. 9

¹⁹⁶ Ibid.

¹⁹⁷ Ibid.

¹⁹⁸ Ibid., p.16-17

karui, nes jų tinkamas veikimas priklauso nuo normalių politinių ir socialinių santykių tarp valstybių.

Tokios sutarties pavyzdys yra 2014 m. ir 2015 m. pasirašyti Minsko susitarimai tarp Ukrainos, Rusijos ir savarankiškai paskelbtų Donecko ir Luhansko respublikų, kurias atstovauja Rusijos remiami separatistai – reikia pabrėžti, kad šiuose susitarimuose buvo numatytos nuostatos dėl paliaubų, karinių pajėgų išvedimo, Ukrainos decentralizacijos, ginčytinų teritorijų specialaus statuso pripažinimo parlamento nutarimu ir vietos rinkimų organizavimo, kalinių mainų ir humanitarinės pagalbos teikimo, bet susitarimų įgyvendinimas pasirodė esąs sudėtingas, nes abi pusės pažeidė paliaubas, be to, Rusija tvirtino, kad ji nėra konflikto šalis ir todėl nėra saistoma susitarimo sąlygų¹⁹⁹. Svarbu pabrėžti, kad keletą dienų iki invazijos, kai Rusija pripažino Donecko ir Luhansko teritorijų nepriklausomybę, prezidentas Putinas pareiškė, kad Minsko susitarimai nebegalioja, nors Rusijos pasitraukimas iš Minsko susitarimų buvo ankstesnis už karo pradžią, todėl galima teigti, kad susitarimai, kurių objektas buvo nepuolimas ir nusiginklavimas, nustotų galioti net ir nesant vienašališko pareiškimo dėl ginkluoto konflikto kaip 2022 m. vasario 24 d. ginkluoto konflikto²⁰⁰.

Kita politinio pobūdžio sutartis buvo Ukrainos ir Rusijos Federacijos draugystės, bendradarbiavimo ir partnerystės sutartis įsigaliojusi 1999 m. – sutartyje buvo pabrėžtas šalių įsipareigojimas gerbti viena kitos teritorinį vientisumą ir sienų neliečiamumą, dauguma sutarties nuostatų skatino bendradarbiavimą įvairiose srityse, įskaitant karinį, ekonominį, prekybos, transporto, mokslo ir švietimo sritį, taip pat numatė tautinių mažumų apsaugą. Įdomu tai, kad Ukraina nutraukė sutartį 2018 m. remdamasi sutarties 40 straipsniu, pagal kurį praėjus dešimčiai metų nuo įsigaliojimo sutartis galėjo būti atnaujinama dar dešimčiai metų, nebent kuri nors šalis ketintų nutraukti sutartį, taip pat Ukraina pranešė Rusijai apie savo ketinimą nepratęsti sutarties ir kaip teisinį pagrindą nutraukimui nurodė VKST 60 straipsnį, atitinkamai, Ukraina nutraukė sutartį dėl Rusijos karinės agresijos, kuri prieštaravo sutarties objektui ir tikslui ir sudarė esminį pažeidimą, nors atsižvelgiant į prieš tai minėtus

¹⁹⁹ Ibid., p.17-18

²⁰⁰ Ibid. p. 18

paaikškinimus Ukraina galėjo teigti, kad sutartis buvo nutraukta jau 2014 m. dėl ginkluoto konflikto Kryme ir Rytų Ukrainoje²⁰¹.

Dabartinio konflikto kontekste aktualus taip pat klausimas yra susijęs ir su sutarčių, sudarytų remiantis draugystės, bendradarbiavimo ir partnerystės sutartimi, likimu – Susitarimu dėl bendradarbiavimo naudojantis Azovo jūra ir Kerčės sąsiauriu²⁰². Reikia pabrėžti, kad nuo Krymo aneksijos 2014 m. Rusija kontroliuoja tiek rytinę, tiek vakarinę Kerčės sąsiaurio puses ir trukdo laisvai plaukti komerciniams ir nekomerciniams laivams, įskaitant Ukrainos karo laivus 2018 m., dėl ko ir kilo arbitražo ginčas pagrįstas Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencija (UNCLOS) - čia svarbu pabrėžti, kad plaukimo per Kerčės sąsiaurį režimą reglamentuoja 2003 m. Kerčės sąsiaurio sutartis, kurioje numatyta, kad Ukrainos ir Rusijos prekybiniai ir karo laivai turi teisę laisvai plaukioti Kerčės sąsiauryje ir Azovo jūroje, tačiau ši laisvė plaukioti netaikoma trečiųjų šalių karo laivams ir nekomerciniams laivams, kurie gali plaukti Kerčės sąsiauriu arba įplaukti į Azovo jūrą tik tuo atveju, jei jie lankosi Ukrainos arba Rusijos uoste gavę abiejų šalių leidimus (Kerčės sąsiaurio sutarties 2 straipsnio 3 dalis), kas reiškia, kad, pavyzdžiui, NATO karo laivai negali įplaukti į Azovo jūrą, nebent Rusija su tuo sutiktų²⁰³. Byloje dėl Pakrantės valstybės teisių (*Coastal State Rights Case*) Ukraina teigė, kad Kerčės sąsiaurį reglamentuoja tranzitinio praplaukimo režimas pagal UNCLOS 37 straipsnį (kuriuo nustatoma liberali užsienio karinių ir prekybinių laivų praplaukimo tvarka), o ne specializuotas ir labiau ribojantis leidimais pagrįstas praplaukimo režimas, pagrįstas Kerčės sąsiaurio sutarties nuostatomis, kad Kerčės sąsiauris ir Azovo jūra yra Rusijos ir Ukrainos vidaus vandenys, todėl atsižvelgiant į tai, kad Rusija kontroliuoja Kerčės sąsiaurio teritoriją, atrodo, kad Ukrainai būtų naudinga, jei Kerčės sąsiaurio sutartis būtų panaikinta, tačiau Ukraina 2014 m. konflikto metu Kerčės sąsiaurio sutarties nenutraukė, todėl kyla klausimas, ar besitęsiantis karas turėjo įtakos jos veikimui²⁰⁴. Taigi atsižvelgiant, kad minėtoje sutartyje nėra jokių nuostatų dėl jos taikymo ginkluoto konflikto metu, iš kurių būtų galima spręsti apie šalių ketinimus bei vertinant tai, kad nors ir Straipsnių projekte tarptautinės vandens kelio ir navigacijos teisių sutartys įtrauktos į 7 straipsnio orientacinį sutarčių sąrašą (kurios toliau

²⁰¹ Ibid.

²⁰² Ibid.

²⁰³ Ibid.

²⁰⁴ Ibid., p.19

taikomos ginkluoto konflikto metu), tačiau pripažįstama, kad sudėtingoje situacijoje, kai sutarties šalys kariauja tarpusavyje – sutartys gali būti dalinai sustabdytos, bet jos toliau galioja ir atkūrus taiką jų galiojimas automatiškai atnaujinamas, kas rodo, kad Kerčės sąsiaurio sutartis negali būti nutraukta, tačiau, kiek ji nustato vidaus vandenų režimą ir reglamentuoja teisę plaukti Azovo jūra ir Kerčės sąsiauriu, ji gali būti laikoma sustabdyta egzistuojant karo veiksams²⁰⁵.

Taigi apibendrinant galima teigti, kad pagal šiuolaikinį požiūrį karas nėra teoriškai už teisės ribų, t. y. kad teisė būtų taikoma valstybių santykiams tik taikos metu, priešingai, teisė laikoma galinčia toleruoti karą – kaip matoma iš tarptautinės teisės tarpinės pozicijos dėl ginkluotų konfliktų poveikio sutartims – ginkluoto konflikto pradžia *ipso facto* nenutraukia ir nesustabdo sutarčių veikimo, nes tai, ar ginkluotas konfliktas turės tokį poveikį, priklausys nuo sutarties ir to konflikto pobūdžio²⁰⁶. Kilus karui, sutartis turėtų būti aiškinama pagal galiojančias sutarčių aiškinimo taisykles, kad būtų galima padaryti atitinkamas išvadas dėl sutarties šalių karo teisinių pasekmių, todėl VKST 31 straipsnis atlieka svarbų vaidmenį, nes šio straipsnio 1 dalyje pabrėžiama, kad: sutartis turi būti aiškinama sąžiningai, laikantis įprastinės sutarties sąlygų reikšmės jų kontekstą ir atsižvelgiant į sutarties tikslą bei paskirtį – kitaip tariant – pažodinis, sisteminis ir teleologinis elementai yra trys kriterijai išskirti bendrojoje aiškinimo taisyklėje, siekiant nustatyti sutarties nuostatų reikšmę ir taikymo sritį²⁰⁷. Jei sutarties sąlygų ir reikšmės analizė yra neišsami, tyrimas pereina prie šalutinių aspektų, tokių kaip: sutarties pobūdis ir ginkluoto konflikto ypatybės, taigi svarstant apie sutarties pobūdį reiktų atsižvelgti į jos dalyką, tikslą ir paskirtį, turinį ir šalių skaičių, o analizuojant konflikto ypatybes vertinti – teritorinį mastą, jo apimtį, intensyvumą, trukmę ir vidaus ginkluoto konflikto atveju – išorės subjektų įsitraukimo laipsnį²⁰⁸. Svarbus momentas išlieka toks – kuo intensyvesnis ir plačiau paplitęs konfliktas, tuo didesnė jo įtaka sutarčiai, todėl šios temos sudėtingumas susijęs su tokiais daugialypiais aspektais, kuriuose ginkluotas konfliktas gali turėti

²⁰⁵ Ibid., p. 20, 2023.

²⁰⁶ Arnold Pronto, “The Effect of War on Law—What happens to their treaties when states go to war?“, p. 233, 2013.

²⁰⁷ Paolo Benvenuti, “Relationship with Prior and Subsequent Treaties and Conventions“, p.691. The 1949 Geneva Conventions. A Commentary. Edited by Andrew Clapham, Paola Gaeta, Marco Sassoli. Oxford. Chapter 34.

²⁰⁸ Arnold Pronto, “The Effect of War on Law—What happens to their treaties when states go to war?“, p.236, 2013.

įtakos ne tik konflikto šalių sutartiniais santykiams, bet ir jų santykiams su trečiosiomis šalimis, nors ir skirtingu mastu²⁰⁹.

3.2.Sustabdymas ir nutraukimas pagal Vienos konvenciją dėl tarptautinių sutarčių teisės - *rebus sic stantibus* veikimas?

Įvertinus esmines tarptautinės teisės komisijos projekte išskirtus straipsnius dėl ginkluotų konfliktų poveikio sutartims ir atitinkamai diplomatijai bei panagrinėjus pavyzdžius kyla klausimas dėl santykio su *rebus sic stantibus* taikymo. Todėl šiame papunktyje sieksiu ištestuoti teoriją, kad *rebus sic stantibus* yra taikomas ginkluotiems konfliktams. Kodėl tai svarbu? Tai svarbu, nes tai turi didžiulį poveikį diplomatijai, todėl analizuojamas ginkluotų konfliktų poveikis sutartims ir *rebus sic stantibus* veikimas šiame kontekste yra neatsiejamas elementas. Reikia pabrėžti, kad ginkluoto konflikto poveikio sutartims doktrinos pobūdis ir pagrindimo sutapimas yra ypač akivaizdus atsižvelgiant į esminį aplinkybių pasikeitimą, nes sutarties nutraukimo ar sustabdymo priežastis yra iškreipti valstybių tarpusavio santykiai ir abipusio pasitikėjimo praradimas, kuris ginkluotų konfliktų poveikio sutartims atveju pasireiškia nesuderinamumu su valstybės karo politika, šia prasme doktrina galėtų būti vertinama kaip esminių aplinkybių pasikeitimo atspindys²¹⁰.

Profesorius Ričardas Rankas rašė, kad: Karas gali lemti pokyčius, kurie pateisintų pasikeitusių sąlygų teorijos taikymą, tačiau šie pokyčiai turi atitikti tuos pačius reikalavimus kaip ir bet kokie kiti sąlygų pokyčiai. Pirma, sąlygų pokyčiai turi būti esminiai, t. y. sąlygos, kuriomis buvo grindžiamas sutarties egzistavimas turi būti išnykusios. Antra, doktrina taikoma tik neterminuotoms arba nuolatinėms sutartims, kuriose nėra aiškos nuostatos dėl jų keitimo ar panaikinimo tvarkos. Trečia, šalis norinti remtis šia doktrina, kad nutrauktų sutarties įsipareigojimus, negali vienašališkai denonsuoti sutarties, bet turi gauti kitos šalies ar šalių sutikimą ją nutraukti. Ketvirta, negavusi šio sutikimo, šalis turi pateikti savo bylą kompetentingai tarptautinei institucijai, kad būtų pripažintas jos reikalavimo (ieškinio) pagrįstumas²¹¹. Rankas sutiko, kad *rebus* doktrina gali būti taikoma ginkluotam konfliktui, jei

²⁰⁹ Ibid., p. 233-234

²¹⁰ Jure Zrilič, "Armed Conflicts and the Law of Treaties: Recent Developments and Reappraisal of the Doctrine in Light of the Wars in Syria and Ukraine", p. 6, 2023.

²¹¹ Richard Rank, "Modern War and the Validity of Treaties", p. 338, 1953.

tenkinamos visos minėtos sąlygos, pabrėždamas, kad ši doktrina niekada negali lemti automatinio sutarčių nutraukimo, šis rebus doktrinos sąlygų taikymas ginkluoto konflikto situacijai duoda įdomių rezultatų, nes jo pirmasis rebus sic stantibus doktrinos kriterijus, kad sąlygos, kuriomis buvo grindžiamas susitarimas, išnyko, atrodo visiškai suderinamas su šiuolaikiniu požiūriu į ginkluoto konflikto poveikį susitarimams, kad nuostatos, suderinamos su karo padėtimi, bus vykdomos, jei jos nėra aiškiai nutrauktos, o nesuderinamos – atmestos²¹².

Karo teisinio poveikio sutartims klausimas²¹³ yra vienas iš bendros tarptautinės bendruomenės pokyčių problemos aspektų, ir karo teisinį poveikį sutartims galima laikyti specialiu rebus sic stantibus atveju, atsižvelgiant į tai, kad „jei ginkluoto konflikto poveikis sutartims skiriasi nuo rebus doktrinos ir neapima reikalavimų, jei jis yra automatinis, o ne pritaikomas (pasitelkiamas), tai jis turi labai didelę teisinę reikšmę, todėl šis klausimas tampa vienas svarbiausių iš visų klausimų, kuriuos kelia ginkluoto konflikto poveikio sutartims tyrimas. Karo sąlygos gali lemti sutarčių nutraukimą dėl esminių aplinkybių pasikeitimo²¹⁴. Pvz., Italijos kasacinis teismas priėjo prie panašios išvados sprendime dėl ginkluoto konflikto poveikio sutartims ir nusprendė, kad ginkluotas konfliktas negali sukelti sutarčių nutraukimo, bet gali prisidėti prie atsirandančio neįmanomumo ir galbūt prie aplinkybių pasikeitimo (rebus sic stantibus)²¹⁵. Tokiu atveju galima kelti prielaidą dėl hibridinių konfliktų pobūdžio ir poveikio diplomatijai, t.y. sutartims koreliacijos? Todėl atsižvelgiant į tai, kad pagrindinis sutartis reglamentuojantis dokumentas yra Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės (toliau – VKTS, arba Vienos konvencija dėl tarptautinių

²¹² ILC, “The effect of armed conflict on treaties: an examination of practice and doctrine“, p.71 2005.

²¹³ Taip pat reikia turėti mintyje, kad atsižvelgiant į stulbinantį pilietinių karų skaičiaus augimą, kurie dabar sudaro didžiąją dalį visų ginkluotų konfliktų pasaulyje, bet koks išsamus ginkluotų konfliktų poveikio sutartims tyrimas negali ignoruoti vidaus karo veiksmų, todėl reikia pabrėžti kad civiliniai karai gali turėti ir turi įtakos tarptautinėms sutartims (pvz.: Gvinėjos-Bisau pilietinis karas privertė Jungtines Amerikos Valstijas sustabdyti savo Taikos korpuso pagalbos programą, buvusioje Jugoslavijoje vidaus karo veiksmai paveikė daugelį susitarimų tarp Jugoslavijos ir kelių Europos šalių). Šie vidaus konfliktai gali turėti didelę įtaką visų rūšių susitarimams, nes jie keičia kitas aplinkybes, būtinas susitarimo vykdymui šalyje, kurioje vyksta vidaus karo veiksmai, ar net kaimyninėse šalyse, pavyzdžiui, jei dvi šalys sudaro sutartį dėl hidroelektrinės energijos pardavimo, o elektrinės nuo to laiko atsidūrė sukilėlių rankose, tuomet gali būti pagrindas remtis *rebus sic stantibus*, žinoma, sudėtingesnė problema kils jei revoliucija sukels ne tiesioginę, o tik netiesioginį poveikį sutarčiai, t. y. jei šalys A ir B susitaria padėti viena kitai užsienio valstybės užpuolimo atveju, o A naudoja visą savo karinę jėgą kovai su revoliucija savo šalyje, ar tai yra pakankamas pagrindas nutraukti sutartį? Tai būtų stiprus argumentas A naudai jei ji teigtų, kad ši sutartis numatė jog ji turės karinės jėgos perteklių, o revoliucinė situacija šalyje iš esmės pakeitė šį faktą. Ibid., p. 80-82.

²¹⁴ Ibid. p. 68-69, 71.

²¹⁵ Ibid.

sutarčių teisės), kurios pagrindinis principas yra tas, kad sutartys yra privalomos šalims ir turi būti laikomasi sąžiningai, gera valia (*pacta sunt servanda*²¹⁶) ir vienašališkas sutarties sustabdymas ar nutraukimas leidžiamas tik išimtiniais atvejais/aplinkybėmis/pagrindais – tačiau šių pagrindų taikymo sąlygos, kuriomis galima remtis šiais atvejais, gali skirtis, kai sutarčių veikimui turėjo įtakos ginkluotas konfliktas²¹⁷. Kai nustatoma, kad ginkluotas konfliktas turėjo įtakos sutarčiai, kyla klausimas dėl tokio poveikio masto, taigi, koks tiksliai yra poveikis sutarčiai? Šiuo atveju yra trys galimi rezultatai – sutarties nutraukimas, pasitraukimas iš sutarties arba sutarties veikimo/galiojimo sustabdymas²¹⁸. Praktikoje tai yra nelengvai priimtini sprendimai, nes šalys tokius žingsnius renka tik tada, kai taisyklės ir įsipareigojimai, kuriuos jos kadaise priėmė, pasirodo esą netinkami(ydingi) dėl didelio sukrėtimo sutarties režimui, ir tokiu atveju nutraukimas ar sustabdymas gali suteikti palengvėjimą – būtent dėl šios priežasties (esminės įtampos tarp stabilumo ir pokyčių) yra priežastis, kodėl tarptautinė teisė tam tikromis aplinkybėmis leidžia panaikinti arba laikinai sustabdyti tarptautinius susitarimus²¹⁹.

Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės nustato sutarčių nutraukimo ir sustabdymo pagrindus bei tvarką, šiame kontekste dvi doktrinos tampa aktualios ginkluoto konflikto atveju: VKST 61 straipsnyje įtvirtintas sutarties vykdymo negalimumas ir VKST 62 straipsnyje įtvirtintas esminis aplinkybių pasikeitimas²²⁰ – šios abi doktrinos atitinka paprotinę tarptautinę teisę²²¹ ir todėl taikomos net ir tuo atveju, jei viena iš sutarties šalių nėra VKST šalis. VKST 61 straipsnis gali būti taikomas kaip sutarties nutraukimo pagrindas, jei sutarties vykdymo negalėjimas yra sutarties vykdymui būtino objekto nuolatinio išnykimo ar sunaikinimo rezultatas – jei

²¹⁶Vienos konvencijos dėl tarptautinių sutarčių teisės 26 straipsnis teigia: “Kiekviena įsigaliojusi sutartis jos šalims yra privaloma, ir šalys privalo sąžiningai ją vykdyti.” p. 11, 1969, United Nations.

²¹⁷Jure Zrilič, “Armed Conflicts and the Law of Treaties: Recent Developments and Reappraisal of the Doctrine in Light of the Wars in Syria and Ukraine“, p. 2, 2023.

²¹⁸ Ibid., p.237-238

²¹⁹ Tobias Ackermann, “The Doctrine of the Effects of Armed Conflicts on Treaties Unilateral Termination or Suspension beyond General Rules?“, p.68, 2022.

²²⁰ Jure Zrilič, “Armed Conflicts and the Law of Treaties: Recent Developments and Reappraisal of the Doctrine in Light of the Wars in Syria and Ukraine“, p. 2-3, 2023.

²²¹ Gabčíkovo-Nagymaros projekto byloje Tarptautinis Teisingumo Teismas rėmėsi Vienos konvencijos dėl tarptautinių sutarčių teisės 61 straipsnyje įtvirtintu negalimumo principu, pridurdamas, kad daugeliu atžvilgių konvencijos 60–62 straipsniuose įtvirtintos taisyklės yra paprotinės teisės normos. Pierre Bodeau-Livinec and Jason Morgan-Foster, 1969 Vienna Convention. Article 61. Supervening impossibility of performance“ p.1385, 2011.

neįmanoma/negalėjimas vykdyti sutartį laikinai/laikinas, sutartis gali būti tik sustabdyta, tačiau riba, kurią reikia pasiekti, kad būtų galima sėkmingai remtis šiuo pagrindu yra aukšta, ypač jei yra laikomasi ribojančio aiškinimo pagal kurį 61 straipsnis taikomas tik fizinio sutarties objekto išnykimo atvejais (pvz., upės išdžiūvimas) – praktikoje yra buvę atvejų, kai buvo remiamasi sutarties vykdymo negalimumu dėl ginkluoto konflikto sukeltų aplinkybių²²². Vykdyto negalimumo doktrina leidžia valstybei nutraukti sutartį, jei negrįžtamai išnyksta arba sunaikinamas sutarčiai įvykdyti būtinas objektas, arba sustabdyti sutartį, jei ji laikinai negali būti įvykdyta – kaip ir *rebus sic stantibus* doktrina, negalimumo doktrina glaudžiai susijusi su besivystančiomis taisyklėmis dėl ginkluoto konflikto poveikio sutartims²²³.

Pranešėjas Bengtas Bromsas preliminarinėje ataskaitoje tarptautiniam teisės institutui apie ginkluoto konflikto poveikį sutartims padarė išvadą, kad kiek tai susiję su dvišalėmis sutartimis, pagrindinė rekomenduojama taisyklė yra ta, kad tik atsiradęs negalimumas vykdyti sutarčių turėtų lemti jų sustabdymą ginkluoto konflikto metu – panašiai teigiama, kad kai ginkluotas konfliktas daro poveikį sutarčiai, sutarčiai įtakos turi ne tiek tai, kad kilo karas, kiek tai, kad neįmanoma įgyvendinti sutarties dėl pasikeitusių sąlygų, lėmusių jos sudarymą, tačiau, kaip ir *rebus sic stantibus* atveju, negalimumo doktrina turi būti taikoma, ji nėra automatinė²²⁴. Sąlygos, kuriomis remiantis galima remtis esminiu aplinkybių pasikeitimu²²⁵ – VKST 62 straipsnis numato, kad sutartis gali būti nutraukta tik tuo atveju, jei sutarties sudarymo metu egzistavusių aplinkybių pasikeitimas nebuvo numatytas šalių ir jei „a) šių aplinkybių egzistavimas buvo esminis pagrindas, dėl kurio šalys sutiko būti saistomos sutarties; ir b) pokyčių poveikis iš esmės keičia pagal sutartį dar neįvykdytų įsipareigojimų apimtį“.

Vienos konvencijos 62 straipsnis yra susijęs su tarptautinių sutarčių teisėje pripažintu poreikiu nutraukti sutartis, kurios dėl esminių aplinkybių pasikeitimo nebegali būti

²²² Jure Zrilič, “Armed Conflicts and the Law of Treaties: Recent Developments and Reappraisal of the Doctrine in Light of the Wars in Syria and Ukraine“, p. 2-3, 2023.

²²³ Ibid., p.76-77

²²⁴ Ibid.,

²²⁵ Praktikoje valstybės yra rėmusios esminiu aplinkybių pasikeitimu, kad sustabdytų sutarčių galiojimą dėl ginkluoto konflikto – JAV sustabdė Tarptautinės krovos linijos konvencijos galiojimą dėl Antrojo pasaulinio karo, Nyderlandai sustabdė dvišales sutartis su Surinamu dėl 1982 m. Suriname kilusių pilietinių neramumų.

taikomos²²⁶., jis susijęs su esminiu aplinkybių pasikeitimu, palyginti su tomis, kurios buvo sutarties sudarymo metu – šis minėtas pasikeitimas turi būti objektyvus faktinių aplinkybių, susijusių su sutartimi ir jos taikymu, pasikeitimas, o ne vien subjektyvus principo taikymą reikalaujančios šalies požiūrio pasikeitimas²²⁷. Panašiai, pokytis, susijęs su sutarties sudarymo ar tolesnio vykdymo motyvais, pats savaime nėra esminis aplinkybių pasikeitimas – objektyvumo reikalavimas reiškia išorinius elementus, nepriklausančius nuo šalių valios, todėl, nepaisant svarstymų, šalių ketinimai, nors ir yra neabejotinai subjektyvus komponentas, buvo laikomi esminiu elementu taikant *rebus sic stantibus* teoriją, kadangi pagarba sutarties šalių pagrįstiems ir teisėtiems lūkesčiams laikymasis yra vienas iš šios doktrinos taikymo kriterijų, nors ši doktrina laikoma objektyvia teisės norma, jos taikymas kiekvienu konkrečiu atveju negali būti atsietas nuo šalių ketinimų sudarant sutartį, nes šios normos pagrindas yra tas, kad pasikeitusios aplinkybės šiandieninius sutartinius įsipareigojimus paverčia iš esmės kitokiais nei iš pradžių prisiimti įsipareigojimai – problema yra apibrėžti, kokią ryšį aplinkybės pasikeitimas turi turėti su pradiniais šalių ketinimais ir koku mastu tas pasikeitimas turėjo paveikti tų ketinimų įgyvendinimą²²⁸.

Valstybių suprantama doktrina teisiškai aiškiai grindžiama šalių ketinimais sutarties sudarymo metu, ta pati nuoroda į šalių ketinimus sutarties sudarymo metu atsispindi idėjoje, kad aplinkybės turi būti tokios, kad panaikintų sutarties *raison d'être* ar pagrindą, taigi, *rebus sic stantibus* doktrina teisiškai grindžiama šalių ketinimais. Aplinkybių pasikeitimas tampa svarbus sutarties privalomajai galiai tik tiek, kiek jis susijęs su sutarties šalių valia sutarties sudarymo metu – tai nėra objektyvi tarptautinės teisės norma, kuri yra primetama šalims, bet tai yra norma skirta įgyvendinti šalių ketinimus²²⁹. Laisvųjų zonų (*Free Zones*) byloje Nuolatinis Tarptautinio Teisingumo Teismas (toliau – Teismas) pabrėžė šalių ketinimų svarbą esminių aplinkybių pasikeitimo teorijos kontekste, Teismas nustatė, kad norint pagrįsti šio principo (*rebus sic stantibus*) taikymą, nurodytas pasikeitimas turi būti susijęs su aplinkybėmis, kurių tęstinumas leistų teigti, kad šalys sudarė sutartį – taip

²²⁶ Malcolm N. Shaw and Caroline Fournet. “1969 Vienna Convention. Article 62. Fundamental change of circumstances“ p. 1412, 2011.

²²⁷ Ibid., p.1424

²²⁸ Ibid., p.1424-1425.

²²⁹ Ibid., p.1425.

Teismas aiškiai apibrėžė, kad sutarties pagrindo išnykimas nutraukia sutartį²³⁰. Svarbiausia suprasti, kad pokytis turi būti fundamentalus, esminis – pagal Vienos konvencijos 62 straipsnio pirmąją dalį pokytis gali būti laikomas esminiu tik tuo atveju, jei aplinkybės, kurioms jis turi įtakos, sudarė esminį šalių sutikimo pagrindą ir jei minėtas pokytis radikaliai pakeitė pagal sutartį dar neįvykdytų įsipareigojimų apimtį, todėl pokytis turi būti susijęs su faktine situacija arba padėtimi, kuri egzistavo sutarties sudarymo metu ir kuri pasirodė esanti lemiamas veiksnys, paskatinęs šalis sudaryti sutartį – pasikeitimo pasekmės turi būti tokios, kad būtų visiškai sunaikintas arba pakeistas įsipareigojimo pagrindas, grindžiamas faktine ir lemiamą reikšmę turinčia padėtimi buvusią sutarties sudarymo metu bei kad būtų neįmanoma įgyvendinti esamus arba būsimus sutarties įsipareigojimo tikslus ir uždavinius²³¹. Žuvininkystės jurisdikcijos byloje (*Fisheries Jurisdiction case*) Tarptautinis Teisingumo Teismas (toliau – TTT, arba Tarptautinis Teisingumo Teismas) aiškiai nurodė esminio pakeitimo pobūdžio reikalavimą: Tarptautinė teisė pripažįsta, kad esminis aplinkybių, dėl kurių šalys pritarė sutarčiai, pasikeitimas jeigu jis lėmė radikalius pokyčius sutartyje numatytų įsipareigojimų apimtyje tam tikromis sąlygomis gali suteikti nukentėjusiai šaliai pagrindą reikalauti nutraukti arba sustabdyti sutarties galiojimą – taigi tam, kad aplinkybių pasikeitimas galėtų būti pagrindas nutraukti sutartį būtina, kad jis būtų lėmęs radikalią dar neįvykdytų įsipareigojimų apimties transformaciją, pasikeitimas turi padidinti vykdytinų įsipareigojimų našta tiek, kad jų vykdymas taptų iš esmės kitoks nei buvo numatyta iš pradžių²³². TTT pritaikytą Vienos konvencijoje išreikštą požiūrį²³³ Gabčikovo-Nagymaros byloje pakartojo, kad pokytis turi būti esminis, primindamas, kad *rebus sic stantibus* teorija taikoma tik įvykdžius tam tikras sąlygas, aiškiai ir tiesiogiai pabrėžęs esminio aplinkybių pasikeitimo teorijos išimtinį pobūdį, kad fundamentalus

²³⁰ Ibid. Ir nepaisant to, kad *rebus sic stantibus* doktrina remiasi subjektyviu elementu, vis dėlto vertinimo ir pokyčio kvalifikavimo kriterijus išlieka objektyvus. Šiuo atveju kyla klausimas, ar aplinkybių pasikeitimas turėjo lemiamą ir esminį poveikį sutarties šalių įsipareigojimams, ir ar šis svarstymas yra susijęs su objektyvia realybe, kurią galima nustatyti nepriklausomai nuo šalių valios ar ketinimų – jeigu pasikeitimai sukėlė pernelyg didelius įsipareigojimus ir nepagrįstą sunkumą, galima pagrįstai daryti išvadą, kad šis pasikeitimas, kurių šalys negalėjo numatyti ir kurie nebuvo numatyti jų ketinimuose sudarant sutartį, iš tiesų yra esminis aplinkybių pasikeitimas. Malcolm N. Shaw and Caroline Fournet. “1969 Vienna Convention. Article 62. Fundamental change of circumstances“ p. 1426, 2011.

²³¹ Ibid.

²³² Fisheries Jurisdiction case (Federal Republic of Germany v. Iceland), Judgment, 2 February 1973, ICJ Reports 1973, p.63,65 para. 36, 43.

²³³ Vienos konvencijos dėl sutarčių teisės 62 straipsnio neigiama ir sąlyginė formuluotė aiškiai rodo, kad sutartinių santykių stabilumas reikalauja, jog esminio aplinkybių pasikeitimo pagrindas būtų taikomas tik išimtiniais atvejais.

aplinkybių pasikeitimas turi būti nenumatytas, aplinkybės, egzistavusios sutarties sudarymo metu, turi būti esminis pagrindas, kuriuo remdamosi šalys sutiko būti saistomos sutarties²³⁴.

Įvertinus visa šią informaciją ir žinant, kad hibridiniai konfliktai vaidina ir ateityje vaidins dar didesnę vaidmenį, o iššūkiai ir grėsmės THT ir toliau egzistuos reikia apibendrinti šio darbo pavadinimo pirmą dalį, kad egzistuojame tarptautinės teisės krizėje ir, galbūt, pasiūlyti kaip sprendimą Martenso išlygą (sąlyga)²³⁵ taikymą hibridinių konfliktų kontekste. Kadangi Martenso sąlyga užkerta kelią pasinaudoti išlygomis dėl išimčių, pavyzdžiui, VKST 62 straipsniu ir tai dėl to tai yra reikšminga, atsižvelgiant į technologinius ar kitus pokyčius, kurie ginkluotose konfliktuose yra taikomi nuo karinės pramonės iki nevalstybinių subjektų naudojamų technologinių priemonių ir kurios pažeidžia būtinybę gerbti žmoniškumą šiuose konfliktuose. TTT savo patariamojoje nuomonėje dėl branduolinių ginklų teisėtumo patvirtino, kad ši sąlyga pasitvirtino kaip veiksminga priemonė reaguoti į sparčią karinės technologijos raidą²³⁶, ši Martenso išlygos funkcija pabrėžia jos dinamišką aspektą: žmogiškumo principai yra nekintami, tačiau jų praktinis poveikis laika nuo laiko skiriasi priklausomai nuo visuomenės sąmoningumo(sąžinės) reikalavimų – šiuo požiūriu išlyga gali būti laikoma galingu normatyviniu įrankiu skirtu užpildyti kai kurias spragas ir trūkumus, atsiradusius dėl naujų technologijų, karo metodų, laukiant kol tarptautinė humanitarinė teisė pasivys įprastu teisėkūro būdu²³⁷. Taigi Martenso išlyga turi teisinį poveikį sutartims, atspindinčioms visuomenės sąžinės reikalavimus dėl kurių pačios sutartys taikomos ginkluoto konflikto metu, jos formuluotė 1949 m. Ženevos konvencijose ir 1977 m. papildomuose protokoluose patvirtina nuomonę, kad jos tikslas yra paaiškinti, kad įprastinė tarptautinė humanitarinė teisė taikoma ginkluoto konflikto metu, nukreipiant teisininkus ieškoti šios teisės visuomenės

²³⁴ Ibid.

²³⁵ Martenso išlyga – sąlyga, sukurta siekiant patenkinti konkretų poreikį, atsiradusį dėl karo veiksmų, galiausiai apėmė visus atvejus, kuriems netaikomos sutarties taisyklės, ši sąlyga skirta konkrečiam poreikiui, atsirandančiam dėl valstybės šalies denonsavimo, ir ji būtų taikoma tik denonsavusiai valstybei. Giovanni Distefano, Etienne Henry, "Final Provisions, Including the Martens Clause" P.182, 2015. The 1949 Geneva Conventions.

²³⁶ ICJ, Advisory Opinion on the Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, 1996, p.257, para 78.

²³⁷ Giovanni Distefano, Etienne Henry, "Final Provisions, Including the Martens Clause" P.184, 2015.

sąžinės nuostatose, o tai turi poveikį sutartims, kuriose įtvirtinta ši visuomenės sąžinė (tai reiškia ir Vienos konvencijos dėl tarptautinių sutarčių teisės taikyme)²³⁸.

Apibendrinant šią dalį reikia pažymėti, kad svarbiausia ir neabejotinai pagrindinė tarptautinės teisės norma yra sutarčių įsipareigojimų privalomumas – principas grindžiamas valstybių tarpusavio sąžiningumu, esančiu tarptautinių susitarimų pagrindu laikomu tarptautinės sutarties šalių teisine pareiga ir visos tautų bendruomenės bendru interesu²³⁹. Tačiau ginkluoti konfliktai, pažeisdami draudimą naudoti jėgą draudimą, turi poveikį sutartims ir, atitinkamai, diplomatijai, todėl analizuojant ginkluotų konfliktų poveikį sutartimis prieinama prie išvados, kad ar sutartis išlieka galioti po ginkluoto konflikto, sutarties laikymasis ir veiksmingas sutarties įsipareigojimų įgyvendinimas labai priklauso nuo galimybės patikimai nustatyti ką sutartis reiškia, kai ji taikoma konkrečiomis aplinkybėmis. Straipsnių projekto ginkluotų konfliktų poveikio sutartims analizė atskleidė, kad ginkluoto konflikto egzistavimas automatiškai nenutraukia ar sustabdo sutarties veikimą bei kad tarptautinės teisės taisyklės dėl sutarčių aiškinimo bus taip pat taikomos ginkluoto konflikto atveju, kas reiškia, kad įsijungia Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės ir iš esmės ją įtraukia, todėl ginkluoti konfliktai neturintys įtakos nuostatų aiškinimui, jie nesukelia sutarties sustabdymo, nutraukimo ar pasitraukimo iš jos – tai yra poveikis sutartims.

Atlikus šio darbo analizę reikia pažymėti, kad tarptautinės humanitarinės teisės kodifikavimas yra didžiulis pasiekimas, tačiau pagrindinių taisyklių pažeidimai tebėra rimta problema, nes naujos dinamikos toliau keičia tarptautinę padėtį ir tais atvejais, kai šalys tvirtina, kad jų veiksmai atitinka reikalavimus skirtingi tarptautinės humanitarinės teisės normų aiškinimai (pvz., platesnis principų aiškinimas su tikslu pateisinti valstybės priimtus veiksmus), būtent per principų pažeidinėjimus kelia didelių kliūčių teisės aktų tikslų įgyvendinimui, o tai kelia pagrindinę grėsmę – nepagarba visai humanitarinės teisės teisei sistemai ir savo apsauginės funkcijos neveikimą. Todėl hibridiniai konfliktai kelia didelius iššūkius ir grėsmes, dėl kurių tarptautinė teisė tampa vis labiau fragmentuota. Reikia pabrėžti, kad atsižvelgiant į įvairių klestinčių hibridiniuose konfliktuose veikėjų neracionalų elgesį ir didelį

²³⁸ ILC, “The effect of armed conflict on treaties: an examination of practice and doctrine“, p. 78, 2005.

²³⁹ B. Sen, “A Diplomat’s Handbook of International Law and Practice“, Third Revised Edition. p.549, 2017

atotrūkį tarp jų elgesio ir tarptautinės teisės taisyklių, dabartinę padėtį galima tinkamai apibūdinti kaip tarptautinės teisės krizę, pasaulio veikimo tvarką neatitinkančią lūkesčių – jau po Antrojo pasaulinio karo susiformavusi tarptautinės teisė žlunga ir kartu su ja žlunga didelė dalis tarptautinės tvarkos, kurią ji kadaise sudarė, būtent ši diagnozė rodo, kad kelias į priekį yra itin sudėtingas ir reikalaujantis skubių kolektyvinių, suderintų veiksmų, nes, deja, bet jei pasaulyje matome vykstančius karus, genocidus, etninius valymus, deportacijas mes pasiekėme žmogiškąją degradacijos lygį, kuris jau buvo pasiektas per paskutinę panašią krizę, kuri baigėsi branduoliniu, genocidu ir pasauliniu karu²⁴⁰. Hibridiniai konfliktai kelia grėsmes THT ir daro poveikį tarptautinėms sutartims, kurios yra reikšmingas veikiantis elementas diplomatijoje. Šios keliamos grėsmės rodo, kad valstybės turi imtis veiksmų tiek kolektyviai, tiek vienasmeniškai gerbti tarptautinės humanitarinės teisės normas, nepažeidinėti jų bei nebandyti pateisinti savo veiksmų per platesnį principų aiškinimą ir atitinkamai nustatyti karo teisę prioritetu suvokiant ją taip, kokiu pagrindu ji buvo sukurta (remiantis humanišku) norint sukurti saugesnį ir geresnį pasaulį. Todėl nors tarptautinė humanitarinė teisė susiduria su nuolatiniu iššūkiu suvaldyti hibridinį karą ir mažinti keliamas grėsmes, būtent THT taikymas ir jos normų laikymasis išlieka taikos pasaulyje sąlyga. Hersch Lauterpachtas kartą rašė, kad jei tarptautinė teisė tam tikru atžvilgiu yra teisės išnykimo taškas, tai karo teisė, galbūt dar akivaizdžiau, yra tarptautinės teisės išnykimo taškas²⁴¹. Taigi galbūt parodant grėsmes tarptautinei humanitarinei teisei bei šioje hibridinių konfliktų analizėje ir atskleidžiant tarptautinių sutarčių veikimo pusiausvyrą kaip diplomatijos elementą, įžiebs mintį pabandyti pakeisti kryptį, kuria einame dabar.

²⁴⁰ Monica Hakimi, “Thinking Constructively about International Law“, p. 83, 2025.

²⁴¹ Michael N. Schmitt, “The Vanishing Law of War: Reflections on Law and War in the 21st Century“, p.64, 2010. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1600271

IŠVADOS

1. Konfliktai dėl savo naudojamų įvairių taktikų vadinami daugelio autorių hibridiniai, tačiau tai nėra naujas reiškinys - jau nuo senų laikų šiuose konfliktuose buvo taikytos tiek konvencinės, tiek nekonvencinės priemonės. Lygiagrečiai, reikia pažymėti, kad remiantis istorija, diplomacija veikė ir iki šiol veikia per sutartis, todėl per taikos sutarčių sudarymą parodoma diplomacijos įtaką, jos veikimas hibridiniuose konfliktuose.
2. Hibridiniai konfliktai sukelia THT grėsmės, kurių esmė glūdi nepakankamoje pagarboje tarptautinei humanitarinei teisei, atitinkamai, šios grėsmės egzistavimas parodo ir THT apsaugojamosios funkcijos pažeidžiamumą. Kaip vienas iš esminių iššūkių egzistuojančių dėl hibridinių konfliktų yra kompleksiškas konfliktų kvalifikavimas, todėl yra pasitelkiami 4 pavyzdžiai tai iliustruoti.
3. Suvokus, kad sutartis yra vienas esminių diplomacijos veikimo elementų, tampa aktualu jų veikimas ir poveikis ginkluoto konflikto metu, todėl atskleidžiamas sutartims esantis poveikis, pabrėžiant, kad sutartis nenustoja galioti vien dėl to, kad egzistuoja konfliktas, tačiau yra sustabdymo galimybė, todėl šiame kontekste yra aptariama Vienos konvencija dėl sutarčių teisės, atitinkamai, keliant *rebus sic stantibus* sąsajos klausimą, taip grįžtant prie žmogiškumo principo (Martenso išlyga) galiausiai prieinant prie išvados, kad veikiame tarptautinės teisės krizės akivaizdoje.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai:

1. Vienna Convention on the Law of Treaties 1969, Article 26, p. 11, 1969, United Nations.
https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/1_1_1969.pdf
2. United Nations, United Nations Charter (full text), <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text>.
3. United Nations, Vienna Convention on Diplomatic Relations, p.14, 1961.
https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/9_1_1961.pdf
4. United Nations, 1963 Vienna Convention on Consular Relations, p.12.
https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/9_2_1963.pdf
5. Convention (IV) relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War. Geneva, 12 August 1949. Commentary of 1958. Article 2. <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/gciv-1949/article-2/commentary/1958>.
6. Convention (I) for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field. Geneva, 12 August 1949. Commentary of 2016. Article 2. <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/gci-1949/article-2/commentary/2016>
7. Second Additional Protocol, Art. 1(1). <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/apii-1977/article-1>
8. Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės, preambulė, 1969. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.159769>

Specialioji literatūra:

1. United Nations, General Assembly. “Sudan: a war of atrocities. Report of the independent international fact-finding mission for the Sudan“, 2025.
<https://www.ecoi.net/en/file/local/2129854/g2514628.pdf>.
2. Human Rights Watch, “APPENDIX I. Article 3 common to the Geneva Conventions of 12 August 1949“.
<https://www.hrw.org/legacy/reports98/colombia/Colom989-09.htm>.
3. ICRC, “Humanitarian Challenges 2025 Colombia“, 2025.
https://www.icrc.org/sites/default/files/media_file/2025-04/Humanitarian%20Report.pdf
4. Jann K. Kleffner, “The Handbook of the international humanitarian law“, p.12, 44, 46; 2013.
5. Malcom N. Shaw, “International Law“, p.36-37, 2024.
6. Eve Massingham and Annabel McConnachie „Common Article 1: an introduction“; „Ensuring Respect for International Humanitarian Law“, edited by Eve Massingham, Annabel McConnachie, p.1, 2021.
<https://www.taylorfrancis.com/books/edit/10.4324/9780429197628/ensuring-respect-international-humanitarian-law-eve-massingham-annabel-mcconnachie>
7. Aurel Sari, Hybrid CoE, Hybrid CoE Strategic Analysis, “Blurred Lines: Hybrid Threats and the Politics of International Law” p.3-5, 2018,
<https://www.hybridcoe.fi/wp-content/uploads/2020/07/Strategic-Analysis-4-Sari.pdf>.

8. Frank G. Hoffman, „Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars“, 2007, p.8, 11-14, 16, 28-29; Potomac Institute for Policy Studies Arlington, Virginia;
https://www.potomacinstitute.org/images/stories/publications/potomac_hybridwar_0108.pdf.
9. Frank G. Hoffman, ”Hybrid Threats: reconceptualizing the evolving character of modern conflict“, 2009 p.1,3; <https://www.files.ethz.ch/isn/98862/SF240.pdf>.
10. Aridi, A. „The Problem of Hybrid War in International Law“, 2022; p.11, 35-38. Doctoral Dissertation, Social Sciences, Law
https://www.lvb.lt/discovery/fulldisplay?context=L&vid=370LABT_NETWORK:ELABA_UNION&search_scope=ELABA_ETD&tab=ELABA_ETD&docid=alma9912938278908451.
11. Peter R. Mansoor, “Introduction: Hybrid Warfare in History”, 2012, p. 1; Hybrid Warfare Fighting Complex Opponents from the Ancient World to the Present; Edited by Williamson Murray, Peter R. Mansoor, Cambridge.
<https://www.cambridge.org/core/books/hybrid-warfare/A815B28485E8D80674A4AA14BB1FA959>
12. Stefano Marcuzzi, “Hybrid Warfare in Historical Perspectives“, p. 4, 2018. Presentation from the Max Weber International Workshop,
https://www.natofoundation.org/wp-content/uploads/2018/06/NDCE_StefanoMarcuzzi_Paper.pdf
13. Aurel Sari, „Legal Aspects of hybrid warfare“, 2015.
<https://www.lawfaremedia.org/article/legal-aspects-hybrid-warfare> ;
14. Andres B. Munoz Mosquera, Sascha Dov Bachmann, „Lawfare in Hybrid Wars: The 21st Century Warfare“, p. 64, 2016,
https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2670550.
15. Williamson Murray, „Conclusion: What the Past Suggests“, 2012, p. 290, 294; Hybrid Warfare Fighting Complex Opponents from the Ancient World to the Present. Edited by Williamson Murray, Peter R. Mansoor, Cambridge.
<https://www.cambridge.org/core/books/abs/hybrid-warfare/conclusion/13D5F38C29E1B4667A1D61B4D45C183E>
16. Henry Kissinger, „Diplomacy“, p. 22, 1994.
17. International Review of Red Cross, “Methods of warfare. Interview with General Sir Rupert Smith”, p.720, 2007. https://international-review.icrc.org/sites/default/files/irrc_864.pdf
18. Paul Meerts, “Diplomatic Negotiation, Essence and Evolution“, p. 29,121, 2015,; Clingendael. monografija, kuri buvo apginta ir publikuota kaip disertacija 2014 m. lapkričio 4 d.
https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/Diplomatic_Negotiation_Web_2015.pdf
19. Corneliu Bjola and Ilan Manor, “The rise of hybrid diplomacy: from digital adaptation to digital adoption“, p. 471,475-476, 2022.
https://www.researchgate.net/publication/359066924_The_rise_of_hybrid_diplomacy_from_digital_adaptation_to_digital_adoption
20. Marc Grossman, “Diplomacy Before and After Conflict“, p. 3, 13, 2010. PRISM, Vol. 1, no. 4, <https://www.jstor.org/stable/26469073?seq=1>

21. Williamson Murray; Peter R. Mansoor, pp. i, 2012.
<https://www.cambridge.org/core/books/abs/hybrid-warfare/frontmatter/53052B98F321F1FF559B0A8AC526FD8B>
22. George Santayana, “The Life of Reason“, p. 92, 1905.
[https://mercaba.org/SANLUIS/Filosofia/autores/Contempor%C3%A1nea/Santayana/The%20life%20of%20Reason%20\(complete\).pdf](https://mercaba.org/SANLUIS/Filosofia/autores/Contempor%C3%A1nea/Santayana/The%20life%20of%20Reason%20(complete).pdf)
23. Wayne E. Lee, “Keeping the Irish Down and the Spanish Out English Strategies of Submission in Ireland 1594–1603“, p. 45-46, 48-49, 69; 2012.
<https://www.cambridge.org/core/books/abs/hybrid-warfare/keeping-the-irish-down-and-the-spanish-out/E200CB0D8424AB9A94EADD9CC6D063EA>
24. Williamson Murray, “The American Revolution Hybrid War in America's Past“ p. 72, 86-87, 438, 2012; <https://www.cambridge.org/core/books/abs/hybrid-warfare/american-revolution/0B03F2BB224DA8FD51178DF56578F3A3>
25. Hendrik Simon, “A Century of Anarchy? War, Normativity, and the Birth of Modern International Order“, p. 81, 2024,
<https://fdslive.oup.com/www.oup.com/academic/pdf/openaccess/9780192855503.pdf>
26. Richard Hart Sinnreich, “That Accursed Spanish War: The Peninsular War, 1807–1814“, p.139, 143,149, 2012; <https://www.cambridge.org/core/books/abs/hybrid-warfare/that-accursed-spanish-war/9D86DE86C936E3410C189396E77A791D>
27. Karl Lowe, “Hybrid War in Vietnam“, p. 254, 261, 2012.
<https://www.cambridge.org/core/books/abs/hybrid-warfare/hybrid-war-in-vietnam/0668A7D60A0B56424FC46D57E2FFEE2C>
28. Ellsworth Bunker ,“Vietnam in retrospect“,p. 42, 1973.
<https://www.cia.gov/resources/csi/static/cdab1354f22ba8c61bb1eb7b1068ba89/Bunker-Retrospective.pdf>
29. Noboru Yamaguchi, “An Unexpected Encounter with Hybrid Warfare: The Japanese Experience in North China, 1937–1945“, p.225, 227-228, 243, 253, 2012. <https://www.cambridge.org/core/books/abs/hybrid-warfare/an-unexpected-encounter-with-hybrid-warfare/264FF696AC407673A1226D7B0B34C117>
30. Marcus Jones, “Fighting “this nation of liars to the very end. The German Army in the Franco-Prussian War, 1870–1871“, p. 172, 174, 2012. 2025.11.12.
<https://www.cambridge.org/core/books/abs/hybrid-warfare/fighting-this-nation-of-liars-to-the-very-end/5AD9647530FE090A76CDC7A546B14B3E>
31. Peter R. Mansoor, “Introduction: Hybrid Warfare in History“ p. 9, 2012.
<https://www.cambridge.org/core/books/abs/hybrid-warfare/introduction/182B708756036E9B8EDDB82CB8417049>
32. Jane Yeang Chui Wong, “Ideologies of Diplomacy: Rhetoric, Ritual, and Representation in Early Modern England“ p. 485, 2020.
<https://read.dukeupress.edu/jmems/article/50/3/477/166849/Ideologies-of-DiplomacyRhetoric-Ritual-and>
33. David Heffernan, “Political discourse and the Nine Years‘ War in late Elizabethan Ireland 1593-1603“ p. 283-285, 302, 2021;
<https://academic.oup.com/histres/article/94/264/282/6224670>
34. Connolly, S. J. (Sean J.), “The Oxford companion to Irish history“, p. 378, 1998.
<https://archive.org/details/oxfordcompaniont00conn/page/n647/mode/2up>
35. Department of the State, Office of the Historian,
<https://history.state.gov/milestones/1776-1783/foreword>.

36. Lawrence S. Kaplan, “The Treaty of Paris, 1783: A Historiographical Challenge“, p. 431, 437, 1983. *The International History Review*, Aug., 1983, Vol. 5, No. 3 (Aug., 1983); <https://www.jstor.org/stable/40105317?seq=7>
37. Definitive Treaty of Peace, “Between the United States of America and his Britannic Majesty“, p. 81, 1783.
https://www.loc.gov/resource/llsalvol.llsal_008/?sp=97&st=image.
38. Carlyle A. Thayer, “North Vietnamese Diplomatic Posture during the Vietnam War“, p. 110, 185, 2019. <https://www.jstor.org/stable/26773964?seq=1>
39. Agreement on ending the war and restoring peace in Viet-Nam, p. 6-7, Paris, January 1973;
<https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20935/volume-935-I-13295-English.pdf>
40. Yuki Tsuruzono, “The Sino-Japanese Peace Treaty and the Chinese residents in Japan—Legal status problem under the 1952 regime“, p.294, 302, 308-309, 2023;
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/24761028.2023.2212435>
41. Hendrik Simon, „A Century of Anarchy? War, Normativity, and the Birth of Modern International Order“, p.19, 197, 2024,
<https://fdslive.oup.com/www.oup.com/academic/pdf/openaccess/9780192855503.pdf>
42. Theodor Schieder, “Frankfurt Peace Treaty (1871)“, p. 201, 1984;
<https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e704?p=emailAS/HzSeyH1SQQ&d=/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e704&print>
43. John Arquilla, “The End of War as We Knew It? Insurgency, counterinsurgency and lessons from the forgotten history of early terror networks“, p. 369, 2007.
https://www.jstor.org/stable/4017703?seq=1&cid=pdf-reference#references_tab_contents
44. Marco Sassoli, “Ius ad Bellum and Ius in Bello – The Separation between the Legality of the Use of Force and Humanitarian Rules to Be Respected in Warfare: Crucial or Outdated?“, p. 242, 244, 2007. *International Law and Armed Conflict: Exploring the Faultlines. Essays in Honour of Yoram Dinstein*. Edited by Michael Schmitt and Jelena Pejic. Martinus Nijhoff Publishers.
https://archive.org/details/internationallaw0000unse_m6a1/page/229/mode/1up
45. Antonio Cassese, “Current Challenges to International Humanitarian Law“, p.5-9, 2015. *The Oxford handbook of international law in armed conflict*. Edited by Andrew Clapham and Paola Gaeta.
46. Alaa Al Dakour Al Aridi, “The Problem of Hybrid War in International Law“, p. 21, 41, 2022. <https://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2022/11/The-Problem-of-Hybrid-War-in-International-Law.pdf>
47. Marco Longobardo, “Alleged Violations of the Duty to Ensure Respect for IHL and the Monetary Gold Principle“, 2024. <https://www.ejiltalk.org/alleged-violations-of-the-duty-to-ensure-respect-for-ihl-and-the-monetary-gold-principle/>
48. ICRC report, “International humanitarian law and the challenges of contemporary armed conflicts“, p.1362, 2025. <https://international-review.icrc.org/sites/default/files/reviews-pdf/2025-03/reports-and-documents-ihl-and-the-challenges-of-contemporary-armed-conflicts-927.pdf>

49. Justinas Žilinskas, Tomas Marozas, „Tarptautinė humanitarinė (ginkluotojo konflikto) teisė“, p. 72, 2016.
50. Sean Watts, “Assessing the Ottawa Anti-Personnel Mine Convention Withdrawals”, 2025. <https://lieber.westpoint.edu/assessing-ottawa-anti-personnel-mine-convention-withdrawals/>
51. Mark Kramer, “War crimes in Russia's invasion of Ukraine“, p.4, 2024. <https://www.taylorfrancis.com/chapters/oa-edit/10.4324/9781003493785-2/war-crimes-russia-invasion-ukraine-mark-kramer>
52. Renata Vaišvilienė, “International Humanitarian Law“ p. 156, 2018. International Humanitarian Action, NOHA Textbook, Editors: Hans-Joachim Heintze, Pierre Thielbörger; https://biblioteca.inatel.br/cict/acervo%20publico/sumarios/Ebooks/Springer%20Text%20books%20-%20Organizado%20por%20ano/2018_Book_International%20Humanitarian%20Action.pdf
53. International Expert Meeting, “The Principle of Proportionality in the Rules Governing the Conduct of Hostilities under International Humanitarian Law, p. 8, 2016. https://www.icrc.org/sites/default/files/document/file_list/4358_002_expert_meeting_report_web_1_0.pdf
54. ICRC, “The Principle of Distinction“, p. 1, https://www.icrc.org/sites/default/files/wysiwyg/war-and-law/03_distinction-0.pdf
55. Nils Melzer, “The Principle of Distinction between Civilians and Combatants“, p. 297-298, 2014.
56. 28th International Conference of the Red Cross and Red Crescent, “International Humanitarian Law and the Challenges of Contemporary Armed Conflicts“ p. 11, 2003. https://www.icrc.org/sites/default/files/external/doc/en/assets/files/other/ihlcontemp_p_armedconflicts_final_ang.pdf
57. Robin Geiss, Henning Lahmann, “Protecting Societies: Anchoring A New Protection Dimension In International Law In Times Of Increased Cyber Threats“, p. 8, 2021.
58. ICRC report, “International humanitarian law and the challenges of contemporary armed conflicts“, p. 1359, 1362-1363, 1367 2025. <https://international-review.icrc.org/sites/default/files/reviews-pdf/2025-03/reports-and-documents-ihl-and-the-challenges-of-contemporary-armed-conflicts-927.pdf>
59. Andreas Paulus and Mindia Vashakmadze, “Asymmetrical war and notion of armed conflict – a tentative conceptualization“, p. 99, 2009. <https://international-review.icrc.org/sites/default/files/irrc-873-5.pdf>
60. Lindsay Moir, “It’s a bird! It’s a plane! It’s non-international armed conflict!: cross-border hostilities between states and non-state actors“, p. 71, 75-76, 2014. Contemporary Challenges to the Laws of War. Essays in Honour of Professor Peter Rowe. Edited by Caroline Harvey, James Summers and Nigel D. White.
61. Dieter Fleck, “Development of new rules or application of more than one legal regime?”, p. 52, 2014. Contemporary Challenges to the Laws of War. Essays in Honour of Professor Peter Rowe. Edited by Caroline Harvey, James Summers, Nigel D. White.
62. Michael N. Schmitt, ”Ukraine Symposium – Classification of the Conflict(s)“, 2022; <https://lieber.westpoint.edu/classification-of-the-conflicts/>

63. United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, “Belligerent Occupation: Duties and Obligations of Occupying Powers”, p. 2, 2017.
https://www.onlinelibrary.ihl.org/wp-content/uploads/2022/08/ohchr_syria_-_belligerent_occupation_-_legal_note_en.pdf
64. Lindsay Moir, “The Concept of Non-International Armed Conflict”, p.392, 2015. The Geneva Conventions. A Commentary, Edited by Andrew Clapham, Paola Gaeta, Marco Sassoli.
65. ICRC, “Article 3 - Conflicts not of an international character“, p. 141,157, 2021.
<https://www.cambridge.org/core/books/abs/commentary-on-the-third-geneva-convention/conflicts-not-of-an-international-character/A14B9723326B88DDBA360B6A825B505B>
66. Kenneth Watkin, “21ST Century Conflict and International Humanitarian Law: Status Quo or Change?”, p.268-269, 273-274, 2007. International Law and Armed Conflict: Exploring the Faultlines. *Essays in Honour of Yoram Dinstein*. Edited by Michael Schmitt and Jelena Pejic. Martinus Nijhoff Publishers.
https://archive.org/details/internationallaw0000unse_m6a1/page/229/mode/1up
67. OSCE, “The legal framework applicable to the armed conflict in Ukraine“,p.1,
<https://www.osce.org/files/f/documents/d/4/548614.pdf>
68. Amnesty International, “The Conflict in Gaza. A Briefing on Applicable Law, Investigations, and Accountability“, p.6, 2009.<https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2021/07/mde150072009en.pdf>
69. Jérôme de Hemptinne, “Classifying the Gaza Conflict Under International Humanitarian Law, a Complicated Matter”, 2023.
<https://www.ejiltalk.org/classifying-the-gaza-conflict-under-international-humanitarian-law-a-complicated-matter/>
70. Ayesha Malik, “Classification of the Israel-Palestine Conflict under the Laws of War“, 2023; <https://opiniojuris.org/2023/11/24/classification-of-the-israel-palestine-conflict-under-the-laws-of-war/>
71. Peter S. Konchak, “ The Nature and Implications of Israeli Occupation of the Palestinian Territory: Part I“, 2025, <https://opiniojuris.org/2025/02/25/the-nature-and-implications-of-israeli-occupation-of-the-palestinian-territory-part-i/>
72. Marko Milanovic, “Lessons for human rights and humanitarian law in the war on terror: comparing Hamdan and the Israeli Targeted Killings case“, p. 384, 2007.<https://www.corteidh.or.cr/tablas/a21908.pdf>
73. Geneva Academy, “IHL in Focus: Spot Report Weaponizing Water and Humanitarian Collapse in Sudan: An International Humanitarian Law Assessment“, p. 5-6, 2025. <https://www.geneva-academy.ch/joomlatools-files/docman-files/IHL%20Spot%20Report%20-%20Weaponizing%20Water%20and%20Humanitarian%20Collapse%20in%20Sudan.pdf>
74. United Nations Human Rights Office of the High Commissioner/Sudan, “Human Rights Situation in the Sudan 1 January to 30 June 2025“, p.4, 2025.
<https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/countries/sudan/ohchr-report-human-rights-situation-in-sudan-1-january-30-juin-2025.pdf>
75. Human Rights Watch, “Entrenching Impunity Government Responsibility for International Crimes in Darfur”,
<https://www.hrw.org/legacy/features/darfur/fiveyearson/report9.html>

76. Samuel Ajuang, “Legal Analysis: The Consequences of Violations of International Humanitarian Law in the Sudan War“, p.1, 2025.https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=5004405
77. ICRC, “Colombia: ICRC calls for special agreements to be adopted as part of negotiations with armed groups“,<https://reliefweb.int/report/colombia/colombia-icrc-calls-special-agreements-be-adopted-part-negotiations-armed-groups>
78. Guillermo Otálora Lozano, Sebastián Machado, “The Objective Qualification of Non-International Armed Conflicts: A Colombian Case Study“, p. 58, <https://www.legal-tools.org/doc/413119/pdf/>
79. Marcela Giraldo Muñoz and Jose Serralvo, “International humanitarian law in Colombia: Going a step beyond“, p.1122, 1144, 2020. https://international-review.icrc.org/sites/default/files/pdf/1602948923/IRC101_3b/S1816383120000181a.pdf
80. Kyle Johnson, Juan Pappier, “Challenges in Assessing Colombia’s ‘Post Conflict’: A follow-up“, 2022, <https://www.ejiltalk.org/challenges-in-assessing-colombias-post-conflict-a-follow-up/>
81. Juan Pappier, Kyle Johnson, “Does the FARC still exist? Challenges in Assessing Colombia’s ‘Post Conflict’ under International Humanitarian Law“, 2020, <https://www.ejiltalk.org/does-the-farc-still-exist-challenges-in-assessing-colombias-post-conflict-under-international-humanitarian-law/>
82. Hendrik Simon, “A Century of Anarchy? War, Normativity, and the Birth of Modern International Order“, p. 214, 2024, <https://fdslive.oup.com/www.oup.com/academic/pdf/openaccess/9780192855503.pdf>
83. B. Sen, “A Diplomat’s Handbook of International Law and Practice“, Third Revised Edition. p.547,549. Chapter XVII Treaty Making.
84. International Law Commission, “Draft articles on the effects of armed conflicts on treaties, with commentaries“, p. 110-114,119-120, 130, 2011; https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/1_10_2011.pdf
85. Arnold Pronto, “The Effect of War on Law—What happens to their treaties when states go to war?“, p. 227, 233-234, 236, 2013. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2714697
86. Edited by Sir Ivor Roberts, “Satow’s Diplomatic Practice“, Seventh Edition, p.645, 670, 2017.
87. Tobias Ackermann, “The Doctrine of the Effects of Armed Conflicts on Treaties Unilateral Termination or Suspension beyond General Rules?“, p. 42 ,68, 2022. <https://www.cambridge.org/core/books/abs/effects-of-armed-conflict-on-investment-treaties/doctrine-of-the-effects-of-armed-conflicts-on-treaties/A3CDAB135AF2B5E563667FE921879CAD>
88. Robert Kolb, “International Humanitarian Law and the Law of Treaties“, 2025. <https://lieber.westpoint.edu/international-humanitarian-law-law-treaties/>
89. Jure Zrilić, “Armed Conflicts and the Law of Treaties: Recent Developments and Reappraisal of the Doctrine in Light of the Wars in Syria and Ukraine“, p.2-3, 6, 9, 16-20, 2023. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4242811
90. Paolo Benvenuti, “Relationship with Prior and Subsequent Treaties and Conventions“, p.691. The 1949 Geneva Conventions. A Commentary. Edited by Andrew Clapham, Paola Gaeta, Marco Sassoli. Oxford. Chapter 34.

91. Richard Rank, “Modern War and the Validity of Treaties“, p. 338, 1953.
<https://scholarship.law.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1615&context=clr>
92. Pierre Bodeau-Livinec and Jason Morgan-Foster, 1969 Vienna Convention. Article 61. Supervening impossibility of performance“ p.1385, 2011. The Vienna Conventions on the Law of Treaties. A Commentary. Volume II.
93. Malcolm N. Shaw and Caroline Fournet. “1969 Vienna Convention. Article 62. Fundamental change of circumstances“ p. 1412,1424-1426, 2011.The Vienna Conventions on the Law of Treaties. A Commentary. Volume II. Edited by Olivier Corten Pierre Klein.
94. Giovanni Distefano, Etienne Henry, ”Final Provisions, Including the Martens Clause” p.182, 184, 2015. The 1949 Geneva Conventions. A Commentary. Edited by Andrew Clapham, Paola Gaeta, Marco Sassoli.
95. Monica Hakimi, “Thinking Constructively about International Law“, p. 83, 2025.
https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=5432576
96. Michael N. Schmitt, “The Vanishing Law of War: Reflections on Law and War in the 21st Century“, p.64, 2010.
https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1600271

Teismų praktika:

1. ICTY, Prosecutor v. Tadic, Appeals Chamber Decision on Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction of 2 October 1995. Para. 70.
<https://www.icty.org/x/cases/tadic/acdec/en/51002.htm>
2. ICTY, Prosecutor v Duško Tadić aka ‘Dule’, Appeals Chamber, Judgment, IT-94-1-A, 15 July 1999, p.59, 62, para 137, 145.
<https://www.refworld.org/jurisprudence/caselaw/icty/1999/en/40180>
3. Fisheries Jurisdiction case (Federal Republic of Germany v. Iceland), Judgment, 2 February 1973, ICJ Reports 1973, p.63,65 para. 36, 43. <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/56/056-19730202-JUD-01-00-EN.pdf>
4. ICJ, “Obligations of Israel in relation to the Presence and Activities of the United Nations, Other International Organizations and Third States in and in relation to the Occupied Palestinian Territory Summary of the Advisory Opinion of 22 October 2025“, 2025. <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/196/196-20251022-sum-01-00-en.pdf>.
5. *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons*, Advisory Opinion of 8 July 1996, I.C.J. Reports 1996, p. 226, 257, at para.78, 89.
<https://www.un.org/law/icjsum/9623.htm>
6. Case concerning United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran (United States of America v. Iran), Judgment of 24 May 1980.p.40, para 86.
<https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/64/064-19800524-JUD-01-00-EN.pdf>
7. ICJ 19 July 2024 Advisory Opinion, “Legal consequences arising from the policies and practices of Israel in the occupied palestinian territory, including East Jerusalem“, p.72, para. 261. <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/186/186-20240719-adv-01-00-en.pdf#page=75>
8. Prosecutor v. Musema, Case No. ICTR-96-13-T, Judgment and Sentence, p. 87. para 248, Jan. 27, 2000.

<https://ucr.irmct.org/LegalRef/CMSDocStore/Public/English/Judgement/NotIndexable/ICTR-96-13/MS21028R0000532581.PDF>

Kiti šaltiniai:

1. International Law Association. The Hague conference (2010). Use of Force, p. [interaktyvus]https://www.rulac.org/assets/downloads/ILA_report_armed_conflict_2010.pdf
2. ILC, "The effect of armed conflict on treaties: an examination of practice and doctrine", p.68-69, 71,78, 80-82, 2005. <https://docs.un.org/en/A/CN.4/550>
3. Global Conflict Tracker, "War in Ukraine", <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/conflict-ukraine>, 2025.
4. OCHA, Maps, <https://www.ochaopt.org/maps>.
5. United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights, "Israel seeks permanent control of Gaza, Jewish majority in Occupied Palestinian Territory and Israel, UN Commission of Inquiry says", 2025. <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2025/09/israel-seeks-permanent-control-gaza-jewish-majority-occupied-palestinian>.
6. UNHCR, The UN Refugee Agency. Sudan. 2024. <https://www.unhcr.org/where-we-work/countries/sudan>.
7. ACLED, "Press Release: ACLED and FIP Unveil Key Findings on the Civilian Impact of Armed Conflict in Colombia", 2025. <https://reliefweb.int/report/colombia/press-release-acled-and-fip-unveil-key-findings-civilian-impact-armed-conflict-colombia>
8. International Law Association. The Hague conference (2010). Use of Force, p. 1. [interaktyvus] https://www.rulac.org/assets/downloads/ILA_report_armed_conflict_2010.pdf
9. Tinklaidės: "Inside Geneva", epizodas „Books to make you think 2025“ ir New books in Military history, epizodas: „Andrew Clapham, <https://podcasts.apple.com/us/podcast/books-to-make-you-think-2025-are-human-rights-being/id1506227169?i=1000697590922>; <https://podcasts.apple.com/us/podcast/andrew-clapham-war-oxford-up-2021/id424061529?i=1000700217137>.
10. Sun Tzu traktatas, p. 37, 2004. <https://dn790006.ca.archive.org/0/items/TheArtOfWarBySunTzu/ArtOfWar.pdf>
11. LR Krašto apsaugos ministerija „Lietuva traukiasi iš konvencijos dėl Priešpėstinių minu“, 2025. <https://kam.lt/lietuva-traukiasi-is-konvencijos-del-priespestiniu-minu/>

**Tarptautinės teisės krizė: hibridinių konfliktų sukeltos grėsmės tarptautinei
humanitarinei teisei bei potencialus poveikis diplomacijai**

Kamilė Smilgevičiūtė

Visos konflikto šalys privalo gerbti ir užtikrinti THT normų laikymąsi. Deja, šiandien hibridiniuose konfliktuose yra vykdomi brutalūs tarptautinės humanitarinės teisės pažeidimai, paliečiantys jos esmę – principus, patvirtiną vieną: hibridiniai konfliktai kelia grėsmę THT apsaugos mechanizmui, kas išryškėja tiek per tarptautinės humanitarinės teisės nesilaikymą, principų pažeidimus, atitinkamai matoma didžiulė koreliacija su negerbimu pačio THT mechanizmo. Vienas iš pagrindinių iššūkių hibridinių konfliktų kontekste yra sudėtingumas kvalifikuoti konfliktus. Analizė istorinių konfliktų šiame darbe parodė, kad hibridinis karas nėra naujas reiškinys bei atskleidė ginkluotuose konfliktuose esantį diplomatinės aspekto. Tačiau šiuolaikiniai konfliktai dažnai neatitinka griežtų tradicinių teisinių suformuotų ribų, apibrėžiančių, tarptautinio ar netarptautinio ginkluoto konflikto pobūdį, sudėtingas konflikto kvalifikavimas tampa viena iš pagrindinių problemų, kas sunkina THT normų aplikavimą, o tai veikia principus ir kelia grėsmę THT saugančioms funkcijoms. Šio darbo analizė parodo, kad hibridiniai konfliktai aktyviai daro įtaką sutartims, todėl ir poveikį diplomacijai, kadangi sutartys yra vienas iš esminių sudedamųjų diplomatinės veikimo elementų.

SUMMARY

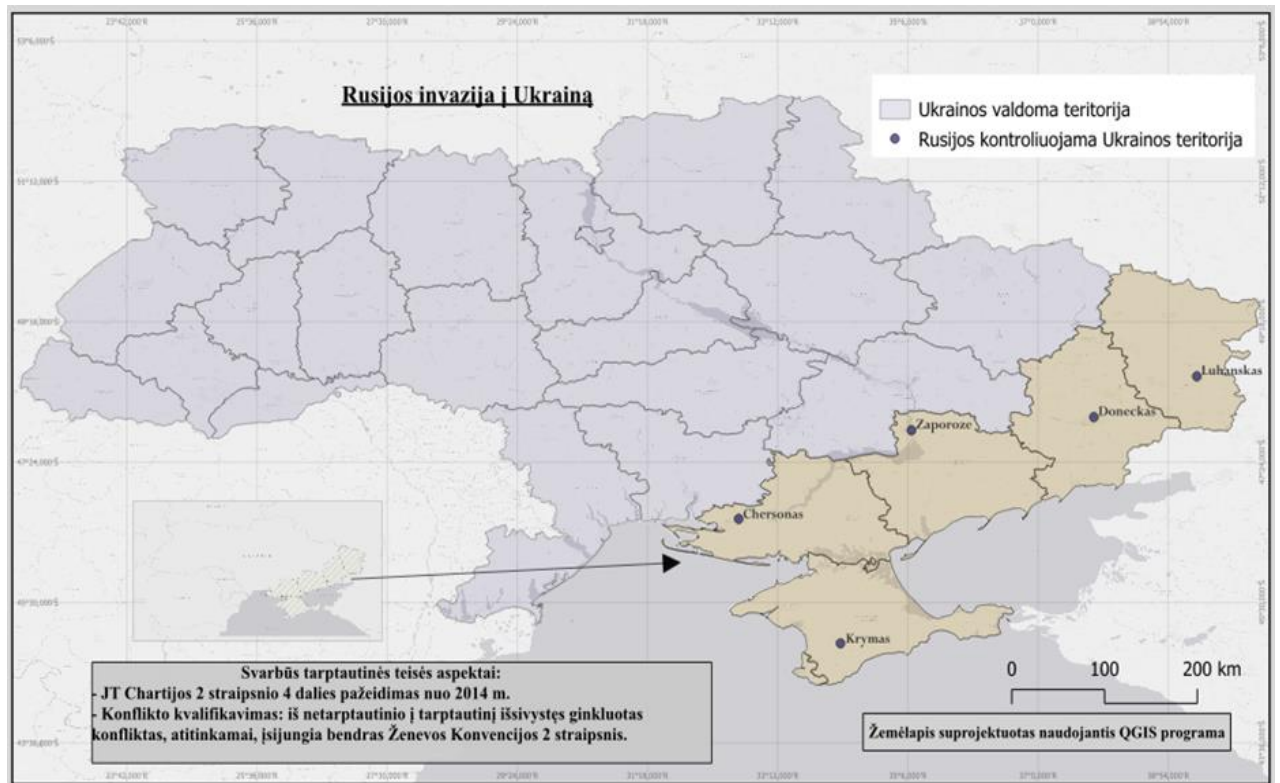
International law crisis: threats posed by hybrid conflicts to international humanitarian law and potential impact on diplomacy

Kamilė Smilgevičiūtė

All parties to the conflict must respect and ensure compliance with IHL standards. Unfortunately, today's hybrid conflicts involve brutal violations of international humanitarian law, affecting its very essence – the principles that confirm one thing: hybrid conflicts pose a threat to the IHL protection mechanism, which is evident both in the failure to comply with international humanitarian law and in violations of its principles, and there is a clear correlation with a lack of respect for the IHL mechanism itself. One of the main challenges in the context of hybrid conflicts is the complexity of classifying conflicts. The analysis of historical conflicts in this work has shown that hybrid warfare is not a new phenomenon and has revealed the diplomatic aspect of armed conflicts. However, modern conflicts often do not fit within the strict traditional legal boundaries that define the nature of an international or non-international armed conflict, and the complexity of classifying conflicts becomes one of the main problems that hinders the application of IHL norms, which affects the principles and threatens the protective function of IHL. The analysis in this paper shows that hybrid conflicts clearly influence treaties and, therefore, diplomacy, as treaties are one of the essential components of diplomacy.

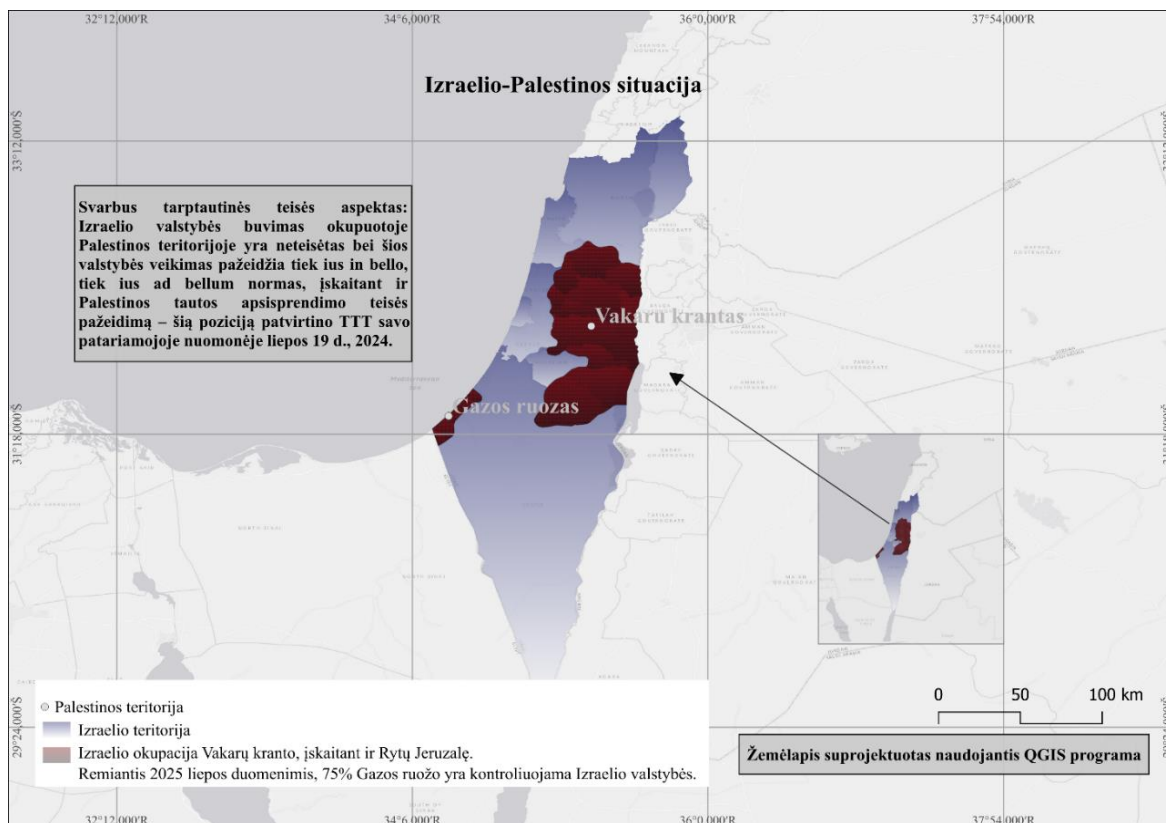
PRIEDAI

1 žemėlapis. Situacija Ukrainoje

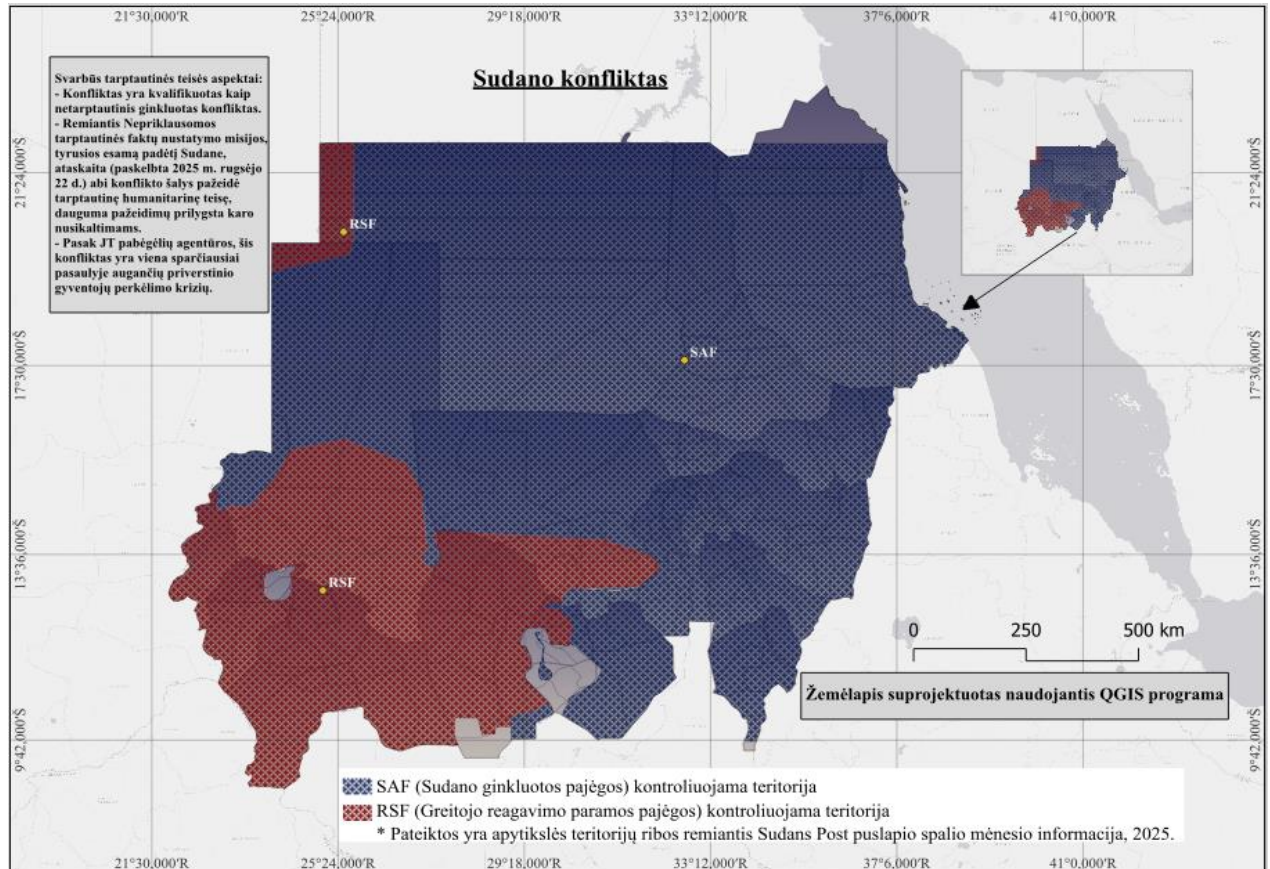
Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis pasauliniu konfliktų stebėjimo įrankiu bei naudojantis „QGIS“ programa. Prieiga per internetą: <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/conflict-ukraine>, <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text>.

2 žemėlapis. Izraelio-Palestinos situacija

Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis JT komisijos nepriklausomo tyrimo duomenimis bei naudojantis „QGIS“ programa. Prieiga per internetą: <https://www.ochaopt.org/maps>, <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2025/09/israel-seeks-permanent-control-gaza-jewish-majority-occupied-palestinian>, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/196/196-20251022-sum-01-00-en.pdf>.

3 žemėlapis. Sudano situacija

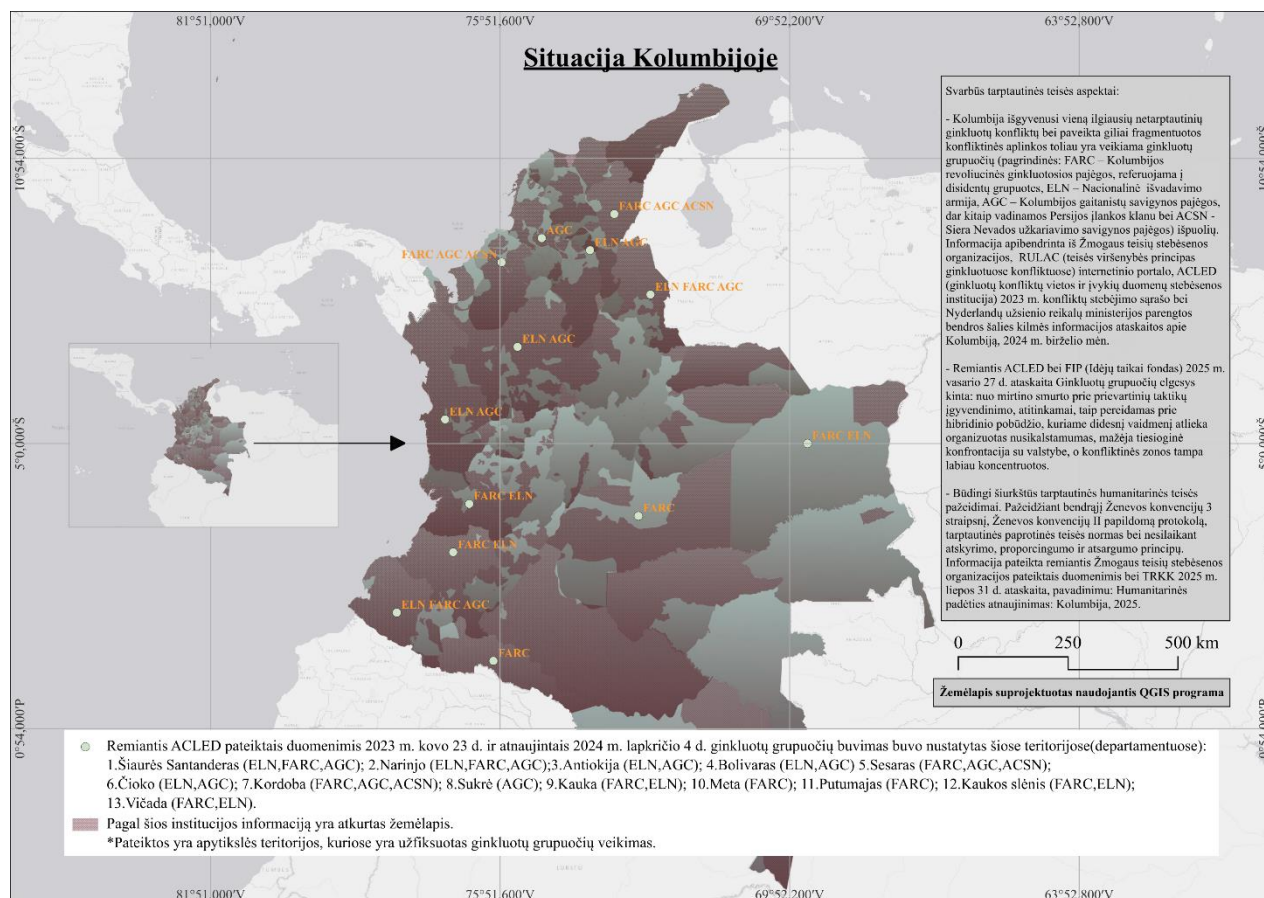

Šaltinis: Sudarytas autoriaus, remiantis Nepriklausomos tarptautinės faktų nustatymo misijos bei JT pabėgėlių agentūros duomenimis bei naudojantis „QGIS“ programa.

Prieiga per internetą:

<https://www.ecoi.net/en/file/local/2129854/g2514628.pdf>, <https://www.unhcr.org/where-we-work/countries/sudan>.

4 žemėlapis. Situacija Kolumbijoje

Šaltinis: Sudarytas autoriaus, remiantis Žmogaus teisių stebėsenos organizacijos, RULAC internetinio puslapio, ACLED 2023 m. konfliktų stebėjimo sąrašo, FIP 2025 m. vasario 27 d. ataskaita.

Prieiga per internetą: <https://www.hrw.org/legacy/reports98/colombia/Colom989-09.htm>,
https://www.icrc.org/sites/default/files/media_file/2025-04/Humanitarian%20Report.pdf,
<https://reliefweb.int/report/colombia/press-release-acled-and-fip-unveil-key-findings-civilian-impact-armed-conflict-colombia>.